

ΦΥΛΛΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Πειραιεύς 30 'Ιουνίου

Ἐκ τῶν κειμένων τοῦ κ. Ψυχάρη ἐβγαλε τὸ «Ταξίδι» του ὡς τὰ σήμερα ἐκέρδισε, ὅπως λένε στὴ στρατηγική, ἀρκετὸ ἔδαφος. Στὴ σύγχρονη γενεὰ τῶν ἐλλήνων συγγραφέων δὲν εἶνε **τὸ διαγώνισμα τοῦ κ. Ψυχάρη** βέβαια αὐτὸς πού ἔδωκε τὴν πρώτη ὠθηση ἢ ἀποτινάξουν τὰ δευτὰ τῶν ψεύτικων τύπων τῆς καθαρῆς. Πολὺ πρὶν ἀπ' αὐτὸν ἡ ἀντίδραση εἶχε φανερωθῆ καὶ πρῶτα πρῶτα ἡ γλῶσσα τῶν ποιημάτων ἀπὸ ποιητὰς πού εἶχαν κάποια πραγματικὴ ἀξία ἀδελφώθηκε μὲ τὴ γνήσια γλῶσσα τοῦ αἰσθήματος τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν πού μὲ τὸν καιρὸ ἡ ἀνάγκη τοῦ τελειότερου λεκτικοῦ καὶ τῆς ἐκλεκτικώτερης φόρμας ἔκαμε ἢ ἀνακαλυφθῶν νέοι θαμένοι γλωσσικοὶ θησαυροὶ καὶ νὰ τὴν πλουτίσουν. Καὶ σ' αὐτὰ πεζογραφήματα ἀκόμα ἡ ἴδια ἀντίδραση φανερώθηκε στὸ σπάσιμο τῶν κλισιῶν τῶν ἄχαρων καὶ ψόφρων ἐκφράσεων τῆς δασκαλικῆς γλώσσας. Ἡ ἠχητικὴ ἀλήθεια μιᾶς ζωντανῆς ὀπωδῆποτε φρασεολογίας ἄρχισε νὰ γκρεμίζη πύργους ἀπὸ ὑπερσυντελικούς καὶ παρακειμένους καὶ ὀστικὲς καὶ ἀναδιπλασιασμούς. Ἡ φιλοδοξία νὰ συλληφθῆ καὶ νὰ καθυποταχθῆ ἡ ἡχώ τῶν πρὸ εἰκοσιπέντε αἰῶνων ὀμιλούντων Ἀθηναίων ἄκουε γιὰ πρώτη φορά τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ ἀνοήτου καὶ τοῦ ἀκαταρτήτου. Κι' ἔτσι ἡ πρώτη αὐγὴ μιᾶς ἀντίδρασης ὀνειρευτῆς ἀπὸ χρόνια ἀνέτειλε. Ὅπως ὅμως ὅλες οἱ ἀντιδράσεις σὲ καθεστῶτα δημιουργημένα ἀπὸ προλήψεις αἰῶνων φανερώθηκε κι' αὐτὴ ἀκατάρτιστη, ἀσύνταχτη, ἀναρχικὴ. Ἐπάνω σὲ μιὰ τέτοια κατάσταση ὁ κ. Ψυχάρης πέταξε τὴ γραμματικὴ του ἐφαρμοσμένη στὶς σελίδες τοῦ «Ταξιδίου» του. Καὶ ἐπιστήμονας ὅπως εἶνε ἔχαραξε αὐστηρὰ τοὺς τύπους τῆς δημοτικῆς. Ἀπὸ τότε χρονολογίεται τὸ διήγημα στὴ δημῶδη—τὸ ποίημα εἶταν πρὸ πολλοῦ κι' ἂν εἰς τὸ μεταξύ φανερωνόντουσαν στίχοι στὴ καθαρῆς εἶταν ὁ χαρακτηριστικὸς λήθαργος πού μοιάζει μὲ τὸ θάνατο πεθαμένων πιά ποιητικῶν πνευμάτων—ἀπὸ τότε μιὰ σειρά ἀρθρογραφίας ἄρχισε στὴ δημῶδη, κριτικὰ ἄρθρα δημοσιεύονται στὴν ἴδια ἐλεύθερη γλῶσσα καὶ τελευταῖα καὶ ἐπιστημονικὲς ἀκόμα πραγματεῖες ὡς οἱ μεταφράσεις τοῦ κ. Πάλλη πού τυπώθηκαν στὴν

Ἐθνικὴ Ἀγωγή. Καὶ πὺ χαρακτηριστικὸ καὶ πὺ σπουδαῖο ἐφημερίδες ὡς τὸ Ἄστυ καὶ τὴν Ἀκρόπολι δημοσιεύουν σήμερα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ διήγημα καὶ τὸ μυθιστόρημα δημιουργικὸ εἶδος παραδεγμένο πού κανένας δὲν ταρασσεται νὰ τὸ βλέπει γραμμικῶς, καὶ κριτικὰ ἄρθρα πολεμικῆς ὡς τὰ τελευταῖα τοῦ κ. Ψυχάρη στὸ «Ἄστυ» πού ὅσω καὶ ἂν κακοφαίνεται σὲ πολλοὺς ἡ γλῶσσα, στὴν οὐσία ὅλοι τοῦ ἀναγνωρίζουν δίκαιο.

Ἄλλ' ἐδῶ εἶνε τὸ ζήτημα· ὁ ἄνθρωπος πού λέει τόσο σωτὰ πράγματα κατ' ἀρχὴν πηγεται μὲ τὰ ἴδια γραμματικὰ του βρόχια. Ὁ συγγραφέας εἶνε μέτριος κι' αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη τῆς πολεμικῆς τοῦ γραμματικοῦ. Κι' ἔτσι ἀπὸ μιὰ τέτοια σύνθεση βγαίνει ὁ αἰρεσιάρχης. Εἶνε ἀλήθεια πῶς ἀπὸ τὸ γιεζουῖτικο μέτρημα τοῦ κομπολογίου τοῦ ἔκανε καὶ κάνει ἀβαρῆς στὶς διατάξεις τῶν αἰρεσιακῶν του κανόνων. Γραμματικούς τύπους πού δὲν ἤθελε νὰ τοὺς ἀκούσει ὅταν ἔγραφε τὸ Ταξίδι του, τώρα τοὺς παραδέχεται καὶ ἄρχισε σιγὰ-σιγὰ νὰ δίνει κάποια δικαιώματα στὴν ἠχητικὴ δύναμη τῆς γλώσσας τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων καὶ νὰ ὀμιλῆ καὶ περὶ διαλέκτων. Αὐτὰ μᾶς ἀποκαλύπτει ἢ προκήρυξη τοῦ διχασμοῦ πού ἐδημοσίευσε στὸ «Ἄστυ» γιὰ τὴ συγγραφὴ διηγήματος ἢ ἄλλου βιβλίου χορηγίου στὸ λαό. Λυπούμεθα πού δὲν ἔχουμε χωρὶς νὰ δημοσιεύσουμε ὅλους τοὺς ὄρους τοῦ διαγωνισμοῦ. Ἀλλὰ καὶ μὲ ὅλη τὴν ἐλευθερίότητα νὰ παραδεχθῆ κι' ἄλλους τύπους φανατικώτερους αἰρεσιάρχης δὲν φάνηκε ἀκόμα. Ἔχουν κάτι τὸ θεολογικὸ στοὺς βάρβαρους καιροὺς τῶν δογματικῶν συζητήσεων αὐτοὶ οἱ ὄροι. Ὁ ἀποκλεισμὸς γλωσσικῶν τύπων τῆς πρώτης ἀνάγκης καὶ ἀκόμα σπουδαιότερο, εὐρύτεραις ἐκφράσεων, πολυσυνηθετότερων ὄρων, νεολογισμῶν, παντὸς ὅ,τι προἴγει τὴν πρωτοτεγῆ τέχνη ἢ ἀπολύτως ἀνυψῶν τὴν τέχνην ἄφαιρεται ἀπὸ τὸ διαγώνισμα αὐτὸ κάθε σοβαρότητα. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἀκόμα τὴ στενὴ περιοχὴ τῶν γλωσσικῶν τύπων θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ συγχωρήσει στὸν κ. Ψυχάρη. Ἀλλὰ τὸ δόγμα τοῦ νὰ θέλει νὰ περιορίσει τὴν ἐλεύθερη γλωσσικὴ ἐξέλιξη, τὸ δικαίωμα τῆς γνώσης καὶ τῆς ὑπέρτερης σκέψης εἶνε τὸ ἴδιο ὡς νὰ θέλει τὴ πατρίδα του ἀποξενωμένη ἀπὸ κάθε ἐπίδραση πολιτισμοῦ. Ἐμεῖς θέλουμε τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ καὶ στὴ φιλολογία καὶ στὴν ἐπιστήμη καὶ στὴν πολιτικὴ καὶ παντοῦ, ἀλλὰ στὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν, τῶν ἐπιστημονικῶν, πολιτικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν μεταρρυθμίσεων πού ὅλα εἶνε ἀνάγκη ζῆς, πού γιὰ τὸ παρὸν τίς παίρνουμε ἀπ' ὄξω εἶνε φυσικὸν ἡ γλῶσσα νὰ μετασχηματῆται ἀκόμα καὶ ἢ ἀναπλάττεται καὶ ἢ ἀναπτύσσεται. Τὰ ἀπλὰ συνθήματα ἐθνικὴ φιλολογία μὲ περιορισμένα μάλιστα λεξιλόγια μὲ ἀγωνιώδη ἀποφυγὴ γραμματικῶν τύπων ἐπιβαλλομένων ἀπὸ τὸ ζετύλιγμα τῶν ἰδεῶν, ὅπως εἶνε ἡ γενικὴ πληθυντικὴ τῶν τριτοκλίτων, ὁ ἐλληνικὸς λεγόμενος τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τὰ παρόμοια εἶνε τέτοια φτώχεια καὶ ἀρρώστια πού ἕνα ἔθνος πού θέλει νὰ ζῆσει δὲν μπορεῖ νὰ τ' ἀνεχθῆ.

Καὶ γιὰ νὰ ἔλθουμε στὸ περίφημο αὐτὸ διαγώνισμα μὲ ὅλη τὴ καλὴ θέληση πού ἔχουν γιὰ τὸν κ. Ψυχάρη ὅλοι οἱ συγγραφεῖς μας τῆς

πρώτης γραμμής να εκτιμούν κατ' ἀρχήν τὸ σύστημα του καὶ ν' ἀναγνωρίζουν τοὺς ἀγῶνες του μόνο στὴν γενικὴν ἀντίληψη ὅτι πρέπει νὰ ἐπιβληθεῖ ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, εἴμεθα σὲ θέση νὰ γνωρίζουμε, ὅτι κανένας ἀπ' αὐτοὺς δὲν θὰ λάβει μέρος ἀκριβῶς γιατί θυσιάζεται ἡ ἐλευθερία τῆς τέχνης καὶ ἡ γλωσσικὴ δημιουργία. Καὶ θὰ ἦταν ἀλήθεια προτιμότερο τὶς 1000 δραχμὲς ποὺ διαθέτει ὁ κ. Ψυχάρης γιὰ λογαριασμὸ ἄλλου νὰ τὶς κρατοῦσε γιὰ τὰ ἐξοδα τῶν δικῶν του βιβλίων. Πάντα θὰ εἴχαμε ἓνα καινούργιο βιβλίο πολὺ καλλίτερα γραμμένο ἀπὸ τὸν πρῶτον τυχόντα μιμητὴν του.

Εἴχαμε πολλοὺς φόβους γιὰ τὸ Ἐθνικὸ μας Θέατρο καὶ ἰδίως γιὰ τὰ πρόσωπα ποὺ θ' ἀνέβαιναν στὴ σκηνή. Εἶνε τόσο δύσκολο νὰ ξεδιαλύνει κανεὶς προσωπικὰ ζητήματα σ' ἓνα τόπο σὰν τὸ δικό μας ὅπου ὅλα εἶνε προσωπολατρεία καὶ προσωποφοβία ποὺ καὶ ἡ κατάκτηση τοῦ ἔθνικου μας θεάτρου ἀπὸ τὸν πρῶτον τυχόντα καὶ ἡ μεταβολὴ του εἰς πρυτανεῖον παλαιμάχων καὶ ἀπομάχων τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς μᾶς φαινότανε ἓνα μοιραῖο καὶ ἀναπόφευκτο γεγονός.

Εὐτυχῶς μὲ πολλή μας ἐκπλήξη βλέπουμε τώρα πῶς οἱ φόβοι μας αὐτοὶ ἦταν ἀδικαιολόγητοι. Ἡ δραματικὴ Σχολὴ ποὺ τὴν ἴδρυσέ της μᾶς ἀναγγέλλουν οἱ ἐφημερίδες λυεὶ τὸ ἀκανθωδέστερο πρὸβλημα τῆς μορφώσεως ἡθοποιῶν. Τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο θὰ μείνει κλειστὸ τρία χρόνια ὡς ὅτου ἡ Δραματικὴ Σχολὴ τοῦ σταίλει τὰ κατάλληλα πρόσωπα. Ὁ ὀργανισμὸς της φαίνεται ἐφαρμοσμένος στὰ τελειότερα πρότυπα καὶ ἡ ἐκλογή τοῦ διευθυντοῦ της εἶνε μία ἐπιτυχία. Ὁ κ. Σ. Στεφάνου ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν ἀφοσίωση σ' ἓν ἰδανικὸ καὶ σ' ἓνα σκοπὸ καὶ ἡ ἴδρυση τῆς δραματικῆς Σχολῆς ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος στὴ δραστηριότητά του καὶ στὴ πρωτοβουλία του.

Δὲν μείνει τώρα γιὰ τὸ μέλλον παρὰ νὰ εὐχρηθῶμε νὰ βρεθοῦνε καὶ οἱ ἑλληνικες συγγραφεῖς ποὺ θὰ ἐξικολουθήσουν τὴ μεγάλη παράδοση τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς. Ἄλλ' αὐτὸ εἶνε πολὺ δύσκολο καὶ καμμιά σχολὴ δυστυχῶς οὔτε ἐπιβοηθητικὰ δὲν φθάνει νὰ τὸ κατερθῶσει.

Τουλάχιστον νὰ μᾶς ἐτοίμαζαν ἀπὸ τώρα καλὲς μεταφράσεις στὴ ζωτανὴ γλῶσσα τοῦ ἔθνους. Ἀκοῦμε πῶς τὰ ἔργα ποὺ μεταφράζονται γίνονται ἐπάνω στὸ ὀλέθριο σύστημα τοῦ διωγμοῦ τῆς ἑθνικῆς μας γλώσσας καὶ τότε ἐκατὸ δραματικῆς σχολῆς δὲν θὰ μπορέσουν ποτὲ νὰ κάνουν ἓνα Ἐθνικὸ Θέατρο

Ἡ πολιτικὴ τῶν μεγάλων εἶνε πάντα προωρισμένη νὰ γελοιοποιεῖ τοὺς μικροὺς ὅταν δὲν ξέρουν πῶς καὶ πότε πρέπει νὰ ἐκδηλώσουν τὰ αἰσθήματά τους. Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν ἐποχὴ μιᾶς

Τὸ ἄγαλμα πρὸ κλειρῆς βέβαια αἰσθηματικότητας ἀφοῦ ἐχρειά-
τοῦ Γλάδδωνα στικῆς χρόνια καὶ χρόνια νὰ μείνει κλεισμένο τὸ ἄγαλμα στὰ ὑπόγεια τοῦ Πανεπιστημίου ὡς τὴν ἡμέρα ποὺ ἐσκαλιστήκε τὸ ἐπίγραμμα σὲ μιὰ γλῶσσα ποὺ δὲν καταλαβαί-

νει κανεὶς τίποτε, ποὺ δὲ λέει τίποτε, ποὺ ἐπὶ τέλους δὲν κάνει καὶ ἓνα ποίημα, δὲν κλεῖ μιὰ ἰδέα, παρὰ εἶνε ἓνα ἄχαρο θέμα ἐπὶ γλωσσικῶν πεθαιμένων τύπων—ὡς τὴν ὥρα ποὺ ὁ πρύτανις κ. Κρασσᾶς ἐξεφώνησε τὸν πανηγυρικὸν του τὸν τόσον σχολιαζόμενον, ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία τῆς ἐκδηλώσεως τῆς εὐγνωμοσύνης ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἓνα μεγάλον φίλον μας εἶνε σειρά κωμικῶν ἀποτυχιῶν.

Δὲν ἔχουμε νὰ παρηγορηθοῦμε γιὰ τόσα λάθη παράκαιρου συμπεριφορᾶς, κακῶς ὑπολογισμένων στιγμῶν παρὰ θεωρῶντας στὸ κατάλευκο πεντελήσιο μάγμαρο τὸ ἥρεμο καὶ θεσπέσιο ὁμοίωμα τοῦ ἰδεώδους πολιτικοῦ ποὺ ἡ εὐγενικὴ παράδοση τῆς ὀμηρικῆς ἡγεμονίας εἶχεν ἐμπνεύσει στὴ ψυχὴ του τὶς φιλελεύθερες ἀρχές πολιτικῆς ποὺ φαίνεται σὰν ἀπροσπέλαστο ἰδανικὸ στὴν ἀκατάσχετη ὀρμῇ τῶν καταπιεστικῶν καὶ κατακτητικῶν τάσεων. Τὸ ἄγαλμα αὐτὸ ὡς ἔργον τέχνης εἶνε μιὰ ἐπιτυχία ἀπὸ τὶς σπάνιες ποὺ ἔχουν νὰ δεῖξουν αἱ Ἀθῆναι.

ΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

Η ΝΟΜΙΚΗ

Ἡ προσωρινὴ ἀπόλυσις.—Ἐκτὸς τῆς «Ἵπὸ ὄρον καταδίκης» ἑτέρα συνέπεια τῆς μεγάλης ἐπιστημονικῆς κινήσεως, τῆς γνωστῆς κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπὸ τὸν ὄρον «ἐξατομίκευσις τῆς ποινῆς» εἶναι ἡ προσωρινὴ ἀπόλυσις, περὶ τῆς ὁποίας καὶ ὁ κ. Κυπριάδης πραγματεύεται εἰς τὰ «Μελετήματά» του. Καὶ ὁ θεσμὸς οὗτος ἀπόρροια τυγχάνει τοῦ συστήματος τῆς σκοπίμου ποινῆς (Zwak strafe), τῆς ὑπὸ τοῦ v. Liszt κυρίως ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἐρμηνευομένης. Αἱ βάσεις τῆς θεωρίας ταύτης κλασικῶς ἐξετέθησαν ὑπὸ τοῦ Thering εἰς τὸ γνωτὸν σύγγραμμά του: «Ὁ σκοπὸς ἐν τῷ δικαίῳ» καὶ ὀλόκληρος ἡ θεωρία περιέχεται: 1) εἰς τὸ motto τοῦ συγγράμματος τούτου, ὅτι ὁ σκοπὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ δικαίου καὶ 2) εἰς τὸν ἐν αὐτῷ Γσ. 511 ὀρισμὸν τοῦ δικαίου ὡς συνόλου τῶν δι' ἐξωτερικοῦ καταναγκασμοῦ ὑπὸ τοῦ κράτους προστατευόμενων βιωτικῶν συμφερόντων τῆς κοινωνίας, θεωριῶν, αἵτινες σήμερον σχεδὸν γενικῶς ἐπεκράτησαν, ἂν ὄχι ὡς ἡ κυρία οὐσία καὶ ὑπόστασις τοῦ δικαίου, πάντως ὅμως ὡς τὸ δι' αὐτῆς ἐπιδιωκόμενον, ὅπερ κατ' οὐσίαν εἰς τὸ αὐτὸ καταλήγει. Εἰς τὸ ποινικὸν δίκαιον μεταφερόμεναι αἱ ἀρχαὶ αὗται σημαίνουν ὅτι ἡ ποινὴ ἐπιβάλλεται οὐχὶ χάριν ἑαυτῆς, ἀλλὰ πρὸς προστασίαν τῆς κοινωνίας καὶ τῶν ἐννόμων συμφερόντων αὐτῆς ἀπὸ τῆς αὐθαιρεσίας τῶν κακοποιῶν στοιχείων καὶ ὅτι ὅπως ἐπιτύχη τοῦ σκοποῦ αὐτῆς δέον δύο τινὰ νὰ ἐπιζητῆ καὶ νὰ ἐπιτυγχάνει πρῶτον μὲν καὶ κύριον τὴν ἐξασφάλισιν ἑαυτῆς ἀπὸ προσβολῶν, δεύτερον δὲ οὐχὶ ὀλιγώτερον τοῦ πρώτου οὐσιῶδες τὴν κατὰ

* Βλέπε τὸ «Περιοδικὸν μας» τεῦχος 4ον τῆς 15 Ἀπριλίου.

τὸ δυνατόν μετατροπὴν τοῦ ἐγκληματίου εἰς ἀκίνδονον μέλος, διότι ἡ δρᾶσις τῆς πολιτείας ἐκτὸς τῆς ἐπιβολῆς δέον καὶ παιδαγωγικὴ νὰ εἶναι ὅπως καὶ τὸ ἄτομον σώσει καὶ ἐαυτὴν διαρκῶς ἀσφαλίσαι καὶ ἐκ τῶν εἰς αὐτὴν δοθέντα μηδένα ἀπολέσει, μηδ' αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον τοῦτο δυνατόν, τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπωλείας. Ἐὰν ἡ πολιτεία τιμωροῦσα μέτριον παράπτωμα εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀποβλέψαι εἰμὴ εἰς τὴν κατ' ἀντεκδίκησιν οὕτως εἰπεῖν τιμωρίαν τοῦ ἐνόχου, χωρὶς νὰ προσταθῆσθαι καὶ νὰ βελτιώσῃ αὐτόν, οὐδὲν ἐπραξεν· ἡμῦνθη προσκαίρωσ μόνον· τὰ ἔννομα αὐτῆς βιωτικὰ συμπερόντα διατρέχουσι διαρκῶς τὸν κίνδυνον τῆς προσβολῆς διότι ἡ ποινὴ, ἡ ἀπλῶς βασανιστικὴ θὰ τελειώσῃ μίαν ἡμέραν καὶ τότε ὁ ἐγκληματίας, μηδὲν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συναισθανθεὶς καὶ μηδὲν διδαχθεὶς ἐκ τῆς ἀποτίσεως τῆς ποινῆς του, θὰ εἶναι ἔτοιμος ἐκ νέου νὰ ἐπιχειρήσῃ τὰ αὐτὰ καὶ ἀπὸ συνήθεαν ἀγόμενος καὶ ἐκ πάθους. Ὡστε ἡ ποινὴ δέον νὰ εἶναι σκόπιμος καὶ νὰ τελεῖται σκοπίμως. Ἄλλ' οὐδεὶς λοιδορεῖ Ἡρακλῆα, θὰ μοὶ ἀπαντήσωσι πολλοί, τίς εἶπεν ὅχι εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα; Καὶ ὅμως μολονότι ἡ ἀλήθεια τῶν ἄνω ἀρχῶν εἶναι ἀναμφισβήτητος, εἰσιδώρου αὐτὴν μέχρι πρό τινας ὄλοι οἱ ποινικοὶ νόμοι τοῦ κόσμου καὶ λοιδοροῦσιν αὐτὴν εἰσέτι ὁ ἑλληνικὸς ποινικὸς νόμος ὁ προδιαγράφων ἀλύσεις καὶ σφαίρας βαρυτάτας ἄρθρ. 9, τὰ ἑλληνικὰ δικαστήρια καὶ ἰδίως τὰ ἀπαίσια πλημμελειοδικαῖα, τὰ ὅποια ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ὀνομάζωνται «Ὁ ποιοὶ οὐ πᾶρη ὁ Χάρος» διότι σπανίως ἐνεργούσιν ἐν ἐπιγνώσει, αἱ περίφημοι ἑλληνικαὶ φυλακαὶ⁽¹⁾ καὶ ἐπὶ τέλους ὁ γνωστὸς ἤδη ἡμῖν Πυγμαῖος τοῦ νόμου Binding ὁ αὐτρεσκῶς διακηρύττων *urbi et orbi* ὅτι ὁ μόνος σκοπὸς τῆς Ποινῆς εἶαι... ἡ ἀπότισις αὐτῆς καὶ πλέον οὐ, ὁ πρωτοτυπώτατα μὲν, ἀλλ' ὅλως παραδόξως διαιτυρούμενος ἐν ταῖς Normen αὐτοῦ ὅτι ὁ μόνος λόγος τῆς ποινῆς εἶναι ἡ προσβολὴ τοῦ νομικοῦ κανόνος, ἡ προσβολὴ δὲ τοῦ βιωτικοῦ ἀγαθοῦ μόνος λόγος τῆς ἀπαγορεύσεως· ἀλλ' ἐπαρκῆς εἶναι τὸ Quos ego... τοῦ Merkel (σελ. 12 καὶ ἐπὶ μ.) ὥστε νὰ ἀφώμεν τοὺς νεκρούς.

Οἱ ζῶντες δὲν δέχονται ἐγκλήματα καὶ παραβάσεις τοῦ νόμου, ὅλγα δέχονται ἐγκληματίας καὶ παραβάτας· ἀπαιτοῦσιν ἐξέτασιν καὶ ἀπόφανσιν ἂν ἡ ἐπικρατοῦσα αἰτία τοῦ ἐγκλήματος ἐγκρατεῖται εἰς τὴν ἀτομικότητα τοῦ ἐνόχου ἢ εἰς τὸ περιεχόν καὶ εἰς τοὺς διαφόρους κοινωνικοὺς καὶ ἰδίως οικονομικοὺς ὄρους (v. Liszt § 13), ἀναγκάζονται δὲ μόνον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ νὰ δεχθῶσι τὰς ἀπαιτήσεις τῆς *Temibilität* τῆς ἀπλῆς δηλονότι ἀμύνης καὶ τοῦ ἐγκληματίου, ἄνευ ἐπικρατοῦσης προθέσεως βελτιώσεως, μόνον ὅταν οὗτος ἀπεδείχθη ἀνεπίδεκτος ἐκφοβίσεως ἢ βελτιώσεως (*Zustands verbrecher*).

Κατὰ ταῦτα ἡ ποινὴ ἢ τῆς ἐλευθερίας περιοριστικὴ ἔχει ἀπώτερον τῆς ἀποτίσεως αὐτῆς σκοπὸν καὶ διὰ τοὺς ἄλλους μὲν πολίτας κυρίως ὅμως διὰ τὸν παραβάτην τοῦ νόμου. Τίς ὁ σκοπὸς οὗτος; Κατ' ἄλλους

(1) Τελείως ἀπεγοητεύθη ἐν Βενετίᾳ νομίζων ἕως τότε, ὅτι εἰς τὸ Palazzo ducale αἱ περιβόητοι φυλακαὶ θὰ ἦσαν χεῖρονες τῶν ἡμετέρων, ἐνῶ μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν διαστάξω τιμὴ προσήκει τὸ γέρας.

ἄλλος. Πάντως ὅμως ἐν μέρει ἐκρόβισις, ἐν μέρει βελτιώσις, ἠθικὴ περυσυλλογὴ, διδασκαλία κλπ. Ὁ νόμος ὀρίζει ὄριον ἀνώτατον καὶ κατώτατον ἐντὸς τῶν ὁποίων ὁ δικαστὴς σταθμίζων τὰ περιστατικὰ ὀρίζει τὸ διὰ τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν ὄριον τῆς ποινῆς, δηλ. τοῦ χρόνου ἐκείνου ὅστις κατὰ τὴν κρίσιν του, κρίσιν ἐκ τῶν προτέρων, θέλει εἰσθαι πιθανῶς ἀρκετὸς ὥστε νὰ ἐπιφέρῃ παρὰ τῷ ἐνόχῳ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ὡς ἄνω σκοπῶν. Ἄν ὅμως παρὰ τὰς δικαστικὰς ταύτας προβλέψεις, ἡ ἠθικὴ παρὰ τῷ καταδίκῳ φύσις ταχύτερον ἀνανήψῃ, ἂν ὁ ζητούμενος σκοπὸς πληρωθῇ, πρὸς τί ἢ ἐξακολούθησις τῆς ἐφαρμογῆς τῆς Ποινῆς; Κατὰ τὰ ἄνω ἐκτεθέντα εἶναι ἄσκοπος καὶ διὰ ταῦτα ἄδικος. Αὕτη ἡ λογικὴ σειρά δι' ἧς καταλήγομεν εἰς τὴν ἀναγκαιοτητα τοῦ θεσμοῦ τῆς προσωρινῆς ἀπολύσεως, ὅστις ἤθελεν εἰσθαι ἰδανικῆς τελειότητος ἐν συνδέσμῳ πρὸς τὸ προοδευτικὸν σύστημα περὶ τοῦ ὁποῦ προσεχῶς. Ὁ θεσμὸς οὗτος ἀγγλ. καταγωγῆς ὡς *ticket of leave* (*Krohne Gef. 58*) εἰσήχθη εἰς Σαξωνίαν τῷ 1862, βραδύτερον δὲ εἰς τὸ Β λγιον, Γαλλίαν, Φινλανδίαν, Ὀλλανδίαν, Γερμανίαν κλπ. εἰς Δανίαν δὲ καὶ Ἀγγλίαν τροποποιημένους ἐν συνδέσμῳ πρὸς τὸ προοδευτικὸν λεγόμενον σύστημα. Αἱ περὶ τούτου θετικαὶ διατάξεις ἔχουσιν ὡς ἐξῆς (Γερμ. Ποιν. Νόμος ἄρθρα 23—27):

Οἱ εἰς ποινὴν φυλακίσεως, εἰρκτῆς ἢ δεσμῶν καταδικασθέντες, δικαιούνται, μετὰ τὴν ἀπότισιν τῶν 3/4 τῆς ποινῆς, πάντως ὅμως μετὰ φυλάκισιν τοῦλάχιστον ἐνός ἔτους καὶ ἂν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐδείξαν καλὴν διαγωγὴν, ν' ἀπολυθῶσι προσωρινῶς τῇ συγκαταθέσει των. Ἡ προσωρινὴ ἀπόλυσις ἀνακαλεῖται ἕνεκεν ἐπιγινόμενης κακῆς διαγωγῆς, ἢ δὲ ἀνάκτησις ἔχει τὴν συνέπειαν ὅτι ὀφείλει ν' ἀποτίσῃ καὶ τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ποινῆς, τὸν προσωρινῶς ἀφεθέντα αὐτῇ. Ἐπέρχεται ἡ προσωρινὴ ἀπότισις γνωμοδοτήσῃ τῆς διευθύνσεως τῆς φυλακῆς καὶ ἀποφάσει τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης. Ἄν ὁ ἀφεθεὶς προσωρινῶς χρόνος τῆς ποινῆς παρέλθῃ ἄνευ ἀνακλήσεως θεωρεῖται ἡ ποινὴ ὡς ἀποσβεσθεῖσα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11 Μαΐου 1900.

Δρ Γ. Π. Πανόπουλος

Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ΥΠΟ ΦΡΙΔΕΡΙΚΟΥ ΝΙΤΣΕ

(Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ «Ἀνθρώπινο πάρα πολὺ ἀνθρώπινο»)

Εὐεργετικὴ προδοποίησις. — Εἶνε ἀνάγκη πολλὰς φορές στὸ ἐμπόριο μὲ τοὺς ἀνθρώπους νὰ καταφεύγομε σὲ μιὰ εὐεργετικὴ προσποίηση ὅταν νὰ μὴν ἐκαταλαβαίναμε τὰ αἷτια τῆς διαγωγῆς των.

*

Ἀντίγραφα. — Δὲν εἶνε σπάνιον νὰ συναντᾶ κανεὶς ἀντίγραφα ση-

μαντικῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ περισσότεροι σ' αὐτὸ τὸν κόσμον ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τις καλλιτεχνικὰς εἰκόνας, εὐχαριστοῦνται περισσότερο μὲ τὰ ἀντίγραφα παρά μὲ τὰ πρωτότυπα.

Ὁ ρήτορας. — Μπορεῖ νὰ μιλάει κανεὶς μὲ τρόπον ἀπολύτως δίκαιον καὶ ὅμως ὅλοι νὰ φωνάζουν τὸ ἐναντίον. Αὐτὸ γίνεται ὅταν δὲν μιλάει κανεὶς γιὰ ὅλο τὸν κόσμον.

Σύμβουλοι ἀρρώστων. — Ὅποιοι δίδει συμβουλὰς σ' ἕναν ἀρρωστο βεβαιώνει ἕνα αἶσθημα ὑπεροχῆς στὸν ἑαυτὸ του εἴτε ἀκουσθῶν οἱ συμβουλὰς του, εἴτε ἀπορριφθῶν. Γι' αὐτὸ οἱ εὐεξαπτοὶ καὶ ὑπερόπται ἀσθενεῖς μισοῦν περισσότερο τοὺς συμβούλους τῶν ἀπὸ τὴν ἀσθένειά τους.

Δύο εἶδη ἰσότητος. — Ἡ εἶψα τῆς ἰσότητος μπορεῖ νὰ φανερωθῆ ἢ στὸν τρόπο νὰ θέλει κανεὶς νὰ καθυποτάξῃ ὅλους τοὺς ἄλλους (ταπεινώνοντάς τους, πλίνγοντάς τους, μὲ τὴ σιωπῆ, ἢ βάζοντας τρικλοποδιὰ) ἢ ν' ἀνυψαθῆ μαζί μὲ τοὺς ἄλλους (τρόπος νὰ τοὺς ἀποδώσῃ δικαιοσύνη, νὰ τοὺς βοηθήσῃ καὶ νὰ χαίρεται τὴ χαρὰ τους).

Γιατί ἀντιλέγουμε. — Πολλὰς φορές ἀντιλέγουμε σὲ μιὰ γνώμη μόνο καὶ μόνο γιατί ὁ τόνος ποὺ μᾶς παρουσιάζεται δὲν εἶνε συμπαθητικός.

Ἰσορροπία φιλίας. — Πολὺ συχνὰ στὶς σχέσεις μας μὲ τοὺς ἀνθρώπους ἢ ἐπιστροφή στὴ δίκαια ἰσορροπία τῆς φιλίας γίνεται ἂν προσθέσουμε στὴ ζυγαριὰ πρὸς τὸ μέρος μας μερικὰ γραμμάρια ἀδίκου.

Ἡ μεγαλύτερη ἀσχημία. — Εἶνε ἀμφίβολο ἂν ἕνας μεγάλος ταξιδιώτης βρῆκε κάπου στὸν κόσμον τοποθεσίας ἀσχημότερες ἀπὸ τὰ μούτρα τῶν ἀνθρώπων.

Εὐγένεια καὶ εὐγνωμοσύνη. — Μία εὐγενὴς ψυχὴ πρόθυμα αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωση τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ δὲν ἀποφεύγει μὲ ἀγωνία τίς περιστάσεις ποὺ ὑποχρεώνεται. Ἐτσι ἀργότερα δὲν στενοχωρεῖται νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνη τῆς ἐνῶ οἱ ταπεινὲς ψυχὲς εἶνε ἐπιφυλαχτικὰ σὲ κάθε ὑποχρέωση ἢ ἀργότερα ὅταν πρόκειται νὰ ἐκφρά-

σουν τὴν εὐγνωμοσύνη τους τὸ κάνουν μὲ ὑπερβολὴ καὶ μὲ ἀνειλικρινῆ ζήλον. Τοῦτο παρατηρεῖται ἐξ ἄλλου σὲ πρόσωπα ταπεινῆς καταγωγῆς ἢ ἀντιθέτου κοινωνικῆς θέσεως: μιὰ εὐνοια ποὺ τοὺς παραχωρεῖ κανεὶς τὴ νομίζουσαν θαῦμα γενναιοδωρίας.

Ἄγενεῖς τρόποι, καλὸ δημεῖον. — Τὸ ἀνώτερον πνεῦμα εὐχαριστεῖται καὶ διασκεδάζει μὲ τὴν ἔλλειψη καλῆς συμπεριφορᾶς, μὲ τίς προκλήσεις, ἀκόμη καὶ μὲ τίς ἐχθρότητες νέων αὐθαδῶς καὶ ὑπεροπτικῶς φερομένων πρὸς αὐτό. Μοιάζουν ἔτσι τὰ παιδιὰ αὐτὰ μὲ τὰ κακότροπα σφριγηλὰ ἄλογα ποὺ ἀκόμα δὲν τὰ καθαλίκεψε κανεὶς καὶ ποὺ σὲ λιγάκι θὰ εἶνε ὑπερήφανα νὰ φέρουν στὰ καπούλια τους τὸν καθαλάρη.

Ὅταν προσβάλλεις καὶ δὲ προσβάλλουν. — Εἶνε πλέον εὐχάριστον νὰ προσβάλλεις καὶ νὰ ζητήσῃς συγχώρησιν παρά νὰ σὲ προσβάλλουν καὶ νὰ συγχωρήσῃς. Ὅποιος κάνει τὸ πρῶτο δείχνει σημεῖα δυνάμεως καὶ ἀγαθοῦ χαρακτήρος. Ὁ ἄλλος ἂν δὲν θέλει νὰ ἐκληφθῆ ἀπάνθρωπος εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ συγχωρήσῃ. Ἡ χαρὰ ποὺ προξενεῖ ἢ ταπεινώσις τοῦ ἀντιπάλου ἐλαττώνεται πολὺ ἀπ' αὐτὴν τὴν ὑποχρέωση.

Πυροτέχνημα. — Ὅποιος θέλει νὰ ἐπιτύχῃ ἀπὸ ἕναν ἄλλον κάτι πολὺ δύσκολο πρὸ παντὸς δὲν πρέπει νὰ παίρνῃ τὸ πρᾶγμα σὰν πρόβλημα, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ καταστρώσῃ τὸ σχέδιό του ὡς ἂν αὐτὸ νὰ ἦταν τὸ μόνο δυνατό. πρέπει ἀκόμα νὰ ξέρει μόλις ἰδεῖ στὸ μάτι τοῦ συνομιλητοῦ του ν' ἀναφίνεται ἡ δυσκολία, ἢ ἀντίρρηση, νὰ διακόπτει ἀμέσως τὴ συνομιλία καὶ νὰ μὴ τοῦ δίνει καιρὸ.

Ὁ συγγενὴς θεωρούμενος ὡς ὁ καλλίτερος φίλος. — Οἱ Ἕλληνες οἱ ὅποιοι ἐγνώριζαν πολὺ καλὰ τί εἶνε ὁ φίλος—μόνοι αὐτοὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς λαοὺς κατέχουν βαθειὰ φιλοσοφικὴ μελέτη, πολλαπλῆ τῆς φιλίας σὲ τέτοιο τρόπο ποὺ εἶνε οἱ πρῶτοι καὶ ὡς τὰ σήμερα οἱ τελευταῖοι γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ φίλος φάνηκε πρόβλημα ἄξιον ἐπιλύσεως—αὐτοὶ οἱ ἴδιοι Ἕλληνες ἐχαρακτήρισαν τοὺς συγγενεῖς μὲ ἔκφραση ποὺ εἶνε τὸ ὑπερθετικὸν τῆς λέξεως «φίλος». Αὐτὸ γιὰ μένα μένει ἀνεξήγητο.

Ὁ παράδειτος.— Εἶνε σημάδι καθολικῆς ἐλλείψεως εὐγενῶν αἰσθημάτων ὅταν κανένας προτιμᾷ νὰ ζεῖ ἐξαρτημένος δαπάναις ἄλλου γιὰ

νά μὴν ἐργάζεται, καὶ νὰ ζεῖ ἔτσι συνήθως μὲ μιὰ κρυφὴ πικρὰ ἐναντίον ἐκείνων ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐξαρτᾶται. — Μία τέτοια προδιάθεσις εἶνε πολὺ πλέον συνειθέστερη στὶς γυναῖκες παρὰ στοὺς ἄνδρες καὶ ἐπίσης πολὺ πλέον συγγνωστὴ (γιὰ λόγους ἱστορικούς).

*

Μέδον ὑπερασπίσεως. — Στὴν πάλη μὲ τὴ βλακεία οἱ πιὸ μετριοπαθεῖς καὶ οἱ γλυκύτεροι τῶν ἀνθρώπων κατανταίνουσι βάνανσοι. Ἴσως ἔτσι πάλι βρισκονται στὸν ἀληθινὸ δρόμο τῆς ὑπερασπίσεως, γιατί σ' ἕνα ἡλίθιο μέτωπο τὸ ἐπιχείρημα ποὺ δικαιωματικῶς χρειάζεται εἶνε ἡ γροθιά. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὅπως εἶπα ὁ χαρακτήρας τῶν εἶνε γλυκὺς καὶ μετριοπαθῆς ὑποφέρουν ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ νομίμου μέσου τῆς ὑπερασπίσεως περισσότερον ἀφ' ὅ, τι κάνουν τοὺς ἄλλους νὰ ὑποφέρουν.

*

Δόξα μετὰ θάνατον. — Νὰ ἐλπίζει κανεὶς στὴν εὐγνωμοσύνη ἀπομακρυσμένου μέλλοντος δὲν ἔχει ἔννοια παρὰ ἂν παραδεχθούμε ὅτι ἡ ἀνθρωπότης εἶνε οὐσιαστικῶς ἀμετάβλητη καὶ ὅ, τι εἶνε μεγάλο πρέπει νὰ εἶνε μεγάλο ὄχι γιὰ μιὰ μόνον ἐποχὴ, ἀλλὰ γιὰ ὅλους τοὺς χρόνους· ἀλλ' αὐτὸ εἶνε προφανῶς πλάνη· ἡ ἀνθρωπότης πάνω στὴν ἐντύπωσιν γιὰ τὸ ὠραῖο καὶ τὸ ἀγαθὸ μεταβάλλεται καταπληκτικῶς· εἶνε ὄνειροπόλημα νὰ πιστεῦει κανεὶς ἀπὸ ἑαυτοῦ τοῦ ὅτι προχώρησε καὶ κατὰ ἕνα μίλι δρόμο καὶ ὅτι τὸ σύνολον τῆς ἀνθρωπότητος ἀκολουθεῖ τὴν περίειά του. Ἐπειτα εἶνε καὶ τὸ ζήτημα : ἕνας σοφὸς ποὺ παραγνωρίζεται μπερεῖ σήμερα νὰ ὑπολογίζει θετικῶς ὅτι μιὰ μέρα ἡ ἀνακάλυψίς του θὰ γέινει παρ' ἄλλων ἢ τὸ πολὺ ἕνας ἱστορικὸς θὰ ὁμολογήσει, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐγνώριζε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ἀλλὰ δὲν ἦταν σὲ κατάστασιν νὰ γέινει πιστευτός. Τὸ νὰ μὴν κατορθώνει κανεὶς ν' ἀναγνωρισθῆ κρίνεται ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους ὅτι δὲν ἦταν δυνατός. — Μὲ λίγα λόγια δὲν πρέπει κανεὶς νὰ παίρνει τόσον εὐκόλῃ τὸ μέρος τῆς ὑπεροπτικῆς ἀπομονώσεως. Ὑπάρχουν ἐν τούτοις καὶ ἐξαιρετικαὶ περιστάσεις, ἀλλὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ σφάλματά μας, οἱ ἀδυναμίαι μας καὶ οἱ τρέλλες μας ἐμποδίζουν νὰ ἀναγνωρισθῶν τὰ μεγάλα μας πλεονεκτήματα.

ΤΑ ΩΡΑΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ

Ἐξ ἀφορμῆς τῶν λόγων τοῦ Λοτὶ γιὰ τὴ γλώσσά μας: Ὁ ξακουσμένος λογοτέχνης Λοτὶ, ὁ ποιητικώτατος ζωγράφος τῆς ἐξωτικῆς ὡμορφίας, ἔξαφνα βρέθηκε κριτὴς τοῦ γλωσσικοῦ μας τοῦ ζητήματος. Δὲν ἔτυχε γραμμῆν νὰ τὴν ἰδῶ, ἄκουσα ὅμως πῶς τυπώθηκε κάπου ἡ γνώμη τοῦ Λοτὶ, ρωτημένου ἀπὸ Ἑλληνα δημοσιογράφου τοῦ «Ταχυδρόμου» τῆς Πόλης. Ὁ κύριος Λοτὶ χροίχησα πῶς βάφτισεν ἀ ν τ ε θ ν ι κ ῆ τὴν ἐργασίαν τοῦ κ. Ψυχάρη καὶ ὄλων ἐκείνων, φυσικὰ τοῦ σύμφωνα ἢ ἀνάλογα μὲ τὸ παράδειγμά του, μαζὶ καὶ ὑστερα καὶ προτῆτερα ἀπὸ αὐτόν, ἀπὸ τὸ Σοφιστὸν ὡς τὸ Βηλαρᾶν, ἀπὸ τοὺς ἀνόνητους τραγουδιστὰδες τῶν ρωμαϊκῶν τραγουδιῶν ὡς τὸ Σολομὸ, καὶ ἀπὸ τοῦτον ὡς τὸν Ψυχάρη, καὶ ὡς τοὺς νεώτερος, ἐνόησαν, κατὰ τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν τρόπο, μισὰ ἢ σωστότερα, ἀπλᾶ ἢ σοφᾶ, ποῦ εἶνε καὶ σὲ τί ἀπάνου στέκεται ἡ γλωσσικὴ ἀλήθεια.

Ὅλοι οὗτοι, δικοὶ μας καὶ ξένοι, γλωσσολόγοι καὶ φιλόλογοι, λογοτέχνες καὶ σοφοὶ, στιχογράφοι καὶ πεζογράφοι, ποῦ εἶτε κατὰ θεωρίαν ἀναγνώρισαν τὴν ὀρθότητα καὶ κήρυξαν τὰ δικαιώματα τῆς δημοτικῆς γλώσσας, εἶτε κ' ἐφάρμοσαν λαμπρὰ τὴ θεωρίαν τοὺς ἐπάνω σὲ θετικὰ παραδείγματα, ὅλοι αὐτοὶ, κατὰ τὸν κύριον Λοτὶ, ζημιώνουν τὸ ἔθνος τους, δὲ βλέπουν τί θὰ σύμπερ σ' αὐτὸ, προδότες εἶνε!

Ὁ ἀβρότατος ἱστοριστὴς τῆς «Γαλιλαίας» καὶ τῶν «Ἰσλανδῶν ψαράδων» δὲ μπορούσε μὲ πιὸ χοντροειδέστερην ἀπλοικότητα νὰ χρησιμοδοτήσῃ ἀπάνου σὲ ζήτημα ποῦ ὅσο καθαρὸ γιὰ μᾶς κ' ἂν εἶνε ἀπὸ μιὰ μεριά, τόσο περίπλοκο καὶ τόσο δύσκολο παρουσιάζεται ἀπὸ τὸσας ἄλλες μεριὰς πάλι. Σὲ τέτοια περίστασιν κ' ὁ πιὸ καλὰ γυμνασμένος διλετταντισμὸς δὲ φεῖα καὶ πολὺ, καὶ ἡ ζωρύτερη φαντασία μπορεῖ νὰ χάσῃ τὰ νερά της. Χρειάζεται μιὰ προσοχὴ ξεχωριστὴ, μιὰν εὐσυνείδητη μελέτη γιὰ νὰ μπῆ κανεὶς στὸ νόημα. Ἄλλοιῶτικα τὴν παθαίνει, ὅπως τὴν ἔπαθεν ὁ κ. Λοτὶ. Ἐκρίνε σὰ νὰ ἦταν λ.χ. ὁ σεβαστός μου κύριος Βουτυρᾶς ἢ ὁ σεβαστός μου κύριος Κανελλίδης, πρότυπα νεοβυζαντινῶν χρονογράφων στὴ σκέψιν καὶ στὴ γλώσσα· ἢ ἐκρίνε σὰ νὰ ἦταν ἀνταποκριτὴς ἀθηναϊκοῦ φύλλου, ἀπὸ κείνους ποῦ τῆς φιλοδοξίας τους τὰ σύνορα περιορίζονται στὴν τέταρτη σελίδα μιᾶς ἐφημερίδας. Καὶ πολὺ φοβοῦμαι πῶς κανέναν λογιωτατίστικον τῆς Βαβυλωνίας τὴν φορὰν αὐτὴ διάλεξε γιὰ ταπεινὸ ψευδὸν ἡμῶ του τῶνομα τοῦ ἀριστοτέχνου ἀκαδημαϊκοῦ.

Ὁ Λοτὶ ἔγει κ' ἕναν ἄλλον, ὅμοια ἐπίσημον σύντροφον, στὴ χοντρὴν αὐτὴ παρανόησιν τοῦ ζητήματός μας· τὸ ἀναφέρω ἐδῶ γιὰ νὰ λαφρώσω τὴ θέση του. Ὁ σύντροφος αὐτός εἶνε ὁ Ἑρρίκος Οὐσσαί, ἀκαδημαϊκὸς ἀπὸ τοὺς Ἀ θ ἄ ν α τ ο υ ς ἱστοριογράφος γλαφυρώτατος κάθε λογῆς ἐποχῶν σημαντικῶν καὶ προσώπων, ἀπὸ τὴν Κλεοπάτραν ὡς τὸ μεγάλο Ναπολέοντα, καὶ τῶν Ἑλλήνων φίλος εὐγενικὸς ἀπὸ τοὺς πιὸ γνωστούς μας. Ὁ κύριος Οὐσσαί, λογοτέχνης ἄλλοτε καὶ ἄρθρων φι-

λογικῆς κριτικῆς, Οὐγκολάτης καὶ ἀντιζολαδιστῆς, τύπωσε μέσα στὸν τόμο του τὸν ἐπιγραφόμενον « Ἰδέες καὶ ἔργα », μιὰ μικρὴ του μελέτη γιὰ τὴν νεώτερη Ἑλληνικὴ ποίηση, ἐξαφορμῆς τοῦ γνωσιμώτατου βιβλίου τῆς κυρίας Ἀδὰμ. Μέσα στὴ μικρὴ του μελέτη ὁ γάλλος κριτικὸς, γραμμῆν τὸ 1881, ὑποστήριξε τίποτε ὀλιγώτερο, παρὰ τοῦτο: « Ἡ καθαρεύουσα δὲν εἶνε γλῶσσα ἀκατάλληλη γιὰ τὴν ποίηση. Ἡ γλῶσσα τῶν Σούτσων καὶ τοῦ Ραγκαβῆ πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς γλῶσσα ποιητικῆς κλασικῆς πρότυπο. Ἡ δημοτικὴ γλῶσσα εἶνε γεμάτη σολοκισμούς καὶ βροβαρισμούς. Ὁ Βλαχωρίτης, καὶ μὲν εἶνε ἀπὸ τοὺς καλλίτερος τῆς νέας Ἑλλάδας ποιητᾶδες, ἀλλ' ἂν ἔγραφε τὰ « Μνημόσυνα » στὴν καθαρεύουσα, δὲ θὰ χειροτέρευε μὲ τοῦτο: θὰ ἦταν πάλι ὁ καλλίτερος ποιητῆς! »

Τέτοιου εἶδους χώνευμα τῶν ζητημάτων μας θὰ ἦταν κατὶ ἀπελπιστικὸ γιὰ τὴν ἀντίληψη καὶ τὴν πνευματικὴν οὐτότητα τῶν ξένων, καὶ ξένων μάλιστα στὸ νοῦ καὶ στὴ γάρη ξεχωριστῶν, ἂν δὲν εἶχαμε ἀντιστήριγμα τῆς γνώμης ἄλλων ξένων, ποῦ βαρύνουν πολὺ περισσότερο, σὲ τέτοιαις λογῆς πράγματα, ἀπὸ τὰ λόγια τῶν Λοτὶ καὶ τῶν Οὐσσαί. Λόγια ποῦ ὅσο ντελικάτα τυχόν καὶ ἄφογα στὴ φόρμα μιλήθηκαν καὶ γράφτηκαν, νομίζεις πῶς φουθῆκε μέσα τους αὐτούσια ἢ ψυχὴ τῶν πρὸ σχολαστικῶν δασκάλων μας, στὸ τέλος τοῦ αἰῶνα ποῦ μᾶς πέρασε καὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ αἰῶνα ποῦ περῶν, δασκάλων γυμνῶν τότε ἀπὸ τὴ γλωσσικὴν ἐπιστήμη καὶ τὴ φιλοσοφίαν ποῦ ξεκαθάρισεν ἀγάλια ἀγάλια τὸ ζήτημα, καὶ τῶσθησεν ὀρθὸ καὶ φρικαβευτικὸ. Καὶ βαρύνουν πολὺ περισσότερο οἱ γνώμης τῶν ἄλλων τούτων ξένων, γιατί αὐτοὶ δὲν ξέρουν ἴσως ν' ἀνθολογοῦνε μέσα στις ἰδίαις ἢ νὰ πετοῦνε σὰν πεταλοῦδες ἀπάνω στοὺς ἀνθοὺς τῶν προβλημάτων, ἀλλὰ ξέρουν κατὶ ἄλλο: σὰν ἐργάτες γνωστικοί, νὰ σκάπτουνε μὲ τὴν ἀξίαν τους ἐκεῖ ποῦ νοιώθουν πῶς θάβγῃ κατὶ, νὰ σκάπτουνε βαθειὰ καὶ ὑπομονετικᾶ, νὰ βρῶναι καὶ νὰ πλαταίνουν τοὺς λάκκους, ὅσο νὰ βροῦνε αὐτὸ τὸ κατὶ. Καὶ στὴν περίστασιν αὐτὴν οἱ ξένοι τοῦ δευτέρου τούτου εἶδους μᾶς χρειάζονται, ὅσο καὶ ἂν θαυμάζουμε τοὺς πρώτους. Γιατὶ τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα εἶνε ζήτημα, πρῶτα καὶ κύρια ἐπιστήμης καὶ ἀλήθειας· καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη καὶ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν παίρνει ὄπλα καὶ παίρνει φῶς ἢ τέχνη καὶ ἡ ὡμορφία. Καὶ ἀπὸ τὰ ξένα τώρα μᾶς ἔρχεται τὸ φῶς, καὶ μᾶς ἀπλώνεται ἡ γνώση. Καὶ ἂν τράβηξε δρόμο καὶ ἂν πῆγε μπροστὰ κάπως στὴ συνείδησίν μας τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα, στοὺς ξένους τὸ χρωστοῦμε κατὰ πολὺ· πρῶτα πρῶτα σ' ἐκείνους ποῦ ἔχουν μιὰ κάποιαν ἐπιστημονικὴν ἀρμοδιότητα νὰ μιλήσουν γιὰ τὴ γλῶσσά μας, ὅσο καὶ ἂν εἶνε ξένοι, (ὅπως εἶνε ἀρμόδιος ὁ γιατρός ἢ ὁ ὄδραυλικὸς, καὶ κάθε φυσιοδίφης, νὰ μιλήσῃ γιατί τίς ἀρώστιες, γιὰ τὰ νερά, καὶ γιὰ τὴ φύση ἐνὸς ξένου τόπου), καὶ ὕστερα στοὺς λογοτέχνες καὶ στοὺς διαλεχτοὺς τῆς Φαντασίας, ποῦ μιλοῦνε ὡραῖα γιὰ ὅλα, ποῦ μπορεῖ νὰ τὰ γνωρίζουν ἀριστα τὰ δικάτους, ἀλλὰ συχνὰ πυκνὰ σκοντάβουν στὰ ξένα χρώματα, ἀκριβῶς γιατί ἔχουν μεγάλη πεποίθησιν στὸ πνεῦμά τους.

Ὅταν ὁ περιήγητος ἀρχαιολόγος Περρῶ μέσα σὲ μιὰ περιγραφὴ ταξιδιοῦ του στοὺς Δελφοὺς, ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια, ὀνομάζει τὴν καθαρεύουσα γλῶσσά μας νοβογέννητη, *m p a s t a r d i x η*, ἂν δὲν σᾶς τρομάζουν τὰ ὀρθὰ κοφτὰ (*le grec batard qu'on écrit à Athènes*) ἀποκρίνεται λαχωνικώτατα καὶ ἐπιγραμματικώτατα καὶ καθὼς πρέπει, σ' ὅλα τὰ φαντασιολογήματα τῶν Λοτὶ καὶ τῶν Οὐσσαί. Τὸ γνήσιο προόδευμα καὶ ξεδιπλωμα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς εἶνε ἡ νεώτερη ἑλληνικὴ, δηλονότι ἡ δημοτικὴ. Ἀκριβῶς ἀντίθετα τῆς γνώμης τοῦ Λοτὶ, γνωρίζουμε ὅτι, ἔξω ἀπὸ τὴ λογοτεχνικὴν ὡμορφίαν, ὅ,τι μᾶς συμφέρει, ὡς ἔθνος, καὶ ὅ,τι θὰ μᾶς πλησιάσῃ μιὰ φορὰ πρὸς τὴν ἀρχαίαν δοξα, εἶνε τὸ δοῦλεμα καὶ τὸ προόδευμα τῆς δημοτικῆς μας, τῆς ἐθνικῆς μας γλώσσας, ὡς γλώσσας γραμμῆνης. Καὶ σὲ ὅσους ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά τῆς ζυγαρίᾶς μᾶς βάζουν τὰ ὀνόματα τοῦ Λοτὶ καὶ ὄλων τῶν διλεττάντηδων τῶν ἰδεῶν, ἀπαντοῦμε βάζοντας στὴν ἄλλην τὴ μεριά τὰ ὀνόματα τοῦ Ρενάν, τοῦ Σιῆς, τοῦ Βενλόε, τοῦ Χοβελάκ, τοῦ Οὐίθνεϋ, τοῦ Κουρτίου, τοῦ Φορῆμαν, τοῦ Κρουμπάχερ, τοῦ Γαλβέρτου, τοῦ Φωριέλ, καὶ ὄλων ἐκείνων τῶν ξένων ποῦ μελέτησαν ἀπὸ π ε ρ ι ω π ῆ ς τὸ ζήτημά μας, χτύπησαν τὴ γλωσσικὴ πρόληψη, καὶ μᾶς ἔδωκαν καθαρώτερα νὰ καταλάβουμε τί τρέχει.

Κωδῆς Παλαμᾶς

ΧΩΡΙΣ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ν. Ἐπισκοπόπουλος

(Προσωπογραφία ὑπὸ Γ. Ροίλοῦ).

Ἡ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Τὸ ἀργυρῶν μετάλλιον εἰς τὸν κ. Παύλον Μαθιοπούλου. Μετὰ τὸ βραβεῖο τοῦ κ. Ἰακωβίδη στὴν Παγκόσμια Ἐκθεσὴ μᾶς ἔρχεται ἄλλο εὐχάριστο νέο ἀπὸ τὸ Παρίσι, ἡ ξεχωριστὴ τιμὴ τῆς ἀργυρῆς μεντάλιας ποῦ δώθηκε στὰ ἔργα τοῦ νεαρῶτατου ζωγράφου καὶ συνεργάτου τοῦ «Περιοδικοῦ μας» στὴν καλλιτεχνικὴ κριτικὴ κ. Παύλου Μαθιοπούλου.

Ἀπὸ τὰ τρία ἔργα πού ἐξέθεσε ὁ κ. Μαθιοπούλος στὴν Παγκόσμιο Ἐκθεση τὸ ἀξιολογώτερο φαίνεται νὰ εἶνε ἓνα πορτραῖτο κυρίας, παστὲλ ὕψους 2 μέτρων καὶ 40 ἐκπαιστώων. Ἡ κυρία ὁμοιάζει πολὺ τὴν Ρεζάν, φορεῖ κοιτωνίτην ὑπενθυμίζοντα τὸ ἔνδυμα τῆς Madame de Recamier στὸ Λουβρο. Κρατεῖ ἓνα σκυλάκι ἄσπρο μὲ ἓνα μεγάλο στίγμα μαῦρο. Τὸ σκυλάκι αὐτὸ εἶνε τὸ κλειδί τῆς ἁρμονίας τῆς εἰκόνης στὸ χρώμα, γιατί αὐτὸ καὶ μόνο ἐναρμονίζει τὰ ἄλλα χρώματα, τὰ ὁποῖα ἕνεκα τῆς ἀντιθέσεως σχηματίζουσι καὶ συνθέτουσι μιὰ θερμὴ ἀτμοσφαῖρα. Ἡ στάση ξεχωρίζει μὲ πολλὴ πρωτοτυπία σχεδίου.

Τὸ καλλιτεχνικὸν ὕφος τοῦ κ. Μαθιοπούλου δὲν ἔχει τὴ μεγάλη δύναμη, τὸ αἶμα καὶ τὸ σφρίγος μιᾶς γνώριμης μας ζωγραφικῆς μεγελοφάνταστων τεχνιτῶν πού νομίζει κανεὶς πὺς δὲν ζωγραφίζουν, ἀλλὰ ἀρπάζουσι καὶ αἰγματοποιεῖ τὴ ζωὴ σὲ ἄδρες, ἐλεύθερες καὶ ἀνυπόταχτες πινελιές. Ἀπεναντίας εἶνε ἤρεμο, ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὰς κλασικὰς ἀρχὰς τῆς γαλλικῆς σχολῆς πού ζητάει τὴ φόρμα, τὴν ἁρμονία καὶ τὴ λεπτότητα καὶ μόνο μὲ τὰς ἀρετὰς αὐτὰς προσπαθεῖ νὰ γείνει μεγάλη.

«Ἡ Κυρία μὲ τὸ σκυλάκι» ἔχει ὅλον τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν ἔκφραση αὐτῆς τῆς Σχολῆς. Ἐννοεῖται κάτω ἀπὸ μιὰ γαλήνια ἀτμοσφαῖρα γεμάτη νοητέα καὶ χλιδὴ πού θυμίζει τὸν Κολλέν καὶ τὸν Λατούρ, τὴ μιὰ ἔκφραση ἡρέμου ζωῆς ἀπείρου θελκτικῆς καὶ ὠραίας.

ΑΦΙΕΡΩΣΙΣ

Σ τὸν Κω σ τ ῆ Πα λ α μ ᾶ

Τὸ φλογερὸ μου πόνον νὰ ξεχάσω
Ποθῶντας, ὅπου χρόνια μὲ μαραίνει,
Διαβάνω στὸ λιβάδι ν' ἀγκαλιάσω
Μιὰν ἄπληρη ζωὴ καὶ μυρωμένη.

×

Στὰ λαχρὰ νερὰ πριχοῦ πλησιάζω
Στέκω κάτω ἀπὸ δάφνη ὀλανθισμένη
Καὶ τρέχω μὲ τὴ σκέψῃ μου νὰ φτάσω
Ἄλλη ἐποχὴ τρελλὴ κι' εὐτυχισμένη.

×

Κι' ἐνῶ ἡ ματιά μου ὀλόθολη πλανιέται
Καὶ μιὰ καρδιὰ τριγύρω ἀναζητεῖ,
Στὴ σιγαλιὰ ἓνα τρίξιμο γρικέται.

×

Κι' ἀγάλια-γάλια ἡ Δάφνη ἡ ἔκκουστη,
Ἄπ' τὸν κορμὸ τοῦ δέντρου ἔσπετιέται,
Μὲ τὴ θερμὴ ἀγκαλιὰ τῆς ἀνοιχτῆ.

Σ. Ε. Σκίπης

ΞΕΝΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΙ

ΠΟΙΗΣΙΣ - ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ - ΘΕΑΤΡΟΝ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ - ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ὁ νόμος Χάιντσε. Εἶνε γνωστὸν πὺς μιὰ σκανδαλωδέστατη ὑπόθεσις ἠθῶν πού ἀνεκαλύφθη τελευταῖα στὸ Βερολίνο ἐνός συζύγου ἐν γνώσει ἐμπορευομένου τῆ γυναῖκα του ἐνέπνευσε στὸν αὐτοκράτορα Γουλιέλμο τὴν ἰδέαν νὰ ἐπιβάλλει δρακόντειο νόμο περιοριστικὸ τῆς συγγραφικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἠθῶν. Ὁ νόμος αὐτὸς πῆρε τὸ ὄνομα Χάιντσε στὴν καθημερινὴ συζήτησιν πού ἀκολούθησε ἀπ' αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωα τῆς σκανδαλωδέστατης ὑπόθεσεως. Ὁ φιλολογικὸς κόσμος ἀναστατώθηκε. Διαμαρτυρεῖται ἀκούστηκαν ἀπὸ ὅλους τοὺς κύκλους τῶν συγγραφέων καὶ μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι πρόκειται νὰ περιορισθῆ ἡ ἐλευθερία τῆς τέχνης τὸ νομοσχέδιον ἐπολεμήθη λυσσώδως. Εὗρηκε ὁμοῦ καὶ τὸν ὑπερασπιστὴν του ἓνα καὶ μόνον τὸν κ. Μπάρτελς, πού ἀπὸ τὸ ἄρθρον του ἓνα ἄρθρον δυνατῆς πολεμικῆς στὶς κραυγὰς αὐτὰς καὶ στὶς ἀντιρῆσεις μαθίνομε πὺς αὐτὸς ἐρχεται νὰ περιορίσει ἡ ἀυστήρᾳ καὶ πατριαρχικῆ ἠθικῆ τοῦ γερμανοῦ αὐτοκράτορος : « Ὑποστηρίζετε, γράφει ὁ κ. Μπάρτελς, ὅτι ἡ τέχνη πέπει πάντοτε νὰ εἶνε ἐλεύθερη καὶ ἀκριβέστερα, ὅτι ἡ τέχνη πρέπει νὰ γείρει τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλεύθερου συναγωνισμοῦ, ἐνῶ ἐγὼ ὕστερα ἀπὸ μακροχρόνιον ἐξάσκησιν τῆς κριτικῆς, διέρρηξα κάθε δεσμόν μὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ laisser-faire, laisser-passer στὴ δικαιοδοσία τῆς φιλολογίας καθὼς καὶ σὲ κάθε ἄλλη δικαιοδοσία κι' ἐφθασα στὸ σημεῖον νὰ εὐχηθῶ ἓνα εἶδος προστατευτικοῦ συστήματος ἐξαπλωμένου μέχρι καὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης. Ὅταν ἐπὶ ἕκαστὸ μυθιστορημάτων πού δημοσιεύονται τὰ δέκα εἶνε καθ'αὐτὸ βδελυρὰ καὶ ἀνήθικα, καμμιὰ σαρανταρὰ ὑποπτα (δηλαδὴ «sexuels» χωρὶς καμμιὰ εὐλογία ἐσωτερικῆ ἀνάγκη) σαράντα ἄλλα γεμάτα ἀπὸ κοινοτοπίαι, καὶ μόνον τὰ δέκα τελευταῖα κατέχουσι κάποια καλλιτεχνικὴ ἀξία, φρονῶ, ὅτι τὰ δέκα αὐτὰ τελευταῖα δὲν εἶνε σὲ θέσιν ν' ἀντιμετωπίσουσι τὸ συναγωνισμὸν τῶν ὀδοῦντων ἄλλων χωρὶς νὰ ὑπολογίσουσι ὅτι καὶ μεταξὺ τούτων βρίσκονται βέβαια καὶ ἔργα πού τὰ ὑποστηρίζουσι ἐκδότας πλοῦστοι καὶ φημισμένοι. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀνακλύθουσι ἓνα μέσο γιὰ νὰ βοηθήσουσι τὰ δέκα αὐτὰ κατὰ μυθιστορήματα καὶ νομίζω, ὅτι ὁ καλλίτερος τρόπος γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχουσι εἶνε νὰ καταστήσουσι τὸ ἐπάγγελμα κάπως δυσκολώτερον σὲ συγγραφεῖς καὶ ἐκδότας πού κερδοσκοποῦν μὲ εἶδη καὶ μέσα ξένα πρὸς τὴν τέχνην ἢ τοῦλάχιστον νὰ τοὺς ἐμπνεύσουσι κάποιον φόβον. Οἱ ἄνθρωποι περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλοῦ σὲ τίποτε ἄλλο δὲν ἀποβλέπουσι παρὰ στὴ κερδοσκοπία καὶ βέβαια ἔχουσι ὅλο τους τὸ δικηρον, ἀλλὰ πρέπει συγχρόνως νὰ ὑποταχθῶσι στοὺς κανόνες ὅλων τῶν ἐπιχειρηματιῶν. Δὲν ἔχουσι σήμερα νόμον κατὰ τῆς τοκογλυφίας ; Καὶ μολονότι ὁ νόμος αὐτὸς δὲν μπορεῖ κατ' οὐδένα τρόπον νὰ καλλιτερεύσει τὴ κοινωνικὴν μας κατάστασιν δὲν τὸν θεωροῦμε ἐν τούτοις ἀναπόφευκτον ; Ὅσον γιὰ τὸ φόβον ὅτι ὁ ἀληθινὸς καλλιτέχνης διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ ἐκληθῆ ὡσαν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς, τοῦτο κατὰ τὴ γνώμη μου δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ συμβεῖ ἄρα ἡ κρίσις νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰ ἁμόδιαι πνεύματα. Σὲ κανέναν ποτὲ τὸ μυαλὸ δὲν θὰ περνοῦσε ἡ ἰδέαν νὰ χαρακτηρίσει τὸν Βάγνερ ἢ τὸν Χέμπελ ὡς κοινὸς κερδοσκοπὸς. Ὁ κανένας ὁμοῦ ἀναγνωρίζει ὡς κερδοσκοπὸς μόνον καὶ τίποτις ἄλλο τὸν κ. Λινδάου καὶ τὸν κ. Μπλούμενταλ. Γνωρίζω ὅτι μπορεῖ νὰ μοῦ ἀναφέρουσι ἓνα ἢ δύο συγγραφεῖς πού πάνω-κάτω βρίσκονται στὰ ὅρια τῆς τέχνης καὶ τοῦ ἐμπορίου, — ἓνα τέτοιος λόγου χάριν εἶνε ὁ κ. Σούδερμαν—ἀλλὰ ἡ διάκρισις δὲν εἶνε δύσκολο νὰ γείνη κατὰ γενικὸν κανόνα. Ἐν ὀνόματι τῆς τέχνης καὶ μόνον πρὸς ὄφελός της ζητῶ μέτρα περιοριστικὰ ἐναντίον σὲ κάθε τι πού λέγεται ἀαστροφῆ καὶ παραποίηση. Μὲ κατηγορεῖτε ἐμένα καὶ ὅλους, ὅσοι σκέπτονται ὅπως ἐγὼ ὅτι πολὺ φη-

να παζαρώνουμε τὴν τέχνη: ἀπατάσθε ὁμοίως· σεῖς δὲν εἶσθε πράγματι σὲ θέση νὰ ἐκτιμῆσετε τὴν ἀληθινὴν τέχνη μὲ τὴν τιμὴν ποὺ τὴν ἀξίζει...»

Σχολιάζοντας τώρα ὁ γάλλος κριτικὸς κ. δὲ Βυζεβᾶ τὸ ἄρθρον αὐτὸ λέγει:

«Δὲν γνωρίζω τὸ νόμο Χάιντσε, καὶ μολοντί δὲν τὸν γνωρίζω, βοοῦμαι πολὺ πῶς δὲν ἔλαξε ἅλη τὴν ἀποτιεσματικότητά ποὺ τοῦ ἀποδίδει ὁ κ. Ἀδόλφος Μπάρτελ. Ἐνα ξέρω πὼς τις τελευταῖες αὐτὲς βδομάδες ποὺ πέρασα στὴ Γερμανία ὑπόρσα νὰ ἐξακριβώσω κατὰστασι πρᾶγματων ποὺ καὶ ἐμεῖς στὸ Παρίσι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ φαντασθῶμε καὶ ποὺ θὰ ἦταν ἀρκετὴ νὰ δικαιολογήσει τὸν περιοριστικὸ ζῆλον τοῦ ἔξοχου κριτικοῦ. Ἡ ἀλήθεια εἶνε πὼς ἡ σύγχρονη γερμανικὴ φιλολογία δὲν μοιάζει καθόλου μὲ τὸ θέμα ποὺ μᾶς δείχνουν στὸ Παρίσι οἱ βιβλίους τῶν ξένων βιβλιοπωλείων. Ἡ φιλολογία αὕτη εἶνε πλημμυρισμένη—ἡ ἀκριβέστερα σκεπασμένη, ὀκνημένη—ἀπὸ τὴν πορνογραφία σὲ τέτοιον τρόπο ποὺ στίς βιβλιοθήκας τῶν σιδηροδρομικῶν σταθμῶν, στίς μύστερες τῶν φημισμένων βιβλιοπωλείων καὶ στὰ κρυφτεῖα τὰ βλέμματα τοῦ θεατοῦ προσελκύνονται ἀπὸ δημοσιεύματα σὰν ἐκεῖνα ποὺ κάνει λόγον ὁ κ. Μπάρτελ. Εἶνε ἀποκλειστικῶς ἐρωτικῆς περιπέτειας τοῦ προσωποῦ εἶδους, ρυπαρῶς σκηνῆς ζεδιπλωμένους μὲ τέτοιον χυδαίότητά ποὺ ἔχει δίκην ὁ κ. Μπάρτελ νὰ λέγει πὼς κανεὶς δὲν πρέπει ν' ἀμφιβάλλει γιὰ τὸν ἀληθινὸν χαρακτήρα ποὺ τις ἐνέπνευσε. Πολλὰ ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα αὐτὰ εἶνε δῆθεν μεταφρασμένα ἢ κατ' ἀπομίμησιν ἀπὸ τὸ γαλλικόν, καὶ βρισκαί κανεὶς παντοῦ πλάι μ' αὐτὰ ἄλλα δημοσιεύματα τυπωμένα πράγματι στὸ Παρίσι, τὰ ὁποῖα ὁμοίως οἱ Παρισίνοι ἀγνοοῦν, ἐνῶ οἱ ἀγαθοὶ γερμανοὶ ἀστοὶ σχηματίζουν ἀπ' αὐτὰ μιὰ παράξενη ἰδέα γιὰ τὴ γαλλικὴ φιλολογία. Ἐστὶ παραδείγματός χάριν ἕνα μεγάλο κρυφτεῖο τῆς Βόννης ἐθεώρησε καλὸν ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ Journal amusant ποὺ ἦταν ἀπὸ χρόνια συδρομητικὴ μὲ μιὰ νέα εἰκονογραφικὴ ἐφημερίδα ὅπου ἀπεικονίζονται ἕ κ τ ο ὕ φ υ σ ι κ ο ὕ ἐρωτικῆς σκηνῆς ὄχι μόνον πολὺ τολμηρῶς, ἀλλὰ καλαισθητικῶς ἐπὶ τέλους ἀξιοβήρητες. Βλέπει κανεὶς μεταξὺ ἄλλων μιὰ σειρά δῆθεν φωτογραφιῶν τῶν παρισινῶν βουλευτῶν στίς ἡμέρας αὐτῆς τῆς Ἐκθέσεως. Ἄνδρες μὲ κοστουμίαι ξεγυμνωμένων θεατρικῶν γυροπαλιῶν καὶ χαιδεύουν μερικὰ γυναικα ντυμένα μὲ τὸν ἴδιον τρόπο ὅπως καὶ αὐτοὶ καὶ τὸσον ἄγχιμα καὶ τὸσον ἐλευθέρῳ ποὺ οὔτε τὸ θάρρος δὲν ἔχουν νὰ χαμογελάσουν.»

«Καὶ ὅλας αὐτὲς οἱ φωτογραφίες οἱ δῆθεν ἕ κ τ ο ὕ φ υ σ ι κ ο ὕ ἔχειναν μέσα σὲ φωτογραφικὸ ἀτέλει μὲ τὴν κατάλληλη σκηνογραφία στὸ βάθος. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἐμποδίζει νὰ τις πικρυσιάζουν ὡς αὐθεντικὸν θέμα τῶν βουλευτῶν μας. Καὶ τέτοιον εἶδος ἀγχιμαίαι προσφέρουν σήμερα στὸ μεγάλο ἐκείνο κρυφτεῖο τῆς Βόννης σὲ κάθε πελάτη ποὺ ἤθελε ζητήσει τὸ «Journal amusant» ἢ ὅποιαδήποτε ἄλλη γαλλικὴ εἰκονογραφικὴ ἐφημερίδα...»

ΓΑΛΛΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ἐνα πορτραῖτο τοῦ Δαμαρτίνου. Στὸ φύλλον τῆς 1 Ἰουνίου τοῦ γαλλικοῦ περιοδικοῦ τῆς Πέ ν κ ὁ κ. Οὐγκ Ρεμπέλ σὲ μιὰ σειρά ἄρθρων τοῦ ἐπιπροσφωμένου: «Ἡ Φιλολογία καὶ τὸ Γαλλικὸν Πνεῦμα (1850—1900)»,—μᾶς δίδει ἕνα πορτραῖτο τοῦ Δαμαρτίνου ἀπειρώς λεπτὸν καὶ ἀκριβές. Νὰ, μερικῆς ἀπὸ τις ὠραιότερες καὶ πλέον χαρακτηριστικῆς γραμμῆς:

«Ἐνας ἄνθρωπος ὑπόρσα μιὰ μέρα ἀνάμεσα στὴ μεγάλη κοινωνικὴ ἀνακατοσούρα, σ' ὅλα τὰ πάθη ποὺ δημιουργεῖ ἡ νεώτερη ζωὴ, ν' ἀπολυτρωθῆ ὀλοτέλα, νὰ ξαναγενεῖν τὸ εὐτυχημένον καὶ ἐλεύθερον ὄν τῶν πρωτεγενῶν χρόνων, χωρὶς κανένα ἄλλο νόμο παρὰ τὴν ἰδίαν του ἐπιθυμίαν· ὑπόρσα ν' ἀναγκασθῆ τις ἡμέρας χάρες, ἐνῶ συγχρόνως ζοῦσε τις ὑπάρξεις τις πλέον διαφοροτικῆς, ὕστερα ὅταν ἔφτασε τὰ ὅρια τῆς ζωῆς του ὑπόρσα πάλι νὰ κρίνει τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς ἄλλους μὲ διαύγεια αὐταπάρασης καὶ ἀμεροληψίας, ὅπως θὰ τόκανε ἕνας ξένος ποὺ ἀρκετὰ θάγε συνασταφῆ τοὺς ἀνθρώπους γιὰ νὰ τοὺς γνωρίσει, ἀλλὰ μὲ

γαλήνια ψυχὴ ποὺ δὲν κρατεῖ μνησικακία γιὰ ὅσα ὑπόρσα. Δὲν εἶν' αὐτὸ πολὺτιμη διδαχὴ;

» Ἀπὸ τὸ «Πέσιμο ἐνὸς Ἀγγέλου» ὡς τὰ «Φιλολογικὰ μαθήματα», ὁ Δαμαρτίνος ἐπετέλεσε τὸ ἔργον αὐτὸ τῆς προσωπικῆς αὐταπάρασης. Γευάτος ἀπὸ ἀγαθὰ στὴν ἀρχή, ἔπειτα πάμπωχος δὲν θυμᾶται μὲ ἀποθυμίαν τὸ παρελθόν, οὔτε λυπᾶται, οὔτε κατηγορεῖ τοὺς ἐχθρούς του καὶ τοὺς ἀντιπάλους του, ὅταν μιλάει γιὰ κείνους ποὺ τὸν πρόσβαλαν τὸ καὶ εἰ ὡσὰν νὰ μὴν εἶχε οὔτε νὰ παραπονεθῆ ἐναντίον τοὺς οὔτε νὰ τοὺς ἐπαινέσει, ὡσὰν νὰ μὴ τοὺς γνώριζε ἀλλοιῶτα παρὰ μόνον ἀπὸ τὰ ἔργα τους. Δὲν πρόκειται ὀλοτέλα περὶ τῆς χριστιανικῆς συγγνώμης, περὶ τῆς λήθης τῶν ὕβρεων, ἀλλὰ περὶ τῆς μοιραίας ἐκείνης ἀποφάσεως ἀνθρώπου ποὺ ἀπαρνήθηκε τὸν ἑαυτὸν του καὶ δὲν πιστεύει σ' ἄλλο τι παρὰ στὴ γενικὴ πραγματικότητα. Τὸ μοναστήρι ποὺ μερικοὶ ἄνθρωποι πᾶνε ν' ἀποκοιμίσουν τις πληγωμένες τους φιλοδοξίας δὲν χρησίμευσε στὸ Δαμαρτίνον. Ὑστερα ἀπὸ τόση δράση μεταχειρίζοταν ὅτι τοῦμενε ἀπὸ δύναμη γιὰ ν' ἀναδημιουργήσῃ τὸ παρελθόν. Ὁ γέρος πάγαινε νὰ ζητήσει ἀπὸ τὸ θάνατον μαθήματα γιὰ τοὺς ζωντανούς. Κι' ἐλησμονιώταν ὁ ἴδιος ἀνάμεσα σ' αὐτὸ τὸ ὄνειρον...»

— **Οἱ ὀκοτεινοὶ καὶ οἱ ἀκατανόητοι** Ζήτημα σφοδρᾶς πολεμικῆς ἀνεκίγησε στὸ Παρίσι ὁ Ὀκτάβιος Μιρμπῶ μ' ἕνα ἄρθρον τοῦ ποὺ δημοσίευσε στὸ Ζου ρ ν ἄ λ ἐναντίον τοῦ Φραγκίσκου Βιελέ-Γκιρφέν τοῦ ποιητοῦ τῶν «Πάλαι». (1) Τὸ ἄρθρον αὐτὸ δὲν ἦταν κυρίως κριτικὴ, ἀλλὰ φιλολογικὴ ἐπίθεσι καὶ ἀποκήρυξι στὴν ἰδίαν νότα ποὺ καὶ ὁ Ζολᾶ ἄλλοτε εἶχε κηρύξει τὸν πόλεμον κατὰ τῶν νέων. Ἡ κατηγορία εἶνε τὸ σκοτεινόν καὶ τὸ ἀκατανόητον, μιὰ ποίησι ποὺ δὲν καταλαβαίνει κανεὶς τίποτε, μιὰ φρασεολογία ποὺ δὲν ἔρχεται σὲ κανένα νόημα, μιὰ γλώσσα ποὺ ἐρωτᾷ ὁ Μιρμπῶ ἂν εἶνε κινεζικὴ ἢ γιαιπωνέζικη ἢ ἀφρικανικὴ.

Τὴν ἀπάντησιν στὴν ἐπίθεσιν αὕτη ἔχομε στὸ τελευταῖον φύλλον τοῦ Γ α λ ἄ τ ο υ Ἐ ρ μ ο ὕ. Καὶ δὲν ἀπαντᾷ ἀπ' εὐθείας ὁ ποιητής, ἀλλὰ ὁ συντάχτης ὁ ἐπιφορισμένος νὰ σχολιάζει δημοσιογραφικὰ ἄρθρα φιλολογικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἡ ἀπάντησι ἔτσι φαίνεται νὰ γίνετα ἐξ ὀνόματος ὄλων τῶν νέων ποιητῶν ποὺ συνεργάζονται στὸ περιοδικὸ αὐτό. Ὅλος ὁ κόσμος, λέγει, γνωρίζει ὅτι ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια μέσα στὰ γραφεῖα τῶν ἐφημερίδων ἡ ζωὴ τοῦ Στεφάνου Μαλλαρμέ προνοῦσε ὡς διαρκῆς ἀπάτη καὶ ἡ ποίησι του ὡς ἀνούσιαι καὶ ἐπίπονη φάρασι προωρισμένη νὰ ξεγελάει τοὺς νεορούς χασομέηδες. Ἀπὸ τότε ὁμοίως φαίνεται νὰ ἄλλαξε κάπως ἡ γνώμη ἢ τὸ ὑλάτιστον νὰ ἐγλύκανε, διότι τώρα ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι ποὺ τὰ ποίηματα τοῦ Μαλλαρμέ δὲν τὰ θεωροῦν φάρασι. Μιὰ ὀλα κερὴ γενεὰ νέων συγγραφέων ποὺ ἐθαύμαζε καὶ ἀγαποῦσε τὸν Μαλλαρμέ δὲν μποροῦσε ν' ἀπατηθῆ ὀλοτέλα. Θὰ πῆ πὼς ὁ Μαλλαρμέ ἀξίζει αὐτὰ τὰ αἰσθήματα καὶ θάρρη ἡμέρα ποὺ θὰ τὸν καταλάβουν περισσότερο.

Θαγγίσουν νὰ κρίνουν καὶ νὰ σχολιάζουν ἀντὶ νὰ μαστιγώνουν. Καὶ τώρα ὁ κ. Μιρμπῶ δὲν κάνει ἄλλο παρὰ νὰ μεταχειρίζεται τὴν παλαιὰ μέθοδο τῆς αὐθαρισίας, γιὰτι ὅτι οἱ ἄνθρωποι μισοῦν περισσότερο εἶνε ἡ πρωτοτυπία. Ὅποιος δὲν ἔχει τὸ ὕψος καὶ τις ἰδέας ὄλου τοῦ κόσμου αὐτός εἶνε κατ' ἀνάγκην ὁ κοινὸς ἐχθρός. Δὲν ξέρομε πὼς μεταχειρίζονται τὸν ἐχθρόν αὐτὸν στοὺς ἀπολίτιστους τόπους, στὸν τόπο μαζ ὁμοίως στὴ Γαλλία ποὺ θέλει νὰ περνᾶει ὡς χώρα ὑψίστου πολιτισμοῦ, ὡς γῆ ἐπαγγελίας τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς Ἀλήθειας ἔχουν ἕνα ἀυθαίρετον τρόπο μαστιγώσεως, ὅπως εἶνε ἡ εἰρωνεία. Τὸ ὄπλον φαίνεται ἐπιτυχημένο γιατί εἶνε τὸ ἀσφαλέςτερον γιὰ ἕνα λαὸ ποὺ τοῦ ἀρέσει νὰ γελάει. Κι' ἔτσι μιὰ εὐφυολογία μιᾶς στιγμῆς ἀρκεῖ νὰ ἐκμηδενίσει δεκαπέντε χρόνια ἐργασίας ἐνὸς καλλιτέχου. Γιατί χρειάζεται τάλαντον καὶ τάλαντον ξεχωριστό γιὰ νὰ ἐξασκηθῆ μιὰ τέτοια τακτικὴ. Ἀλλοιῶτα δὲν ἔλαξε καμμιὰ σημασίαν τὸ πρᾶγμα ἂν ἐπρόκειτο γιὰ τὸν πρῶτον τυχόντα. Πρέπει νὰ ταράξει κανεὶς ἕνα συγγραφέα, νὰ τὸν ἀποθαρρύνει καὶ νὰ

(1) Ἑλληνικὰ εἶνε ὁ τίτλος καὶ στὸ πρωτότυπον.

διάθεση τὸ κοινὸν ἀπέναντι τοῦ μὲ τέτοιο τρόπο πὸν νὰ τοῦ λείψει κάθε ἐλπίδα πὸς μπορεῖ ν' ἀκουσθῆ πιά καὶ νὰ διαβασθῆ! Σήμερα ὁμοίως τὸ συναδελφικὸ αὐτὸ ὄνειρο δὲν πραγματοποιεῖται καὶ τόσον εὐκόλα διὰ τὸν λόγον ὅτι ὑπάρχουν δύο κοινά, τὸ κοινὸ πὸν ἕνας δημοσιογράφος μπορεῖ κἄπως νὰ ἐπηρεάσει καὶ τὸ κοινὸ πὸν δημιουργεῖ τὴν σοβαρὰν φήμην καὶ γὰρ τὸ ὅποσον μίᾳ πρωϊνῇ διατριβῇ δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν. Τὸ κοινὸ πὸν κρίνει τοὺς κριτὰς καὶ ξέρει νὰ τοὺς κάνει ν' ἀκριβοπληρώσουν τὴ μάταια κακία τους.

Ἄλλὰ πὸς ἄλλαξε καὶ ὁ κ. Μιρμπῶ ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια! Ὅλοι οἱ ἴσαυτε χθὲς φίλοι τοῦ πὸν τὸν θυμοῦνται μ' εὐγνωμοσύνη καὶ μὲ συμπάθεια δὲν τολμοῦν πλέον νὰ τὸν διαβάσουν ἀπὸ φόβο μήπως ἀπογοητευθοῦν ἐλῶτελα. Ἴσως γράφοντας αὐτὸ τοῦ τὸ ἀπογοητευτικὸ ἄρθρο ὑπόκρυψε σὲ στιγμή δυσθυμίας καὶ ὀργῆς καὶ θὰ ἦταν συγγνωστὸς ἂν μίᾳ τέτοιᾳ διάθεσιν ἐπιτρέπονταν σ' ἕνα κριτικὸ, δηλαδὴ σ' ἕνα δικαστῆ... Δικαίωμα ἐπὶ τέλους τοῦ κ. Μιρμπῶ εἶνε νὰ μὴν ἀγαπᾷ τὸν ἐλεύθερο στίχο τοῦ κ. Βιελῆ-Γκριφέν, ἀλλὰ ὄφειλε νὰ ἐκφράσει τὸ αἰσθημὰ του σὲ τὸνο ἄξιο τῆς γαλλικῆς γλώσσας καὶ τῆς γαλλικῆς ποιήσεως καὶ νὰ βρῆ κατὶ ἄλλο ν' ἀναφέρει ἀπὸ τὸ καμπάλαιο ἐκεῖνο ἐπιχείρημα τοῦ σκοτεινοῦ καὶ τοῦ ἀκατανόητου...

— Παλαιὰ θελίδες. — Ἐνας χαρακτηρισμὸς τοῦ Μαλαρμέ ἀπὸ τὸν Ἰούλιον Λεμαίτρ. Σχετικῶς μὲ τὸ ἀνωτέρω ζήτημα τοῦ σκοτεινοῦ καὶ ἀκατανόητου στὴ ποίησιν βρισκόμεν στὸς «Σύγχρονους» τοῦ Ἰουλίου Λεμαίτρ τὸν ἐξῆς χαρακτηρισμὸν περὶ τοῦ ποιητοῦ τῆς Ἡρωιδιᾶδος καὶ τοῦ Φαίνομένου τοῦ μέλλοντος. «Ὁ κ. Στέφανος Μαλλαρμέ εἶνε ἕνας ἄνθρωπος πρωτότυπος καὶ γλυκός. Καὶ εὐρύς. Ἡ συνδιάθεσις του διακρίνεται ἀπὸ μίαν ἀπρόοπτον καὶ θελκτικὴν εὐστροφίαν ὅταν μιλάει μεταχειρίζεται καὶ αὐτὸς τίς ἴδιες λέξεις ὅπως ὅλος ὁ κόσμος καὶ ἐπάνω κάτω καὶ τίς ἴδιες ἔνοιες. Ὅταν ὁμοίως γράφει τὸ πρᾶγμα διαφέρει... Ἐν τούτοις οἱ πρῶτοι τοῦ στίχοι ἦταν ὠραιότατοι καὶ ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰς παραδοξολογίας εὐκαλονόητοι (ἐννοεῖται πὸς ἀλλώτιστα δὲν θὰ τολμοῦσα νὰ πῶ «ὠραιότατοι», γιὰτὶ δὲν μ' ἀρέπει νὰ γελάω τὸν κόσμον)... ἀπὸ τότε ὁμοίως ὁ κ. Μαλλαρμέ ἔγεινε ὠρισμένως ὅτι ὁ Κάτωιλλος Μενδὲς ἀποκλεῖ μὲ θυμωσίαν λιτότητα «συγγραφεὺς δύσκολος». Ἐν τούτοις ἔχει φίλους καὶ πρῶτον πρῶτον τὸν Μενδὲς, τὸν Ἐρρίκον Ρουζὲν, τὸν Βυζεβᾶ, οἱ ὅποιοι ἐξακολουθοῦν νὰ τὸν ἐξηγοῦν τροχάδην. Καὶ ἐνθυμούμενος ὅτι εἶχα καταβληθῆ μὲ τοὺς πρῶτους τοῦ στίχου λυποῦμαι κατὰκρὰ πὸν δὲν μπορῶ νὰ ἐννοήσω ἐντελῶς τοὺς τελευταίους καὶ αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ τοῦ ζητήσω συγγνώμην...»

Καὶ ὁ κ. Λεμαίτρ πειραχτιζόμενος ἐνώπιον τῶν ἀγνωστῶν του παίρνει ἕνα σοννέτο τοῦ Μαλλαρμέ καὶ ἀρχίζει νὰ τὸ ἀναμορφώνει συντακτικῶς μεταθέτων τὰ ρήματα, τὰ ἐπιρρήματα, τίς μετοχές, ὅλα τὰ μέρη τοῦ λόγου, ὅλα τὰ σημεῖα τῆς στίξεως, συνθέτων μίᾳ δικῆ του κατ' ἐννοίαν μετάφρασιν καὶ φθάνων εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἀπὸ τοὺς δεκατέσσαρας στίχους τοῦ σοννέτου μὲ ὅλον τὸν κόπον πὸν κατέβαλε νὰ τὸ μεταφράσῃ κατ' ἐκτίμησιν τοὺς ἐξῆς δὲν εἶνε βέβαιος ἂν τοὺς ἐνόησε...

Ἄλλὰ τὸ σοννέτο μεταφράσθη ἀγγλικά ἀπὸ δύο ἀμερικανίδες. Πράγματι, προσθέτει ὁ Λεμαίτρ, ἴσως οἱ ξένοι εἶνε καταλληλότεροι ἀπὸ μᾶς νὰ ἐννοοῦν μίᾳ τέτοιᾳ ποίησιν. Ἐὰν παράδοξα πὸν μᾶς χτυποῦν ἐμᾶς στὰ νεῦρα τοὺς διαφεύγουν. Δὲν στενοχωροῦνται ὅπως ἐμεῖς ἀπὸ τὴν παράδοξιν, ἀπὸ τὴν κνᾶμνησιν γλώσσας ἀκριβοστερίας καὶ πλέον καθωρισμένης. Τίποτε δὲν ἔχουν νὰ λησμονήσουν πρὶν τὸ διαβάσουν.

ΑΣΜΑ (*)

ΑΣΜΑΤΩΝ

ΥΠΟ Ν. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΥ

21

Βλέπεις ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, ἀβεβαίως ἀκόμη, μίαν λευκότητα θολὴν καὶ ἀκάθαρτον ἀκόμη, πὸν παλαίει εἰς τὸ τετράγωνον τοῦ παραθύρου μας μὲ τὰ σκότη. Εἶνε ὡς νὰ ἔχυσαν γάλα μέσα εἰς τὸ ἔρεβος. Ἡ αὐγὴ ἔρχεται φίλη μου.

Θέλεις νὰ κοιμηθοῦμε; Εἶνε ἡ αὐγὴ καὶ θὰ νικήσῃ τὰ σκότη. Ἄφες ὅλον τὸ σῶμα σου ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα μου, διότι φρικτὰς ὄλη καὶ θέλω νὰ σοῦ δώσω τὴν θερμότητά μου.

Ἦθελα νὰ ἦτο πῶς καὶ ἔτσι νὰ ἴδω τὰ χεῖλη σου, διότι τὴν στιγμὴν αὐτὴν τὰ λυποῦμαι τὰ χεῖλη σου, τὰ λυποῦμαι πολὺ, καὶ τὰ βλέπω ὠχρὰ, ἀνοιχτὰ ὀλίγον, ὡς ἄνθος προσβληθὲν ἀπὸ τὴν δρόσον. Τὸ ξεύρω ἔτσι εἶνε τὰ χεῖλη σου ὅταν πίνων ὀλόκληρον τὸ ποτήριον τῆς ἡδονῆς.

Καὶ θέλω σὰν ἀπόψε νὰ τὸ ροφῶμεν ὀλόκληρον πάντοτε μέχρι πυθμένος ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκεται ἡ παραφροσύνη καὶ ἡ ἐκμηδένισις καὶ ὁ ἴλιγγος.

Ὅπως ἔχω τὰ μάτια μου κλειστά μού φαίνεται ὅτι ὅλον μου τὸ σῶμα, ὄλη μου ἡ ἐπιδερμὶς βλέπει, ὅτι αἱ αἰσθήσεις ἐλαφρυνθεῖσαι ἐχύθησαν εἰς τὸ αἷμα μου καὶ κυκλοφοροῦν μὲ αὐτὸ καὶ μού φαίνεται ὅτι ἐξαερώθην ὀλόκληρος, ὅτι δύναμαι νὰ πετάξω, καὶ δύναμαι νὰ ἀνέλθω καὶ δύναμαι νὰ σκορπισθῶ εἰς στάκτην.

Ἡ σὰρξ σου μὲ ἐξιδανικεύει, μὲ λεπτόνει, μού ἀφίνει μόνον ὅ,τι καθάρωτερον ἔχω εἰς τὸ σῶμα μου.

Ποία μορφὴν ποτὲ καὶ ποῖον χάσις δύναται νὰ δώσῃ τὴν μέθην αὐτὴν καὶ τὸ ὄνειρον τῆς ἐκμηδένισσεως;

Νομίζω ὅτι ροφῶ διηνεκῶς ἕνα ποτόν ἀτμῶδες καὶ μεθυστικόν, τὸ ὅποσον χύνεται εἰς ὄλην μου τὴν σάρκα βραδέως καὶ τὴν γαργαλίζει ἡρέμα, τὴν ἐρεθίζει ἐπιμόνως, τὴν ἐρεθίζει ἐκνευριστικῶς.

* Συνέχεια καὶ τέλος. Βλέπε τὸ «Περιοδικόν μας» τεῦχος 8 καὶ 9 τῆς 15 Ἰουνίου καὶ 1 Ἰουλίου.

Καὶ ἔχω ἐντυπώσεις, ἐδῶ ὅπως κάθημαι χορτασμένος ἀπὸ ἡδονῆν, ἀνθρώπου καθημένου μεσημέρι κοντὰ εἰς ἕνα ποταμὸν θορυβώδη ἐπάνω εἰς μίαν ἄκραν πεύκου, ὁ ὁποῖος νὰ τοῦ σταλάζῃ ἀρώματα. Κάτι τι βομβίζει εἰς τὰ ὦτα μου—καὶ εἰς τὰ δικά σου, δὲν εἶνε ἀληθινά;—κάτι τι τὸ βραδύ, κάτι τι τὸ ἀπαλόν, σὰν νὰ ἐκυλοῦσε πτερὰ πολλὰ καὶ πεταλοῦδες ἕνας ποταμὸς, ἢ σὰν νὰ ἐξετυλίγοντο βελούδα καὶ νὰ ἐσύροντο ροδοπέταλα.

Καὶ ἔχω τὴν βεβαιότητα καὶ διασκεδᾶζω μὲ τὴν βεβαιότητα, ὅτι ἂν στραφῶ ἢ ἂν κινήθω θὰ σκορπισθῶ εἰς κόνιν, ὅτι τὰ μέρη μου ναρκωμένα ἔχασαν τὴν συνεκτικὴν τῶν δυνάμιν καὶ ὅτι ἕνας σπασμὸς ἡδονῆς ἀκόμη θὰ μὲ ἐσκόρπιζε εἰς τὸ ἄπειρον, θὰ μὲ ἤλωνε μὲ τὴν ὕλην τὴν παγκοσμίαν καὶ θὰ μὲ ἔσπειρε εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ ὀρίζοντος.

Καὶ ἔλα θέλεις, θέλεις τώρα ποῦ ἡ αὐγὴ μᾶς κυτᾶζει, θέλεις νὰ τὸν δώσωμεν τὸν τελευταῖον αὐτὸν ἐναγκαλισμὸν καὶ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸν θάνατον;

Θέλεις, θέλεις τώρα ποῦ ἡ αὐγὴ ἐπισκέπτεται τὸ ἀγαπητήριόν μας;

22

Σὲ εὐχαριστῶ διότι μὲ ἔκαμες νὰ αἰσθανθῶ ἐμαυτὸν δημιουργόν, σὲ εὐχαριστῶ διότι τὸ σῶμα σου ἐδαμάσθη εἰς τὰς χεῖρας μου, σὲ εὐχαριστῶ διότι ἀφήκες ὅλην τὴν ψυχὴν σου ὑπὸ τὰς θωπείας μου, σὲ εὐχαριστῶ διότι ἐνίκηθες.

Καὶ θέλω πάντοτε αἱ χεῖρες μου νὰ σοῦ δίδουν λιποθυμίας καὶ θέλω ὑπὸ τὴν ὀρμὴν καὶ τὴν τρέλλαν καὶ τὴν ἔντασιν τῶν θωπειῶν ἢ πηγῆ τῆς ζωῆς νὰ στεριεύει εἰς ἐσὲ καὶ τὸ σῶμα σου νὰ κάμπτεται.

Ὡ! τὴν ὀπτασίαν τοῦ σώματος σου τοῦ ἐρριμένου ἀμελῶς μὲ τὰς ὠχρότητας τοῦ πτώματος, μὲ τὴν ὑγρότητα τὴν ψυχρὰν, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς βασιλευμένους, μὲ τὴν σύσφιζιν τῶν ὀδόντων—τὴν ὀπτασίαν τοῦ σώματός σου ἐπὶ τῆς λευκῆς σινδόνης, ὡς κρῖνου ἀψύχου καὶ νεκροῦ δὲν θὰ τὴν λησμονήσω ποτέ.

Οἱ ὀφθαλμοὶ σου ὑπὸ τὸ φῶς τῆς κανδύλας ἐφαίνοντο κολυμβῶντες εἰς κάτι τι τὸ ἐκστατικόν καὶ αἱ κόρκι ἦσαν ἀνεστραμμένα καὶ κάτι τι τὸ ἀπείρωσ λευκὸν καὶ φεγγαβολοῦν ὡς ὅστια ἐφαίνετο μόνον διὰ μέσου τῶν ἡμικλειστων βλεφάρων.

Καὶ ἦτο ὡς κάτι τι τὸ πεθαμένον, τὸ θαυμασίως πεθαμένον καὶ ὅλη ἡ σὰρξ σου μαλακοτέρα καὶ χαριτωμένη ἐν τῇ ἀδρανείᾳ ἐπροσφέρετο ὡς ἀνάθημα εἰς τὸ στρώμα ἐπάνω καὶ μόνον τὸ στήθος σου ἀσθμαίνον ἀκόμη ἀπὸ τὴν κούρασιν τῆς ἡδονῆς ἀνῆρχετο καὶ κατήρχετο μὲ μίαν κίνησιν εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε συγκεντρωθῆ ὅλη σου ἡ ζωὴ καὶ ἡ ὁποία ἐπρόδιδε μίαν ἔντασιν ἐξαιρετικὴν καὶ μυστικὴν.

Καὶ εἰς τὸ ἔργον ἐκεῖνο τῶν ἐναγκαλισμῶν μου, εἰς τὴν λιποθυμίαν ἐκείνην τῆς ἡδονῆς μία χαρὰ μὲ κατέλαβε πρῶτον, μία χαρὰ νίκης καὶ μία ἱκανοποίησις.

Ἀλλὰ ἔπειτα ὁ φόβος μὲ ἐπλημμύρησε καὶ μία τρυφερότης, μία τρυφερότης ἄπειρος καὶ αἰφνιδια ἢ ὁποία μὲ ἔκαμε νὰ κύψω ἐπὶ σοῦ ὡς νὰ

ἤθελα νὰ καταθέσω εἰς εὐγνωμοσύνην ὅλην μου τὴν ζωὴν καὶ ἔλας τὰς προσπάθειάς τοῦ μέλλοντος εἰς τοὺς πόδας σου καὶ νὰ σὲ παρακαλέσω νὰ ζήσης ἀκόμη διὰ τὴν χαρὰν μας.

Καὶ ἔκυψα εἰς τὸ οὖς σου καὶ σὲ ἐκάλουν σιγὰ σιγὰ εἰς τὴν μακρὰν κάρωσιν σου καὶ σὲ ἐκάλουν ἀκόμη, καὶ ὅταν ἀπὸ τὸ στόμα σου ἐξῆλθον μικροὶ γογγυσμοὶ ἀσυνεῖδητοι, κλαυθμηρισμοὶ παιδίου ζητοῦντος τὴν τροφὴν του. Τότε ἔκυψα ἐπὶ τῶν χειλέων σου καὶ σὲ ἀφύπνισα διὰ φιλημάτων.

Καὶ ἀφοῦ ἤνοιξες τοὺς ὀφθαλμοὺς σου, ἐμειδίασες καὶ τότε μόνον μετενόησα διὰ τὴν ἀφύπνισιν τὴν ὁποίαν προσκάλεσα, διότι σὲ ἤσθάνθη ὀλιγώτερον ἰδικὴν μου, διότι εἶδα νὰ γεννᾶται μία θέλησις εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς σου, μία προσωπικότης καὶ δὲν ἦσο πλέον τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἐφόρευε ἀπὸ ἡδονῆν καὶ τὸ ὁποῖον ἐσπασμώδει καὶ τὸ ὁποῖον ἠδράνει κάτωθεν τῶν χειρῶν μου.

Καὶ δι' αὐτὸ θέλω πάλιν καὶ πάντοτε νὰ σοῦ χαρίζω τὸ ποτόν αὐτὸ τοῦ θανάτου τὸ ὁποῖον σὲ φέρει εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς ἡδονῆς μου τὸ ὁποῖον σὲ κάμνει περισσότερον ἰδικὴν μου.

Καὶ σὲ εὐχαριστῶ διότι πίνεις ἀπὸ τῶν χειρῶν μου τὸν θάνατον μὲ χαρὰν.

23

Τάχα δὲν θὰ ἠμπορέσω διὰ τῶν χειρῶν μου νὰ ἐναγκαλισθῶ ὅλον τὸ παρελθόν τῆς σαρκός σου, ὅλα τὰ ἔτη τὰ ὁποῖα τὸ δέριμα σου ἐφλέγετο μόνον του ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας καὶ δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ εἰσέλθω εἰς τόσας παρελθούσας θερμότητας τῆς κλίνης σου, καὶ δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ ἀντλήσω ἡδονὴν εἰς τοὺς τόσους θαλάμους, οἱ ὁποῖοι σὲ περιέκλεισαν, εἰς τοὺς τόσους τοίχους, οἱ ὁποῖοι ἤνωσαν τὰ διασταυρούμενα βλέμματά των ἐπὶ τῶν γυμνοτήτων σου.

Ἐλογάριασες ποτε πόσας φορές ἐφρικῆσε τὸ σῶμα σου κατὰ τὰς χειμερινὰς νύκτας καὶ πόσας φορές ἡ κλίνη σου ἢ διάθερμος ἀνέδιδε πλέον ἀρώματα μέθης καὶ πόσας φορές τὸ σῶμα σου ἠνοίγετο ὅλον εἰς τὴν ἐπιθυμίαν ἐνῶ ἐγὼ δὲν σὲ ἐγνώριζα, ἐνῶ ἔζων ἀνύποτος τῆς παρουσίας σου.

Καὶ ἔπειτα πόσαι ἐπιθυμίαι σὲ ἐπληξαν, πόσα ὄνειρα φλογερά ἐθυθίσθησαν ὡς τόξα καὶ αἱμάτωσαν τὰ σπλάγχνα σου, πόσα ἄνθη κόκκινα ἡδονῆς ἐγεννήθησαν μέσα εἰς τὰ βάθη τοῦ φύλλου σου καὶ ποσάκις οἱ βραχίονές σου τρέμοντες ἐζήτησαν κάτι τι νὰ σφιξοῦν καὶ νὰ ἀφομοιωθοῦν.

Ναὶ εἶμαι ζηλότυπος τοῦ παρελθόντος ὀλοκλήρου καὶ κλαίω τὰς ὥρας τῆς ἡδονῆς, τὰς ὁποίας ἀπόλεσα καὶ κλαίω τὰς δυνάμεις τῆς ἡδονῆς, τὰς ὁποίας ἐσκόρπισα πρὶν σὲ γνωρίσω καὶ κλαίω τὰ φιλήματα τὰ ὁποῖα ἐδῶσα ἔξω ἀπὸ τὴν ἰδικὴν σου σάρκα καὶ ἤθελα νὰ σοῦ χύσω ὅλον τὸ παρελθόν μου μέσα εἰς τὸ ἰδικόν σου παρελθόν καὶ θὰ ἐζήτουν νὰ γίνῃ τὸ θαῦμα τοῦ νὰ ξαναρχίσωμεν μαζὶ τὴν ζωὴν καὶ ν' ἀναγεννηθῶμεν εἰς ἕνα σπασμὸν ἠνωμένοι.

Ἡ θωπεία σου εἶνε ὅλη βραδύτης, φίλη μου, καὶ νομίζω ὅτι ἐξ αὐτῆς θ' ἀποθάνω. Ναὶ θ' ἀποθάνω μίαν ἡμέραν ὅταν τὸ χέρι σου θὰ περιέλθῃ τὸ σῶμα μου ὁλόκληρον βραδέως σιγηλῶς καὶ θὰ προσελκύσῃ, θὰ ἀπορροφήσῃ, θὰ ἀφαιρέσῃ ὁλόκληρον τὴν ζωὴν.

Διότι ἔχουν αἱ θωπεῖαι σου μίαν δύναμιν μαγνητικὴν, μίαν ἐπιρροὴν μεσημερικὴν καὶ φαίνεται νὰ ἀφυπνίζουσι εὐαισθησίας καὶ νὰ ἄρχουσι τῶν φρικιάσεων καὶ νὰ παίζουσι μὲ τοὺς σπασμούς ὡς νὰ μοῦ δίδουσι καὶ νὰ μοῦ ἀφαιροῦσι ρευστὰ ζωῆς καὶ ρευστὰ ἡδονῆς.

Ἐχὼ τὴν ἰδέαν ὅτι μόνος σὲ ἀπῆλαυσα εἰς τὸν κόσμον, διότι μόνος ἔγευθην καὶ ἠννόησα καὶ ἐρρόφησα ὁλόκληρον τὴν θωπεῖαν τῆς χειρὸς σου.

Καὶ θὰ ἀποθάνω ἐξ' αὐτῆς, διότι ἡ θωπεῖα σου εἶνε ὅλη βραδύτης, καὶ σταματᾷ εἰς ὅλους μου τοὺς πόρους καὶ ὅλον μου τὸ δέρμα ἀνοίγεται καὶ ἀνθεῖ εἰς τὴν ὁδοὸν τῆς χειρὸς σου καὶ ὅλα μου τὰ νεῦρα ἀνασκιρτοῦν ἀπὸ χάριν καὶ ἀπὸ μέθην καὶ ὅλον μου τὸ σῶμα καλύπτεται ἀπὸ τὸν χνοῦν τῶν φρικιάσεων, ἀπὸ μίαν ὁρῶσαν ἐκνευρισμοῦ ὡς ἂν ἡ χεὶρ σου νὰ ἔκομνε μυστικὰς βλαστήσεις φιλημάτων ἐπὶ τῆς σαρκὸς μου.

Περισσότερον ἀπὸ τὸ σῶμα σου ὅλον καὶ περισσότερο ἀπὸ τὰ φιλήματατά σου, εἶνε ἡ χεὶρ σου ἡ ὁποία μὲ μεθύσκει, μοῦ μεταδίδει θερμότητος ὡς ὑγρὰ, ὡς οἶνους γενναίους μέσα εἰς τὸ αἷμα μου καὶ πολλάκις κλείω τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὸ σκότος καὶ λιποθυμῶ ὅλος εἰς τὴν ἐπαφὴν τῶν δακτύλων σου, ἔχω διαρκῶς τὴν συναίσθησιν ὅτι δὲν εἶνε εἰς ἓν μέρος ἡ χεὶρ σου, ὅτι δὲν μεθύσκει μεμονωμένως, ὅτι δὲν ἀφυπνίζει καὶ μοῦ φιλεῖ τεμάχιον σαρκὸς, ἀλλὰ ὅτι μὲ περικαλύπτει ὁλόκληρον μὲ μίαν καίουσαν καὶ ἄμετρον θωπεῖαν, μὲ μίαν θωπεῖαν πολλαπλὴν καὶ αὔλον, ἡ ὁποία καλύπτει συγχρόνως ὅλον μου τὸ σῶμα, ἡ ὁποία περιλαμβάνει ὅλον μου τὸ δέρμα.

Καὶ μοῦ φεύγει τότε ἡ αἰσθησις τῆς ἐπαφῆς καὶ ἐνῶ τὸ σῶμα μου σπασμαδεῖ καὶ ἐνῶ εἰς τὰ χεῖλη μου ἐκπνέει τὸ φιλημα ἔχω τὴν ἀνάγκην ν' ἀναζητήσω τὴν χεῖρα σου, ἔχω τὸν πειρασμὸν νὰ κρατήσω αὐτὴν νὰ γνωρίσω πῶς μὲ ἐγγίζει, νὰ ψύσω τοὺς δακτύλους σου οἱ ὁποῖοι μὲ λείχουν καὶ ἀκόμη νὰ θέσω κάτι τι ὡς ἓνα φραγμὸν ἡδονῆς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς σαρκὸς μου.

Καὶ εἶνε προπάντων βραδεῖαι αἱ θωπεῖαι σου, εἶνε τόσον βραδεῖαιώστε εἰς τὸ ταξεῖν τῆς χειρὸς σου ἐπὶ τοῦ σώματός μου ἐκάστη θηλὴ τοῦ δερματός μου ἐκπνέει καὶ ἀναγεννᾷται καὶ ἓνας ὕπνος, ἓνας ὕπνος μαγνητικὸς χύνεται εἰς τὸ σῶμα μου.

Καὶ ξεύρω ὅτι δὲν εἶνε ἡ χεὶρ σου ἡ ὁποία μοῦ δίδει τὴν αἰσθησιν αὐτὴν τὴν ἀγωνιώδη καὶ γλυκεῖαν, εἶνε ὅλη σου ἡ ψυχὴ καὶ ὅλη σου ἡ γοητεία καὶ ὅλη σου ἡ ἰσχύς ἡ ὁποία συσσωρεύεται εἰς τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων σου καὶ μεταλαμβάνει μὲ τὴν ἐπιδερμίδα μου καὶ χύνεται εἰς τὸ αἷμα μου.

Καὶ διὰ τοῦτο εἰς ἐκάστην θωπεῖαν βραδεῖαν τῶν χειρῶν σου αἰσθάνομαι

νομαί ὡς νὰ εἰσέρχαιο ὁλόκληρος ἐντός μου, νὰ ἐπισκέπτεσο τὴν ψυχὴν μου καὶ νὰ μὲ ἐγείμιζες. Καὶ ἐπάνω εἰς τὰ χεῖλη μου τότε, χωρὶς νὰ σὲ ἐγγίζω μολαταῦτα, ἔχω τὴν γεῦσιν τῶν φιλημάτων σου καὶ γίνεται μία αἰσθησις παράδοξος ὡς κάτι τι τὸ γυναικεῖον καὶ τὸ παθητικὸν νὰ ἐδημιουργεῖτο ἐν ἐμοὶ ὡς μίαν ἀνατροπὴν συναισθημάτων καὶ ἀντιλήψεως ἡδονῆς.

Καὶ ὅλη ἡ σὰρξ μου φρικιά τότε καὶ κλείω τοὺς βραχίονάς μου ὡς νὰ σὲ περιέκλειαι ἐντός μου ὡς ἂν ἤθελα νὰ σὲ συγκρατήσω, νὰ σὲ διατηρήσω ἐντός τῶν στέρνων μου ὁλόκληρον, νὰ μὴ σὲ ἀφήσω ποτὲ νὰ φύγῃς.

Καὶ ἂν ἀποθάνω, θ' ἀποθάνω ἀπὸ τὴν λιποψυχῆσαν βραδύτητα τῶν θωπεῖων σου, αἱ ὁποῖαι περνοῦν ὡς λιτανεῖαι ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα μου.

Χθὲς ὅπως εἰσήλθα σιγὰ, σὲ εἶδα γονυπετὴ καὶ προσευχομένην.

Ἦσο σχεδὸν γυμνὴ, ἀλλὰ σὲ παρατήρησα πλεον μὲ τὴν ἀγνόητα τῆς σκέψεως μὲ τὴν ὁποῖαν ἀτενίζονται τὰ ἄνθη. Καὶ ἦτο τόσον γόησσα ἡ στάσις σου, ὡστε ἔμεινα ἀκίνητος, ὀπισθοχώρησα σχεδὸν καὶ ἐφοβήθην ὡς ἂν εἶχες θεῖαν συνομιλίαν. Εἰς τὸ στόμα σου τὸ ἐκστατικὸν ἐνόμιζα ὅτι εἶχε κατέλθει ὁ θεὸς καὶ ὅτι σοῦ ἔψαυε τὰ χεῖλη.

Καὶ μίαν ἀτμοσφαῖρα οἶσα σὲ περιεκάλυπτε ὡς αἴγλη εἰς τὸ σκιδόφωσ.

Ἦθελα νὰ ἤξευρα, ἀγάπη μου, τί προσευχὰς ἀρόητους ἐψιθύριζες εἰς τὸ οὐς τοῦ θεοῦ σου;

Τοῦ ὁμίλεις τάχα διὰ τὸν ἔρωτά μας, ἔλεγες καὶ σὺ εἰς τὸν θεὸν νὰ μᾶς εὐρύνη τὰς αἰσθήσεις, νὰ μὴ στειρεύει ἀφ' ἡμῶν τὸ ἔλαιον τῶν ἐπιθυμιῶν, νὰ μᾶς δίδῃ τὴν χάριν τῶν ἐκστατικῶν ὄνειρων, νὰ μᾶς καθαρῶς τὰ νεῦρα, νὰ μᾶς ἐξαγνίξῃ τὰ στόματα καὶ νὰ ἐκτείνει προστασίας ἄνωθεν τῶν συνηνωμένων κεφαλῶν μας.

Τοῦ εἶπες ὅτι διὰ τὴν αἰωνίαν καὶ ἄπειρον καὶ ἡμερον πλεον ὀξολογίαν τοῦ ἔρωτος, τὴν ὁποῖαν τοῦ ἀναπέμπομεν διηνεκῶς, θέλομεν νὰ πολλαπλασιάσῃ τοὺς διακόσμους καὶ ὅτι ὅλα τὰ δένδρα καὶ τοὺς ἀγρούς ὅλους καὶ τὸν οὐρανὸν ἐπάνω μὲ τὰ κοσμήματα τῶν ἄστρον, πρέπει νὰ τὰ κάμνη ἀρμονικὰ μὲ τὸν ἔρωτά μας.

Διότι, ἀγάπη μου, εἶνε ἀνάξιον ἀπὸ τὸν θεὸν νὰ ζητῇ κανεὶς πράγματα δυνατὰ καὶ ἂν προσηυχόμεν ἐγὼ θὰ τοῦ ἐζήτην νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἀθανασίαν τοῦ ἔρωτός μας, θὰ τοῦ ἔλεγα νὰ μᾶς θέσῃ ἐντός τῶν σαρκῶν τὰς ἐκστάσεις καὶ τὰ ἡδονικὰ ὄνειρα τῶν ὄντων ὄλων, — ὄλων τῶν δένδρων ὅσα φρίσσουσι εἰς τὴν ἀνάβασιν τῶν χυμῶν καὶ ὄλων τῶν πτηνῶν τὰ ὁποῖα ναρκοῦνται ἐν τῇ ἐνώσει.

Ὁ θεὸς μας ὁ ὁποῖος εἶνε καλὸς ἄς ἐκτείνῃ μίαν πτέρυγα μακαριότητος καὶ λήθης καὶ ἄς μᾶς σκεπᾷ μὲ ἐν ὄνειρον αἰώνιον καὶ ἄς ἀπομακρύνῃ τὸν χρόνον προπάντων ἀπὸ πλησίον μας καὶ ἄς μᾶς ρίψῃ διὰ τῆς ἀγάπης ἐξω τοῦ διαστήματος, ἐκεῖ ὅπου δὲν αἰσθάνεται κανεὶς τὸ κύλισμα τῶν στιγμῶν καὶ τὴν προσέγγισιν τῆς φθορᾶς καὶ πῶς ζῆ κανεὶς εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ τὴν ὠραιότητα τῶν πραγμάτων τῶν αἰωνίων.

Καὶ ζήτησε προπάντων ἀπὸ τὸν θεὸν νὰ δώσῃ εἰς τὰ σώματά μας καὶ εἰς τὰς σκέψεις μας τὴν χάριν.

Ἔλα καὶ κάθησε ἐδῶ κοντά μου, μπροστά στὴ θάλασσα. Σιγὰ κάθησε νὰ χύσουμε ὅλη μας τὴν ψυχὴ ἐπάνω στὴ θάλασσα. Καὶ δῶσε μου τὸ χέρι σου, ἄγγιξε τὸ χέρι σου στὸ δικό μου διὰ νὰ κυκλοφορήσουν καὶ νὰ ἀσπασθοῦν ἀλλήλας αἱ σκέψεις μας. Τώρα στὴν ὥραν αὐτὴν τὴν γλυκειάν τῆς δύσεως ἡ εὐαισθησία φθάνει εἰς τὰ ἀπώτατα ὕψη τῆς καὶ ἡ ζωὴ μας μεθύσκειται καὶ νομίζω ὅτι μόνῃ ἢ ἐπαφῇ τῆς χειρὸς σου μοῦ ἀπογυμνῶναι τὴν ψυχὴν σου καὶ ὅτι ψαύω καὶ θωπεύω μὲ τοὺς δακτύλους μου αὐτὴν σου τὴν σκέψιν.

Ὡς κάθησαι τώρα ἐπάνω εἰς τὸ φαιὸν αὐτὸ τμήμα τοῦ βράχου νομίζω μέσα εἰς τὴν ὅλην ἁρμονίαν τοῦ ὕδατος, ὅτι εἶσαι μίᾳ ἀντανάκλασις καὶ μίᾳ φωτεινῇ εἰκῶν τῆς ψυχῆς μου. Αἱ παρειὰί σου δύνουν μέσα εἰς μίαν ἐξάτμισιν χρυσοῦ, ἔχουν κάτι τι τὸ διαφανές καὶ τὸ λεπτόν, ὡς νὰ ἐφαίνετο αὐτὴ ἡ ὑφὴ τῶν ἰστών σου μέσα εἰς τὴν λεπτότητα τῆς ἐπιδερμίδος. Ἀπὸ τὰ χεῖλη σου ἔχει φύγει ὅλη ἡ ζωὴ καὶ τώρα ἐννοῶ διατί ἦσαν τὰ φιλήματατά σου ὀξεία καὶ δηκτικὰ ἀφοῦ εἶδες τὸ αἷμα σου μετ' αὐτῶν. Ὡ! πόσον εἶνε μεγεθυσμένοι αἱ κόραι σου, ἀγάπη μου. Πόσον εἰς τὴν δύσιν φαίνονται μεγεθυνόμεναι αἱ κόραι καὶ πῶς νομίζω ὅτι τὸ πεδῖον τῆς ὀράσεώς σου εὐρύνεται καὶ ὅτι διὰ τῶν διεσταλμένων ὀφθαλμῶν σου βλέπεις πράγματα νέα, ὀρίζοντας εὐρύτερους, ὄντα καὶ μορφὰς καὶ χρώματα, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς δὲν ὑποπτεύομεν.

Ἔλα κάθησε μπροστά στὴ θάλασσα καὶ ἄς ἀφήσωμεν, ἄς σκορπίσωμεν ἐπὶ τοῦ κύματος ὅλην μας τὴν ὑπαρξίν καὶ ἄς τὴν ἀφήσωμεν νὰ παίξῃ μὲ τοὺς ἀφρούς καὶ ἄς τὴν ἀφήσωμεν νὰ πετάξῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἄς τὴν ἀφήσωμεν νὰ χυθῇ παντοῦ εἰς τὴν ἀτμοσφαιραν, νὰ ἀπολύσῃ τὰς μυριάς μορφὰς τῶν στοιχείων.

Ἄς ἀφήσωμεν τὴν ὑπαρξίν μας εἰς τὴν θάλασσαν, ἄς λικνισθῶμεν εἰς τὴν νωγέλειαν τοῦ θραυομένου κύματος. Ὁλὴ μου ἡ ψυχὴ ἢ ἀναγεννηθῆσα εἶνε ναρκωμένη τώρα, γεμάτῃ ἀπὸ εὐτυχίαν καὶ θέλει νὰ κοιμηθῇ ὑπὸ τὸν μηδενισμόν τοῦ παντός τὸν ὁποῖον δημιουργεῖ ὁ φλοῖσθος αὐτός τοῦ ὕδατος καὶ θέλει νὰ ἀνακουφισθῇ εἰς τὴν διεύρυνσιν, τὴν ὁποίαν ἀνοίγει περίξ μας ἡ ἀπέραντος ἔκτασις τοῦ ὀρίζοντος.

Κλείσε τὴς ὀφθαλμούς. Ποῖος ἤξεύρει, ἴσως ἡ θάλασσα εἰς θαῦμα ἀπρόοπτον, πλησιάσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ μᾶς γλύψῃ τοὺς πόδας καὶ μᾶς περιβάλλῃ μὲ κύκλους ὑγροῦς καὶ μᾶς κλείσῃ εἰς μίαν ὑγρὰν ἀγκάλην καὶ μᾶς πάρῃ μαζί τῆς.

Καὶ τότε θὰ ἀφεθῶμεν καὶ θὰ κοιμηθῶμεν ἐπὶ τοῦ κύματος ἐνωμένοι.

Πρὸ πάντων δόσε μου τὴν χεῖρα σου διὰ νὰ αἰσθανθῶ τὴν γεῦσιν τῆς ζωῆς σου ἐπὶ τῆς ἐπιδερμίδος μου.

Σὲ εἶδα σήμερον ὑπὸ τὸ γεννώμενον φῶς καὶ τὸ πρόσωπόν σου ἀνέλαμψε δι' ἐμὲ ὡς ἀποκάλυψις νέας καλλονῆς. Εἶσαι περισσότερον ὠραία,

ἀγάπη μου, ἀπὸ ποτέ. Ὡ ναι, ὁ ἔρωσ μας σὲ ἔκαμε ὠραιότεραν καὶ μὲ ἔκαμε ὠραιότερον, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐξάντλησις τῆς ἀγάπης μᾶς ἔχυσαν ἓνα ὕψος καὶ μίαν ἀκτινοβολίαν εἰς τὴν μορφήν μας καὶ φαίνεται ὡς ἂν ὄλαι αἱ ἐξάρσεις καὶ ὄλαι αἱ εὐγένειαι καὶ ὄλαι αἱ ὠραῖαι σκέψεις, τὰς ὁποίας ἐγέννησεν εἰς τὴν ψυχὴν μας τὸ πάθος, νὰ ἀνηλθον καὶ νὰ ἤνθισαν εἰς τὸ πρόσωπόν μας. Ὡ! ναι ὁ ἔρωσ μας, ἀγάπη μου, εἶνε ὁ ἔρωσ Μεγαλοουργός καὶ ὁ ἔρωσ Ἐξαγνιστής, διότι βλέπεις ὅτι εἰς τὴν φλόγα του καὶ εἰς τοὺς ἐναγκαλισμούς του ἐκάη καὶ κατετρίβη καὶ ἔπεσε κάθε ἀκαθαρσία καὶ κάθε ἄχθος, καὶ βλέπεις ὅτι ἀπὸ τὴν φλόγα τοῦ πάθους κατεκάη ὁ σκόληξ καὶ ἐπετερύγισεν ἡ ψυχὴ μας ἐλαφροτέρα, ἀγνοτέρα καὶ ἰδανικωτέρα. Ὡ! αἰσθάνομαι μίαν ἀπελευθέρωσιν εἰς τὸ σῶμα μου καὶ ὅπως εἰς τὸ πρόσωπόν σου ἀνθίζει καὶ εἰς τὸ ἰδικόν μου ἡμερὴ μίᾳ ὠραία ψυχῇ.

Εἶσαι ὠραιότερα, ἀγάπη μου, καὶ περισσότερον παρθένος ἀπὸ ποτέ, διότι εἰς τοὺς ἐναγκαλισμούς μέσα, τὰ ἐρυθρὰ ἄνθη τῶν ἐπιθυμιῶν μας μετεβλήθησαν εἰς κρίνους λευκοὺς καὶ ἀπὸ τὴν πλημμύραν τῶν ὠραίων πραγμάτων, τὰ ὅποια ἠσθάνθημεν, οἱ ὀφθαλμοὶ μας ἔλαβον τὴν ἀγνότητα τῶν δεκαπέντε των ἐτῶν.

Ἔλα πλησόν μου, βλέπεις ὅτι αἱ χεῖρες μου εἶναι ἡρεμοὶ καὶ ἡρεμα τὰ χεῖλη μου διότι ὑπεράνω τῶν σωμάτων μας ἀπὸ τώρα—καὶ διὰ τὴν κλωνιότητα—νομίζω ὅτι ἐναγκαλιζοῦνται πλέον εἰς ἓνα ὠραῖον ἐναγκαλισμὸν καὶ δένονται εἰς ἓνα αἰώνιον φίλημα οὗς Ψυχῆι.

Θέλω νὰ σὲ ὀνομάσω Μυριάμ. Ἐὰν τὸ ὄνομά σου δὲν ἦτο γλυκὺ καὶ δὲν ἦτο ἀνέκφραστον θὰ ἤθελα νὰ σὲ ὀνομάσω Μυριάμ. Ὅπως εἰσῆλθον σήμερον τὸ πρωὶ ἐνῶ ὁ ἥλιος ἐπαίξε μὲ τὸ σῶμα σου, ὁ ἥλιος καὶ ὁ ὕπνος, ἐρριμένη ἐκεῖ ἐν τῇ κλίνῃ ἐν ἀπέριφῳ ἀγγελίᾳ γυμνότητος ἦσο ἓνα κρίνον, ἓνα κρίνον ὅλη καὶ ὅπως τὸ στόμα σου, τὸ ὁποῖον δίδει τὰ φιλήματα, ἦτο βυθισμένον εἰς μίαν φωλεάν σκιᾶς καὶ ὅπως ἡ σινδὼν ἔειχε συστραφῇ καὶ εἶχε θέσιν ἀγνότητος μαρμάρου εἰς τὸ σῶμα σου καὶ ὅπως μόνον ὡς δύο περιστερὰ ἐκινούντο μυστικῶς τὰ στήθη σου, ἐφαίνεσο μίᾳ ἀποκάλυψις θεῖα, ἐν πλάσμα ἐντεταλμένον, νὰ μαζεύῃ τὰς προσευχὰς καὶ τὰς ἐκστάσεις τῶν θνητῶν. Ὁ ἥλιος ὅστις ἤρχετο ἄφθοτος εἰς τὰ παράθυρά σου, περιέβαλλε τὴν σάρκα σου ὅλην μὲ μίαν αἴγλην, τὴν ἔκαμε νὰ φαίνεται φλεγόμενη ὡς ἄρτος θεῖος, καὶ ἦσο τοιουτοτρόπως ἡ γυνὴ τῆς ὁποίας τὰ χεῖλη δὲν εἶχον ἐγγίση ποτέ ἄλλα χεῖλη, οὔτε εἶχε μολύνῃ τὴν σάρκα πάθος—καὶ μοῦ ἐφαίνεσο ἐμὲ ὁ ὁποῖος ἐξηρχόμην μολαταῦτα ἀπὸ τὰς ἀγκάλας σου, ὡς ἄνθος τὸ ὁποῖον χαιρετίζει ἀμάραντον τὴν πρώτην σταγόναν τῆς δρόσου,—μοῦ ἐφαίνεσο ὄχι μόνον ὡς ἡ ποτὲ μολυνθεῖσα, ἀλλὰ ἡ ἀμόλυντος.

Καὶ ὁ νοῦς μου ἠθέλησε νὰ σὲ ὀνομάσῃ Μυριάμ, τὸ πνεῦμα μου ὅλον τὸ ὁποῖον μεταβάλλει εἰς θυσιαστήριον ἢ καλλονὴν σου ἠνοιγετο πρὸς σὲ καὶ μίᾳ προσευχῇ μοῦ ἤλθε τότε εἰς τὰ χεῖλη, μίᾳ προσευχῇ τὴν ὁποίαν εἰς μικρὰν ἡλικίαν στόμα προσφιλὲς μητρὸς ἢ μάμμης μοῦ εἶχεν ἀπο-

μάθη και όταν έφθασα μέχρι σου έγονυπέτησα και σε ήγγισα, σε ήγγισα απελώς ως παιδίον και εξεπλάγην διότι ή σάρξ σου υπεχώρει και μία έρυθρά κηλίδε έδεικνυε τήν θέσιν του δακτύλου μου. Ναί σε έθιξα ως παιδίον, διότι μου έφάνισσο άύλος, μου έφάνισσο άλλη, μου έφάνισσο ένα πλάσμα νέον.

Και τά χείλη μου ως έκυψα να άσπασθώ το μέτωπόν σου, είχον το σχήμα το όποιον έχουν τά χείλη των χριστιανών οι όποιοι προφέρουν τήν λέξιν: Χαίρε.

29

Δεν νομίζεις ότι μάς ανοίγονται εκεί κάτω πορφυρόχρυσοι και άποκαλυπτικοί αί πύλοι της Δύσεως. Και εκεί όπου όργια τόρα ό ήλιος, δεν νομίζεις ότι δυνάμεθα εισερχόμενοι μέσα εις το κέντρον της φλογός να εύρωμεν ένα ώραϊον θάνατον. Έπειτα από τήν αγάπην σου και διά το τέλος της αγάπης σου ένα ώραϊον θάνατον ζητώ. Ένα ώραϊον θάνατον και ήθελα ακόμη να έμεινε στη μνήμη και στη παράδοσι των ανθρώπων κάτι τι από τήν μεγάλην αυτήν φρικίαν της αγάπης τήν όποιαν εξυπνήσαμεν γύρω μας. Ηθελα ναί κάτι τι να έμεινε από σε, μία υπέροχη ακτίνα της καλλονής σου και της μορφής σου εις τήν ανάμνησιν των ανθρώπων εις τρόπον ώστε να φέρουν οι αιώνες ανεξάλειπτον τήν ήχώ των φιλημάτων μας και άλλοι έρασται όταν τά όστα μας θα έχουν σκορπισθί εις κόνιν και όταν τίποτε από τήν ούσιαν, ή όποία υπήρξεν ή σάρξ μας δεν θα άπομένει — να φρικιούν εις τήν ανάμνησιν των έρώτων μας και να φέρη το όνομά σου εις το στόμα των φιλημάτων, όπως φρικιούν τόρα τά ιδικά μας σώματα και εις τά στόματά μας άνοούν φιλήματα επί της αναμνήσεως των μεγάλων Διψασμένων και των μεγάλων Περιπαθών, αί όποιοι αναφλέγουν τήν ιστορίαν με τήν λάμψιν της αγάπης των.

Και άφου ούτε εις το μάρμαρον και τον ορείχαλκον διά τήν αιωνιότητα, ούτε εις το υφασμα το εφήμερον δεν δύναμαι να μεταγγίσω αναλλοίωτον το αίμα των παρειών σου και τήν λάμψιν των οφθαλμών σου, άφου εις στίχους αιώνιους δεν δύναμαι να γράψω τά φιλήματα σου προς αιώνιον πειρασμόν των γενεών, δεν μου μένει παρά να χαράσω και να σπείρω και να άφίνω το όνομα σου παντού, εις τήν αστάθειαν των κοιτών της άμμου, εις τήν ροήν τήν αιώνιον του κύματος, εις του άέρος τήν άπειρίαν. Και έλπίζω ότι θα πλημμυρήση το όνομά σου τόσον ισχυρώς και τόσον επιμόνως όλην τήν φύσιν ώστε οι άνθρωποι οι όποιοι θα έρχονται εις αιώνια ζεύγη κατά το μακρόν όνειρον της Γης όπως αντικατοπτρίζουν τους έρωτάς των, θα άκούουν λέξεις πειρακτικούς και όρμάς ταρακτικούς να συρίζουν εις τά ότα των. Και θα διπλασιασθί διά του έρωτός μας ή μεγάλη άγωνία και ή γλυκεία μελαγχολία, ή όποία κυριαρχεί των δύσεων και συνοδεύει τά σεληνώφωτα, — ή μεγάλη μελαγχολία, ή όποια πηγάζει από τάς ίπταμένας ακόμη εις τον άέρα ψυχάς των μεγάλων έρώτων.

Και όταν ό μεγάλος θάνατος σβύση υστατον τήν άσβεστον δίψαν, τά φιλήματα μου ακόμη θα μένουν. Αίσθάνομαι μίαν συνέχειαν διά τον

έρωτά μας και διά τουτο μου άπομένει μόνον ή δίψα του θανάτου.

Και βλέπεις βλέπεις πώς ανοίγονται μεγάλοι εκεί κάτω έτοιμοι να βυθίσουν ψυχάς εις το φώς και εις τήν λήθην αιώνιως, αί Πύλοι της Δύσεως!

30

Μήπως ήσθάνθης και έσύ τάς Μητέρας άνωθεν της κλίνης μας;

Μου είπες ότι έδέχθης άλλην φρικίαν και ότι ήτο κάτι τι νέον και μήπω δοκιμασθέν, δεν ήτο ήδονή ούτε σπασμός — ήτο ό συγκλονισμός της όημιουργίας, ή καταπτώσις και το συμάζευμα του όντος του συλλαμβάνοντος. Ναί και εγώ κατά τήν αυτήν στιγμήν συνεκράτησα εν άπειρώ δυνάμει τήν σκέψιν να διεισδύσω εντός σου, να φθάσω μέχρι των κέντρων της ζωής, να έναποθέσω εκεί εις έρυθράς χείρας εντός της φωλεάς των φρικιάσεων, κάτι τι από τον εγκέφαλό μου, ό τι έχω πολύτιμον και άχραντον εις τήν ούσιαν μου, τον σπινθήρα του Θεου τον όποιον μεταβιβάζομεν από υπάρξεως εις υπαρξιν και από ωού εις ώον διά μέσου του μεγάλου μυστηρίου της ζωής. Ω! ναί τήν δύναμιν των μυών μου, τήν ευαισθησίαν των νεύρων μου, ό,τι εις τήν ζωήν μου συνέλεξα το τίμιον και ό,τι μου έδωσαν υπολανθάνον και μυστικόν οι πατέρες διά μέσου των γενεών.

Και ποτέ ή ένωσίς μας δεν με έγένισε περισσοτέρας ευφροσύνης και περισσοτέρας γλυκύτητος και ήτο ως ένα φώς αιφνιόιον το όποιον με έπλημμύρει εις τήν στιγμήν τήν υπερτάτην.

Ναί, ήσαν αί θεϊαι Μητέρες αί όημιουργοί της Ζωής, αί όποιοι προσήλθον εις τήν κλίνην μας, αί Μητέρες αί φυσώσαι άνωθεν των ώων και άνωθεν των σπόρων, αί μεγάλοι μητραι πάσης ζωής. Και ήσθάνθην τον θρούν των πτερύγων των και τήν έπισημότητα της παρουσίας των.

Και όταν σε άφηκα έπεσα είδες εις τά γόνατα, ότι δεν ήσο πλέον μία γυνή, αλλά ένα θυσιαστήριον, ένα όλόκληρον θυσιαστήριον όπου ύφάνεται το μέλλον της φυλής μου, όπου σκοτεινή και μεγάλη όημιουργείται ή συνέχεια των ιδεών μου, ή συνέχεια των πόθων μου ή προσέγγισίς μου προς τον τελικόν λιμένα.

Και να ένθυμείσαι πάντοτε ότι ήτο με μίαν ώραϊαν ανατολήν ήλίου και ότι ήτο μετά μίαν νύκτα καταιγίδος, μετά μίαν άποκαλυπτικήν νύκτα χαλκεύουσαν κεραυνούς και ότι ήτο έπειτα από έναγκαλισμούς όδυνηρούς, όπου αί Μητέρες έπτερύγισαν άνωθεν της κ φαλής σου και όπου ήσθάνθην έμαυτόν όημιουργόν. Και μήπως ήτο σύμβολον, φίλη μου, σύμβολον ενός πάθους και μιᾶς ειρήνης όλη εκείνη ή μακία του ούρανού και όλη έπειτα ή γλυκύτης; Και ένθυμείσαι ότι όταν εξήλθομεν έπειτα εις τον εξώστην ή φύσις άφυπνιζομένη μάς έμειδιάσε όλη και ότι εβράδυνε εις το άκρον εκεί του Ούρανού ένα άστρον το άστρον εκείνο, το όποιον συνοδεύει τάς γεννήσεις και σημειώνει τους έκλεκτούς.

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟΝ Ζήτημα*

ΓΝΩΜΑΙ

ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΞΕΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Ἄγαπητέ μου κ. Βῶκε!

Μοῦ ζητᾶτε τὴν ἰδέαν μου γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα. Σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν τιμὴν ποῦ μοῦ κάνετε μὲ αὐτὸ, σὰν ξένος ποῦ εἶμαι ἂν καὶ ξένος, ποῦ πάντα τὸν μέλει γιὰ τὴν ἐθνικὴν σας προκοπὴν, καὶ θὰ πασιῶ νὰ σᾶς πῶ καθαρὰ καθαρὰ ὅ,τι σκέφτομαι γιὰ τὸ σπουδαῖο τοῦτο ζήτημα.

Διότι αὐτὸ τὸ ζήτημα δὲν εἶνε, ὅπως λέγουν πολλοὶ, οὔτε γλωσσολογικὸ, οὔτε ἱστορικὸ, οὔτε φιλολογικὸ, εἶνε κάτι ἀπ' ὅλα καὶ περισσότερο ἀκόμα· εἶνε ζήτημα τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους· εἶνε ζήτημα γιὰ «to be or not to be». Γι' αὐτὸ οὔτε ζήτημα εἶνε τοῦ λογικοῦ παρὰ τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς φαντασίας, τῶν γλωσσοπλαστικῶν ἐκείνων δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου. Γιὰ τοῦτο εἶνε καὶ πραχτικώτατο ζήτημα, ποῦ τοὺς ἀποβλέπει ὅλους, ὄχι μόνον τοὺς λογίους.

Πρόκειται λοιπὸν γιὰ τὸ πραχτικὸ ἀποτέλεσμα τῆς πάλης μεταξὺ τῆς καθ' αὐτὴν ἐποχῆς καὶ τῆς δημοτικῆς. Ποιὰ θὰ νικήσῃ;

Ἀπὸ διπλὴν ἑποψίν πρέπει νὰ ἐξετάσωμε τὸ πρᾶμα ἀπὸ τὴν γενικὴν τῆς βιολογίας, καὶ ἀπὸ τὴν ξεχωριστὴν τῆς ἱστορίας, τῶν περιστάσεων τοῦ λαοῦ, ποῦ μιλάει τὴ γλῶσσα.

Ἡ νεωτέρη βιολογία μᾶς μαθαίνει, πῶς ὅλα τὰ πλάσματα, ὅλοι οἱ ὀργανισμοὶ ἀλλάζουσι κατὰ καιροὺς καὶ τόπους. Τίποτε δὲν μένει στάσιμον, «πάντα ῥεῖ». Ἔτσι καὶ οἱ γλῶσσες, ἀπὸ τίποτε ἄλλο δὲν εἶνε παρὰ πνευματικοὶ ὀργανισμοί, ποῦ ἀλλάζουσι, οἱ ἄλλες γλιγορώτερα, οἱ ἄλλες ἀργότερα. Ἀδύνατον ὅμως νὰ μὴν ἀλλάζουσι· ἡ μεταβολὴ εἶνε ὁ πρῶτος παράγων τῆς ζωῆς, τῆς φυσικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς, ἡ μάλιστα· ἡ ζωὴ εἶνε μεταβολή. Ἀπὸ τίς γλῶσσες φαίνεται καθαρώτερα αὐτὸς ὁ νόμος· ἡ σημερινὴ ἢ γερμανικὴ δὲν μοιάζει μὲ τὴν ἀρχαίαν γερμανικὴν, οὔτε ἡ σημερινὴ ἀγγλικὴ μὲ τὴν ἀρχαίαν ἀγγλικὴν, κτλ. Γι' αὐτὸ, ἂν κρίνουσι a priori, οὔτε ἡ νεοελληνικὴ δὲν μπορεῖ νὰ μοιάζῃ μὲ τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν.

Ἄλλος νόμος τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου, ποῦ βγαίνει ἀπ' τὸν πρῶτον, εἶνε, πῶς τίποτε ποῦ πέρασε, δὲν μπορεῖ νὰ γυρίσῃ, νὰ ξαναγείνη. Αὐτὸ πάλι συμβαίνει μὲ τίς γλῶσσες· μπορεῖ νὰ μιμνησθῇ καὶ μία νεκρὴ γλῶσσα, μπορῶ νὰ μιλήσω λατινικὰ ἢ ἀρχαίαν ἐλληνικὰ ἢ σανσκριτικὰ· μὲ αὐτὸ ὅμως δὲν ξαναζωντανεύεται· δὲν εἶνε φυσικὴ μου γλῶσσα, εἶνε τεχνητὴ, δὲν μοιάζει μὲ ζωντανὸ ἄνθος, ποῦ ροζοβολᾷ στό χῶμα, παρὰ

* Βλέπε τὰ Φύλλα τοῦ Δεκαπενθήμερου τοῦ τεύχους τούτου.

μὲ τὸ κομμένο καὶ μαραμμένο καὶ ζουλισμένο· εἶνε λείψανον.

Ἄς ἐφαρμόσωμε τώρα αὐτὲς τίς γενικὰς ἀρχὰς εἰς τὸ ξεχωριστό μας ἀντικείμενον· ἂς ἐρωτήσωμε, πῶς σχετίζεται ὁ φυσικὸς νόμος τῆς γλωσσικῆς ἀναπτύξεως μὲ τὴν ἱστορικὴν τύχην τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας. Τότε θὰ εἰπούμε, πῶς ἡ διγλωσσία εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πάλης μεταξὺ τῆς φυσικῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας καὶ τῆς ἱστορικῆς τύχης τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν μεταγενέστερη ἀρχαιότητα διὰ μέσου τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς ὡς τὴν ἀρχὴν τοῦ 19 αἰῶνος. Ἡ γλῶσσα καθ' ἑαυτὴ εἶχε μεταβληθῇ, ἐνῶ τὸ ἀντιδραστικὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἀνεγνώρισε τὴ μεταβολήν, ὅπως τὸ κάνουν καὶ σήμερον ἀκόμα οἱ «δασκάλου», ποῦ θέλουσι νὰ τὴν σέρουν πίσω.* Τὸ γινώρισμα ὅλης αὐτῆς τῆς ἐποχῆς εἶνε ἡ ἔλλειψις ὁποιοῦδήποτε ἐθνικοῦ στοιχείου, καὶ στὴν ἱστορίαν καὶ στὴν φιλολογίαν καὶ στὴ γλῶσσαν. Μάλιστα τὸ μεγαλῆτερον τμήμα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς, ἡ βυζαντινὴ ἐποχὴ, κάθε ἄλλο εἶχε παρὰ ἐθνικὸν χαρακτῆρα χωρὶς ν' ἀρνηθῇ κανεὶς τὴν μεγάλην ἀξίαν αὐτῆς τῆς ἐποχῆς γιὰ τὸν πολιτισμὸν τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, μάλιστα τῶν σλαβικῶν λαῶν, ὁ καθένας, ποῦ εἶνε ἀμερόληπτος, πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ, πῶς γιὰ τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν εἴτανε κακὸ ῥόζι ἐποχῆς, ναί, τελμῶ νὰ προσθέσω, ἡ πῶ κακοροζικὴ ὅλης τῆς παγκόσμιας ἱστορίας. Διότι ἦτανε μιὰ πνευματικὴ φυλακὴ, καὶ κατὰ τὴν παρέβαλε ἡ κ. Dora d' Istria μιὰ φορὰ μὲ τὸν βαβυλωνιακὸν ἐξορισμὸν τῶν Ἑβραίων. Ἦτανε μιὰ ἐκτροχίασις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, διότι ὅλα τὰ ψηλότερα δῶρα τῆς ἀνθρωπότητος, τὸν πατριωτισμὸν, τὴν ποίησιν, τὴν καλλιτεχνίαν, τὴν γλῶσσαν, ὅλα τὰ εἶχε ναρκώσει, ἀλυσσοδέσει, δογματίσει. Ὅλον τὸν ἀτόφιον πλοῦτον τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ κόσμου τὸν ἔκαμε μουσεῖον, ἦτανε τὸ κεφάλι τῆς Μεδούσης ποῦ ἀπολίθωσε καὶ ἐνέκρωσε ὅλα. Ὁ Βυζαντινισμὸς ἦταν ὅμως ἓνα ξένο στρώμα, ποῦ πλάκωνε τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ τόσους αἰῶνας, καὶ ἀποκάτω ἀπὸ τὸ στρώμα τοῦτο ἐφύτρωνε καὶ ἐδυνάμωνε ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ, καὶ ἐκεῖ στὴ σκλαβιά ἐγέννησε τὰ ζηλευτὰ τῆς παιδιᾶς, τὴν ἀθημοτικὴν ποίησιν καὶ τὴν ἀθημοτικὴν γλῶσσαν, δηλ. τὴν μέλλουσαν ἐθνικὴν ποίησιν καὶ τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν. Διότι ἀκόμα δὲν ἔλυσε τὸ στρώμα ἐκεῖνο τὸ βυζαντινὸν, κολνᾶται ἀκόμα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπάνω στό κορμὶ τοῦ νεογέννητου λαοῦ καὶ τὸ ἀσκημίζει καὶ τὸ ἀπομορφώνει, ὥστε ἡ ὄψις καὶ τοῦ καλλίτερου πατριώτη εὐκόλως γελᾶται καὶ πέρνει γιὰ ἐθνικὸν ὅ,τι πραγματικῶς εἶνε μόνον βυζαντινὸν, δηλ. μεσαιωνικὸ ἀπο-

(*) Δὲν μοῦ φαίνεται ἄτοπον νὰναφέρω ἐδῶ ἓνα ὄρατον, μὰ, ὅπως φαίνεται, μισοξεχασμένον ἐπίγραμμα τοῦ κ. Βικέλα, ποῦ λέγει·

Ποῦ τὴν τραβᾶτε, ὦ γραμματισμένοι,—τὴν νέαν γλῶσσαν, τὴν ἐλληνικὴν;
Τοῦ χάκου στὰ ὀπίσω τὴν καχημένην—τὴν σέρνετε· αὐτὴ ἔμπροσ πιατῆ.
Ὁὗ σπᾶση τὸ σκοινί, ποῦ τὴν τραβᾶτε,—καὶ ὅλοι σας τὰνάσκελα θὰ πάτε!

μεινάρι. Ἀπὸ τότες πρὸ πάντων ἀπέμεινε ἀκόμα ἐκείνη ἡ δογματικὴ, ἡ σχολαστικὴ τάσις, ποῦ φανερώναται τρανώτερα καὶ τραμερώτερα εἰς τὸ γλωσσικὸ ζήτημα, διότι ἐκεῖ πελεμάει τὸ σωστὸ, μὰ ἀδύνατο ἀκόμα ἔθνικὸ αἶσθημα μὲ τὸ ψεύτικο, μὰ δυνατὸ ἀπὸ τὴν παράδοσις ἔθνικὸ αἶσθημα. Αὐτὴ ἡ δύναμις τῆς παράδοσις ἔκαμε ν' ἀναποδογιορισθῆ ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια, δηλ. νὰ κηρυχθῆ ἔθνικὴ γλῶσσα ἡ «καθαρεύουσα», καὶ ἀντεθνικὴ ἡ «δημοτικὴ», ἐνῶ γιὰ τὴν ἱστορικὴ ὄψιν ἡ καθαρεύουσα δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἓνα ἀπομεινάρι βυζαντινῆς ἀφιλοκαλίας, ποῦ τὴν καλλιεργοῦν μόνον, ἀφοῦ μοιάζει κατὰ τίς λέξεις μετὰ τὴν ἀρχαίαν, ὅχι ὅμως κατὰ τὸ πνεῦμα, ποῦ δὲν ἔχει καθόλου, σὰν τεχνητὸ καὶ ἀνόργανο ποῦ εἶνε. Ἐγὼ μάλιστα δὲν ἀμφιβάλλω, πῶς ἓνας ἀρχαῖος τῆς ἀττικῆς ἀκμῆς, ἀν' ἔμπνοῦσε καὶ ἄκουε — ἀφῖνω ἐδῶ τὸ ζήτημα τῆς προφορᾶς — ἢ διάβαζε τὴ σημερινὴ ἀρχαῖζουσα καθαρεύουσα θὰ τοῦ ἔρχονταν ἐμετός. Ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ δημοτικὴ ἔχει ὅλες τίς χάρες τῆς νεότητος, εἶνε γερῆ σὰν τὴν ἐλιά καὶ σύνορα εὐπλαστὴ σὰν τὸν πηλὸ τῆς Ἀττικῆς, καὶ ὅ,τι εἶνε τὸ κυριώτερον συμφωνεῖ μετὰ τοὺς νόμους τῆς γενικῆς ἀναπτύξεως, τῆς βιολογίας καὶ τῆς ψυχολογίας, ὅπως τοὺς εἶπαμε στὴν ἀρχή. Μόνον ἡ «δημοτικὴ» εἶνε γνήσια θυγατέρα τῆς ἀρχαίας, καὶ μόνον αὐτὴ θὰ εἶνε μιὰ μέρα ἡ νομικὴ τῆς κληρονομίας, ἡ σωστὴ ζωντανὴ γλῶσσα, ποῦ εἶνε βγαλμένη ἀπὸ τὰ σπλάχνα τοῦ ἔθνους, ἡ καθαρεύουσα ὅμως εἶνε ἓνας φτισικὸς μπάσταρδος, ποῦ τὴν ἐγέννησε ἡ ἀρχαία στὰ γεράματά της ἀπὸ ἓνα φτισικὸ πατέρα, καὶ ποῦ εἶνε καταδικασμένος κατὰ τὸν νόμον τῆς κληρονομικότητος νὰ πεθάνῃ ἀπὸ τὴν φτίσιν.

Ἔτσι βλέπω τὰ πράγματα, κυτάζοντάς τα sine ira et studio. Γιὰ νὰ μὴν ὅμως ἀμφιβάλλω πλέον κανεὶς ὅτι αὐτὴ ἡ ἐξέλιξις εἶνε ἡ μόνη δυνατὴ, καὶ ὅτι στηρίζομαι μόνον εἰς τὴν πραγματικότητά καὶ τὴν ἱστορικὴν πείραν, θ' ἀναφέρω στὸ τέλος κάτι παραδείγματα χερσποιαστὰ καὶ κοντὰ στὸ νοῦν κάθε Ῥωμιοῦ, ἀφοῦ εἶνε παρμένα ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν ἄλλων βαλκανικῶν λαῶν, ποῦ δεῖχνουν τόσα παράλληλα φαινόμενα εἰς τὴν πνευματικὴ τους ζωὴ μετὰ τὴν ἰδική σας. Διότι ὅχι μόνον οἱ Ῥῶσοι, ἀλλὰ — καὶ πολὺ ἀργότερα — καὶ οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Βούλγαροι εἶχαν τὸ γλωσσικὸ ζήτημα, καὶ βρῆκε τὴν ἴδιαν λύσιν, ποῦ εἶπα πῶς θὰ βρεθῆ καὶ στὴν Ἑλλάδα, δηλ. θὰ νικήσῃ ἡ δημοτικὴ. Εἰς τὴν Σερβίαν λοιπὸν ὁ πρῶτος ποῦ τολμοῦσε νὰ γράψῃ τὴν δημοτικὴν, ἐνῶ ἕως τότε ὅλοι ἐγράφαν τὴν ἀρχαίαν σλαβικὴν, ἦταν ὁ Δοσίθεος Ὁβράδοβιτς στὰ μισὰ τοῦ 18 αἰῶνος, γιὰ τὸν ὁποῖον ὁ κ. Πολίτης ἐδημοσίευσεν πρὸ πολλοῦ μιαν μελέτη στὴν Ἑστία (1889, 2, σ. 341). Αὐτὸς λοιπὸν ἦταν ὁ Ψυχάρης τῆς Σερβίας, καὶ καθὼς αὐτός, καὶ ὁ Ὁβράδοβιτς εὗρε πολλοὺς ἀντιπάλους τῶν προσπαθειῶν του, ὥστε μόνον 50 χρόνια ἀργότερα ὁ περίφημος Βούκ Στεφάνοβιτς Κάραντζιτς ἐπέτυχεν νὰ βγάλῃ πέρα τίς ἰδέες ἐκείνου, καὶ ἀπὸ τότε ἡ δημοτικὴ σερβικὴ γλῶσσα εἶνε ἡ καθιερωμένη φιλολογικὴ γλῶσσα, ἡ γενικὴ γλῶσσα τοῦ ἔθνους. Ὡστε ἡ ἀρχαία σλαβικὴ εἶχε ὡς τότε τὴν ἴδιαν θέσιν στὴ Σερβία, ποῦ ἔχει σήμερα ἡ καθαρεύουσα στὴν Ἑλλάδα. Κι'

ἀργότερα τὸ ἴδιο συνέθηκε καὶ στὴ Βουλγαρία. Εἰς τὴν Ρουμανίαν ὁ Eliade Radulescu ἔκαμε τὴν δημοτικὴν βᾶσιν τῆς φιλολογικῆς γλώσσας στὰ 1820 πάνω κάτω. Εἰς τὴν Ρουσία πρὸ πολλοῦ εἶχε γείνη αὐτὸ στὸ θεμελιωμα ἔθνικῆς γλώσσας, δηλ. στὴν ἀρχὴ τοῦ 18 αἰῶνος. Ὁ θεμελιωτὴς ἦταν ἐκεῖ ὁ Lomonossoff, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ πέρασαν σχεδὸν 100 χρόνια, πρὶν ἀναγνωρισθῆ ὁ νεωτερισμὸς, διότι μόνον ὁ ἱστορικὸς Karamsin περὶ τὰ 1800 εἶνε ὁ κατ' ἐξοχὴν πλάστης τῆς σημερινῆς ρούσικης γλώσσας.

Ἀπ' αὐτὰ τὰ παραδείγματα μποροῦν νὰ μάθουν καὶ οἱ δικοὶ σας πρόμαχοι τῆς δημοτικῆς δηλ. νὰ μὴν παρακάνουν, νὰ μὴ βιάζονται παραπολὺ νὰ ἐκπληρώσουν τὰ ἰδανικά τους, ἡ νίκη δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς γλυτώσῃ, ἀλλὰ δὲν μποροῦν νὰ νικήσουν ἀμέσως. Κάθε μεταβολὴ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴ γίνεται ἀγάλλ' ἀγάλλια. Ἡ διάπλσις τῆς σημερινῆς γερμανικῆς γλώσσας ἐχρειάστηκε σχεδὸν 250 χρόνια, ἀπὸ τὸν Λούθηρον ὡς τὸν Λέσσιγκ. Πρῶτα πρῶτα ὁ καθένας ἐγράφε τὸ δικό του ἰδίωμα, καὶ σιγὰ σιγὰ ἀφομοιώθηκε τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο καὶ ἐγένετο ἓνας ὁμοίμορφος ὀργανισμὸς.

Ἐπειτα ἄς μάθουν ἀπὸ τὰ εἰπωμένα νὰ μὴ κατακρίνουν ἐντελῶς καὶ φανατικῶς τὴν καθαρεύουσαν. Ἐχει καὶ αὐτὴ ἓνα κάποιο δικαίωμα ὑπάρξεως, ἀν καὶ προσωρινὸ μανάχα, ὅσο δηλ. ἡ δημοτικὴ εἶνε στὰ σπάργανά της ἀκόμα. Κ' ἐγὼ παραδέχομαι, πῶς ἡ δημοτικὴ δὲν εἶνε κατάλληλη ἀκόμα γιὰ ἐπιστημονικὰ πραγματεῖες. Τὸ καλλίτερον ὅμως μὲ φαίνεται εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν ἡ *tolérance** ἄς γράψῃ ὁ καθένας σὲ ὅποια γλῶσσα θέλει καὶ νὰ μὴν ἐπιτρέπεται νὰ βροῖξῃ ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ἀφοῦ δὲν ἔχει τὴν ἰδική του ἀντίληψιν. Ἄς ξεφύγουν καὶ τὸν δογματισμὸ καὶ τὸν φανατισμὸ. Ὅσο τὸ κάνουν, τόσο γληγορώτερον θὰ λυθῆ τὸ ζήτημα. Κ' εὔχομαι ἀπὸ τὴν καρδιά μου νὰ λυθῆ γρήγορα.

Dr. Karl Dieterich.

Ἦστ ἐρόγραφον. Μοῦ φαίνεται κατάλληλο ἐδῶ νὰ προσθέσω δυὸ τρεῖς λέξεις γιὰ τὸν «φιλελληνισμὸν» μου, ἀφοῦ τώρα ἓνας Ἀμερικανὸς φιλέλλην κατὰ συνέθειαν μιᾶς κακῆς κρίσεως ποῦ ἔκαμε γιὰ τὸ βιβλίον του «Die Griechen und ihre Sprache», θὰ προσπαθῆσῃ νὰ μὲ κακοφημῆσῃ στὴν Ἑλλάδα ὡς μισέλληνα. Βεβαίως δὲν φοβοῦμαι τὴν κακοφημίαν του, ἀφοῦ ὅλοι ποῦ με ξέρουν ἀπὸ τοὺς δικούς σας, δὲ θὰ ἔχουν ἀμφιβολίας γιὰ τὸν χαρακτήρα μου, διότι ἀν εἶχε δίκαιο, ὅτι ἦταν ντροπὴ γιὰ μένα νὰ ἀπαρνηθῶ ἐν λαῶν, ποῦ με φιλοξένησε ἓνα χρόνον καὶ ποῦ τοῦ διατηρῶ γλυκαῖες ἀνάμνησεις. Γιὰ νὰ μὴ γίνω παρενόηστος, ὅπως ἐγένετο ἀπὸ μέρος τοῦ συγγραφέα ἐκείνου τοῦ βιβλίου, ποῦ ἀλήθεια δὲ με γνωρίζει καθόλου, πρέπει νὰ σὰς ἐξηγήσω, γιατί τὸ κατέκρινα μετὰ ὅλον τὸν φιλελληνισμὸν του. Διότι περιέχει ἰδέες, ποῦ δὲν εἶνε μόνον ἐπιστημονικῶς ἀπαρχαιωμένες, ἀλλὰ καὶ βλαβερές γιὰ τὴν ἔθνικὴν σας ἀνάπτυξιν, ὅπως τὴ φαντάζομαι ἐγὼ καὶ ὅπως τὴν ἐσχεδιάσα παραπάνω. Ἐγὼ θέλω τὸ καλό σας, καθὼς ὅμως ἔχω τὴν

* «Οἱ Ἕλληνες καὶ ἡ Γλῶσσά των».

πεποιθήσιν, ὅτι ἓνα ἀπὸ τὰ ἐμπόδια τοῦ καλοῦ ἐκείνου εἶνε ἡ καθαρεύουσα, ἔτσι νομίζω, πῶς ἄλλο τέτοιο ἐμπόδιο εἶνε ὁ ἱστορικὸς φιλελληνισμὸς, ποῦ τὸν ἀντιπροσωπεύει ὁ κ. Rose. Διότι φιλελληνισμὸς καὶ καθαρεύουσα συγγενεῦσιν· καὶ τὰ δύο κυττάζουσι ὀπίσω σὲ μιὰ ἐποχὴ παρασμένη καὶ ἔτσι νεκρώνουν· καὶ ἀποκοιμίζουσι τὴν αὐτοσυνείδησιν, τὴν αὐτοπεποίθησιν δηλαδὴ τοῦ λαοῦ. Καὶ τὰ δύο ἐκφράζουσι τὸν πόνον γιὰ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ὅπου εἶνε οὐτοπία, καὶ σὰν κάθε οὐτοπία, εἶνε ἐπικίνδυνος. Αὕτῃ εἶνε καὶ ἡ ἰδέα τοῦ κ. Ἑφταλιώτη, τοῦ παραγνωρισμένου ἀκόμα προφήτη τῆς Ῥωμιούσης, ὅπου λέει κάπου «τί μᾶς ὠφέλησε ὁ φιλελληνισμὸς;» Γι' αὐτὸ πολέμῳ αὐτὸν τὸν ἱστορικὸν φιλελληνισμὸν, ποῦ δὲν ἔχει πλέον δικαίωμα ὑπάρξεως, γι' αὐτὸ ἀποφεύγω καὶ τὴν λέξιν Φιλελληνα καὶ προτιμῶ νὰ τὴν ἀντικαταστήσω μὲ τὴν λέξιν Ρωμιόφιλος, δηλ. ἓνας ποῦ ἀγαπᾷ τοὺς Ῥωμιούς, τοὺς σημερινοὺς Ἕλληνας, γιὰ τὸν ἑαυτό τους, ὄχι ὡς ἀπόγονους τῶν ἀρχαίων, ἀφοῦ δὲν μὲ μέλει γιὰ τοὺς πεθαιμένους, ἀλλὰ γιὰ τοὺς ζωντανούς. Ὁ φιλελληνισμὸς ἦταν ἡ παραμάννα τοῦ ἀλάλητου παιδιοῦ, τῆς Ἑλλάδος τῆς νεογέννητης· τὴν ποῦ ἔμαθε νὰ μιλάῃ καὶ νὰ περπατᾷ, δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ παραμάννας οὔτε ἀπὸ χἀϊδία, θέλει τὴν κாலὸν παιδαγωγοῦς, ποῦ νὰ τὸ κυβερνοῦν μὲ ἀγάπη, μὲ ἀνδρικήν ἀγάπην, μὲ αὐστηρὴν ἀγάπην, ποῦ μὴ πορεῖται νὰ ψεγάδιάζῃ, χωρὶς νὰ μισῇ. Ἐκείνη ἡ ἀγάπη, ποῦ δὲν ἔχει μιὰν κάποιαν ὀξύτητα, λέει ὁ Ἀμερικᾶνος Ἑμερσον, δὲν εἶνε ἀγάπη! Μὲ αὐτὴν τὴν ἀγάπην θάγαπάω καὶ ἐγὼ τὴν Ἑλλάδα. Κάθε ἀλλήθῃτην προσβολή.

Κ. Δ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΙΝΕΖΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ. — ΕΝΑ ΔΡΑΜΑ.
— ΜΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ.
★ ΥΠΟ ΓΙΑΝΗ ΚΑΜΠΥΣΗ.

Einen Chinesen sah ich in Rom; die gesamten Gebäude
alter und neuerer Zeit schienen ihm lästig und schwer... u. s. w.
Goethe

Ἐνῶ τὸ ἀγγλόζων τοῦ βασιλείου τοῦ κέντρου, τοῦ λουλουδιοῦ τοῦ κέντρου(*) ἀνταρᾶται ἀπὸ τινος στῆ στρουγγα του μ' ὄλο τὸν παραλογισμὸ ἀνεξέλικτου ζωντανοῦ καὶ οἱ φυσικοὶ του σειλιγκάδες προσπαθοῦν νὰ τὸ συμαζέψουν, ἐγὼ θυμοῦμαι ἀπὸ τὴν πνευματικὴν του κίνησιν κατὶ λίγα ποῦ ἔτυχε κάποτε νὰ διαβάσω σὲ γερμανικὴν μετάφρασιν. Καὶ τὰ λίγα αὐτὰ, χαρακτηριστικὰ πάντα σημάδια τῆς καθολικώτερης ζωῆς

(*) Ἡ Κίνα κινεζικῶς λέγεται Τσιούνγκ-κβὸ, ποῦ σημαίνει χώρα τοῦ κέντρου (μέσου), ἔχει ὅμως καὶ ποιητικώτερα ὀνόματα, ὅπως Τσιούνγκ-κβὰ ποῦ σημαίνει λουλοῦδι τοῦ κέντρου.

του καὶ ποιήσῃς του, μοῦ ἔδωκαν καὶ τότε καὶ τώρα τὴν ἴδια μονότονον ἐντύπωσιν, ποῦ μοῦ παρέχουσι οἱ πορτζελάνες του καὶ οἱ πλεξίδες του. Κι' ἀλήθεια ὁ ἀχρησιμοποίητος αὐτὸς συρφετός, ὁ παροπάνου ἀπὸ μιὰ Simia τῶν catarrhinarum ὁ παρακάτου ἀπὸ ἓναν ἄνθρωπον τῆς τάξης ξάφου τῶν Ἀρίων, γιὰ τὸν παρατηρητὴ, ποῦ δὲν θὰ ἐλάβαινε ὑπόψιν τοῦ τὸν πολιτικὸν τῶν ἐπικυρίαρχων τῆς Γῆς λευκῶν ἀνταγωνισμὸν καὶ μονάχα τὴν φυλετικὴν, τὴν φυσικὴν δηλαδὴ ὑπεροχὴν θὰ ἐξέταζε, ὁ ἀχρησιμοποίητος αὐτὸς συρφετός θὰ εἶταν πλέον καιρὸς νὰ χρησιμοποιηθῇ. Ὁ λευκός, τελειότερος καὶ ἀνώτερος ἄνθρωπος, μὲ τὸ ἴδιον ἀπαράβατον δικαίωμα τῆς ὑπεροχῆς, ποῦ χρησιμοποιεῖ τὰλογα ξάφου, μ' αὐτὸ ὀφείλει νὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ τὸν κίτρινον καὶ τὸ μαῦρον ἄνθρωπον, τὸν κατώτερόν του. Ἀφοῦ ἡ φύσιν ἔκαμε τὴν ἐξαιρέσιν γιὰ τὸ Μογγόλον νὰ τὸν προτιρῆσει τοῦ Σιάβου, νὰ κάμει δηλαδὴ τὸ δεύτερον αὐτὸν τελειότερον πλάσμα τοῦ πρώτου, ὁ Σιάβος σκληρώνοντας γιὰ τίς ὑπέρτερες ἀνάγκας του τὸ Μογγόλον, δὲν ἐκπληρεῖ πάρεξ ἄγνωστὸν μᾶς θέλημα τῆς φύσεως. Ἀλλὰ ὁ σκοπὸς μου αὕτῃ τῇ στιγμῇ δὲν εἶναι τόσο γενικὸς, ὥστε νὰ περιπλεξῇ φιλοσοφικὰ ἓνα ἀνθρωπιστικὸν ζήτημα τόσο μεγάλο. Τώρα μονάχα θέλω νὰ γενικοποιήσω τὰ λίγα τῆς ποιήσεως τῶν Κινεζῶν, ποῦ ἔτυχε νὰ διαβάσω καὶ ποῦ βέβαια στὸν τόπον μας εἶνε ὄλωσ διόλου ἄγνωστα.

Τὸ δράμα, ποῦ ἔχω ὑπόψιν μου λέγεται Hwei-lan-ki, δηλαδὴ ἡ «Ἱστορία τοῦ ἀσβεστόκυκλου» καὶ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὴν ξακουστὴν σειράν τῶν Jüan-shin-peh-tschung, δηλαδὴ τῶν «Ἐκατὸ δραμάτων ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Jüan». Ἡ δυναστεία τῶν Jüan εἶναι γέννημα τῆς Μογγολικῆς κατάρτησης τοῦ Πεκίνου στίς ἀρχὰς τοῦ 13ου αἰῶνα καὶ ἐδασίλεισε ἕως τὰ 1368. Εἶναι ἡ μόνη περίοδος ποῦ τὸ δράμα καλλιεργήθηκε στὴν Κίνα, ὥστε καὶ τὸ Hwei-lan-ki μεταξὺ τοῦ 13ου καὶ 14ου αἰῶνα ἐγράφηκε, καὶ εἶναι πάλε περίεργον, ποῦ ἐπὶ Μογγόλων ἡ Κίνα κάπως πνευματικὰ ἐκινήθηκε. Ἀλλὰ τὸ δράμα αὐτὸ δὲν τὸ χαρακτηρίζει κανένα ποιητικὸν σμάδι, ὅπως ἄλλα ἀνατολικῶν λαῶν καὶ ἀρχαιότερα πολὺ. Κ' ἂν ὅμως ἡ ποιήσιν δὲν εὐδόκησε νὰ τοῦ χαμογελάσει, μᾶς εἶναι ἐξίσου ἐνδιαφέρουσα γιὰ τὴν ἀστικὴν καὶ πολιτικὴν ζωὴν τοῦ κινεζικοῦ λαοῦ, ποῦ πιστότατα περιγράφεται. Ἡ τεχνοτροπία του εἶναι μονότονον καὶ γενικῶς δὲν ὑποβάλλεται σὲ κανένα κανόνα, οὔτε σὲ λογικόν. Εἶναι ἀγνωστὴ στὸ κινεζικὸν δράμα ἡ ἐνότητος χρόνου προπάντων, ἀλλὰ καὶ τόπου. Ἐνῶ μιλεῖ ἓνα πρόσωπον ξάφου καὶ βρίσκεται σὲ μιὰ ἐποχὴ, τὸ ἴδιον πρόσωπον ἀπαντῶντας σ' ἐρώτησιν ἄλλου προσώπου ποῦ μπηκε στὴ σκηνὴ τὴν ἴδιαν στιγμῇ, δὲν διστάζει νὰ συντάμει τὸ χρόνο μῆνας ἢ καὶ χρόνια ἀλάκαρα. Τὸ ἴδιον πάλε, ὅταν ὑπάρχει ξάφου ἀνάγκη τῆς παρουσίας ἐνὸς προσώπου ποῦ βρίσκεται μίλια μακριὰ, ὁ ποιητὴς δὲν διστάζει καθόλου νὰ τὸ παρουσιάσει αὐτοστιγμῇ μὲ μόνον τὴν ζήτησιν τῆς ἀνάγκης. Ὅλα τὰ πρόσωπα, ὅταν μπαίνουν στὴ σκηνὴ, πάντα ἀρχίζουσι ἔτσι: «Εἶμαι ὁ Α. γεννήθηκα ἐκεῖ, ἡ οἰκγένειά μου λέγεται ἔτσι, αὐτὸ καὶ αὐτὸ τρέχει...»

Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ σχοληθῇ λίγο, πῶς ἡ δραματικὴ τέχνη ὅπως

δήποτε καλλιεργήθηκε στην Κίνα. Το καθαρῶς ἑλληνικόν αὐτό προῖον, φυσικά γιὰ τὴν Κίνα εἶταν Ἰνδική ἐπίδραση. Οἱ Ἴνδοι φαίνεται κατὰ τὴν ἐγνώριζαν ἀπὸ τραγοῦδι συνοδευόμενον μὲ χερὸ καὶ κινήσεις τοῦ σώματος κέτσι μὲ τὴν ἐπίδραση τοῦ Μακεδονικοῦ πολιτισμοῦ, ποὺ σὲ τὴν ἐποχὴν μὲ τοὺς Ἴνδους σχέση ἤρθε, ἐστάθησαν ἱκανοὶ νὰ τελειοποιήσουν τὸ ὄραμα σὲ βαθμὸ θαυμασμοῦ. Ὁ μέγιστος δραματικός Καλιδάξας, ὁ ποιητὴς τῆς «Σακούνταλας», ποὺ ὁ Γκαίτε, ὅταν μεταφράστηκε γιὰ πρώτη φορά Ἑγγλέζικα, τόσο καταπλάγηκε, ὥστε ἔγραψε τὸ περίφημον ἐκεῖνο τετράστιχο ποὺ τελειώνει :

Willst du den Himmel, die Erde mit e i n e m Namen begreifen,
nenn'ich, Sakontala, dich, und so ist Alles gesagt. (*)

ὁ ποιητὴς τῆς Οὐρβάκη, ὁ ποιητὴς τῆς Μαλάβικας καὶ τοῦ Ἀγνιμίτρα καὶ τῶν ἄλλων, καθὼς καὶ γύρω του ἄλλοι ἀξιολογώτατοι δραματικοὶ ὁ Βαταραχαμίχρας κ' οἱ ἄλλοι σύγχρονοι, ἐννεῶν τὸ ὄλον ἀενεὰ ἀστέρια» ὅπως τοὺς λέγουν, ἀκριβῶς πότε ἔζησαν δὲν εἶναι γνωστό. Πάντα ὅμως ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ τους οὔτε πρὶν τοῦ Βου οὔτε μετὰ τὸν ΣΤο αἰῶνα, εἶναι δυσάτῳ νὰ ὑπῆρξαν. Ἀλλὰ καὶ ἀργότερα ἐξακολούθησε ἡ καλλιέργεια τοῦ δράματος μὲ πολλὴν ἐπιτυχία στὴν Ἰνδία καὶ θὰ εἶχε σήμερον ὁ φιλιαναγνωστὴς νὰ διαβάσει καὶ μεταφρασμένα σ' Ἑυρωπαϊκὴς γλώσσας Ἰνδικὰ δράματα ποικίλα κ' ἐποχῶν διαφόρων. Καὶ μοῦ φαίνεται περιεργὴ ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ Ἰνδικοῦ δράματος ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν τεχντροπία. Βέβαια ὁ Καλιδάξας δὲν εἶναι Αἰσχύλος, ἀλλὰ ἡ Σακούνταλα στέκεται τόσο κοντὰ στὴ Σαιξπηρικὴ τεχντροπία, ποὺ ὁ παρατηρητὴς θάπορῆσει, πῶς ὁ Σαιξπηρ ὁ γνωστὸς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας καὶ θαυμαστὴς τῆς, φαίνεται σὺν ἀπὸ τὸν Καλιδάξα καὶ τοὺς Ἴνδους τοὺς ἀγνωστούς του νὰ ἐσύλαβε τὴν ἀρχιτεχνικὴ τῆς δραματοποιίας του.

Ἀπὸ τοὺς Ἴνδους λοιπὸν οἱ Κινέζοι, ὅπως καὶ θρησκευτικὰ δόγματα ἀπὸ τὸ Βουδδικοὺς κίνημα, εἶσι ἐπήραν καὶ τὴν καλλιέργεια τοῦ δράματος, ὄχι γιὰ νὰ τὴν ἀναπτύξουν, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὴν κρατήσουν καὶ αὐτὴ εἶναι ποιητικὰ ἀσφυκτικὸ γῶρον. Καὶ τότε τὸ καλλίτερον ποὺ μᾶς μένει εἶναι νὰ διηγηθῶμε τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Hoi lan ki. Εἶναι διαιρέμενον σὲ 4 πράξεις κ' ἓνα πρόλογο. Στὸν πρόλογο παρουσιάζεται ἡ κυρὰ Τσιάνγκ χῆρα μὲ δύο παιδιὰ τὸ Τσιάνγκ-Λιν καὶ τὴν Τσιάνγκ Χάι-τάνγκ. Ἡ κῆρ τῆς ξέρει καὶ παίζει τὸ ὄργανον Κιν, ξέρει σκάκι, καλλιγραφία καὶ νὰ σχεδιάζει, μπορεῖ νὰ τραγουδήσει καὶ νὰ χορῆσει κ' ἐννοεῖ τὸ παίξιμο τῶν αὐλῶν καὶ τῶν χορῶν. Ὁ γείτονας τῆς ὁ εὐγενὴς πλούσιος Μά-γιουέν-βάι τὴ ζητεῖ γιὰ δευτέρῃ του γυναῖκα. Σὲ μιὰ σκηνῇ, ὅπου ἡ Χάι-τάνγκ ἐπιπλήττει τὸν ἀδερφὸ τῆς ποὺ δὲ φροντίζει γιὰ τὴ μητέρα, ἐκεῖνος τὴν δέρνει καὶ φεύγει γιὰ τὸ Πιέν-κινγκ, ὅπου ὑπάρχει ἓνας θεὸς του κίσεως τὸν βοηθήσει. Καὶ τότες ἡ ἀνάγκη καταφέρνει τὴν κυρὰ Τσιάνγκ νὰ δώσει πιά τὴν κῆρ τῆς στὸ Μά γιὰ δευ-

(*) Δηλαδή: Θέλεις νὰ καταλάβεις τὸν οὐρανὸν, τὴ γῆς μὲνα ὄνομα; Σὲναι καλῶ, ὡ Σακόνταλα, κέτσι εἶνε ὅλα εἰπωμένα. (Goethes-Antiker Form sich nähernd).

τερὴ του γυναῖκα καὶ νὰ πάρει ἑκατὸ οὐγκιὲς ἀσημιοῦ, γιὰ νὰ περάσει τίς ὑπόλοιπες ἡμέρες τῆς. Στὴν πρώτη πράξιν παρουσιάζεται ἡ κυρὰ Μά ἡ πρώτη καὶ νόμιμη γυναῖκα τοῦ Μά, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ὑποφέρει αὐτὴ τὴν κατάστασιν. Ἡ Χάι-τάνγκ ἐγέννησε στὸ Μά ἓνα παιδάκι, τὸν Τσιό-Λάνγκ, ποὺ τώρα εἶναι πέντε χρονῶν, ἐνῶ ἡ κυρὰ Μά εἶναι στείρα. Βέβαια ἡ Χάι-τάνγκ, ὅταν πειθάνει ὁ Μά, ὡς νόμιμη μητέρα τοῦ κληρονόμου Τσιό-Λάνγκ, αὐτὴ τότες θὰ εἶναι ἡ κυρὰ στὸ σπίτι. Πολλὸ κακὸ τῆς ἔκαμε ὁ Μά. Θὰν τὸν ἐγδοικῆθῃ. Ὁ Τσιό ὁ γραμματικὸς τοῦ δικαστηρίου, ποὺ μπαίνοντας λέγει: «Εἶμαι ὁ Τσιό τοῦ δικαστηρίου. Δυὸ πράγματα ἀγαπῶ στὸν κόσμον, νὰ πίνω τὸ κρασί τῶν ἄλλων καὶ νὰ ῥέσω στὶς γυναῖκες τους...», ποὺ ἐκεῖνη τὸν ἀγάπησε, ὅταν μιὰ φορὰ ὁ Μά τοῦ ἔκαμε τραπέζι, θὰν τὴ βοηθήσει. Αὐτὸς θὰν τῆς προμηθεύει φαρμάκι νὰ φαρμακώσουν τὸν Μά κ' ὕστερα νὰ παρῶνε. Ὡς τόσο τώρα, ποὺ εἶνε τὰ γενέθλια τοῦ Τσιό-Λάνγκ, αὐτὴ πρέπει σὺν νόμιμη κυρὰ Μά μαζὶ μὲ τὸν ἀντρα τῆς νὰ πάρει τὸ παιδί καὶ νὰ γυρίσει στὶς ἐκκλησιὰς καὶ νὰ πάγει χρυσὸ στὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ Φό. Κι' ὅταν πράγματι οἱ Μά γυρίζουν στὶς ἐκκλησιὰς μὲ τὸ παιδί, ἡ Χάι-τάνγκ συγυρίζει τὸ σπίτι κέτοιμάζει γλυκὰ καὶ τσάι γιὰ τοὺς ἀφεντάδες τῆς ἅμα ἔρθουν. Τότες παρουσιάζεται ὁ Λιν ὁ ἀδερφός τῆς κουρελιάρης καὶ πεινασμένος, ὕστερα ἀπὸ πέντε χρόνια, ποὺ ἡ μάνα του πειθάνει αὐτὸς στὸ Πιέν-κινγκ δὲν ἔκαμε τίποτε. Ζητεῖ προστασία, μὰ ἡ Χάι-τάνγκ τοῦ θυμίζει τὸ ξύλο, ἄλλως τε δὲν ἔχει καὶ δὲν ὀρίζει τίποτε. Ὅλα ἐκεῖ εἶνε τοῦ Μά καὶ τῆς γυναῖκας του, ἀκίμα καὶ τὰ στολιδία καὶ τὰ χρυσαφικά ποὺ φορεῖ. Τῆς τὰ χάρισαν οἱ Μά τὴν ἡμέρα ποὺ γέννησε τὸν Τσιό καὶ δὲν μπορεῖ χωρὶς τὴν ἄδεια τους νὰ τὰ ξεκάμει. Τί νὰν τοῦ κάμει τοῦ Λιν; Ὁ Λιν ἀπειλισμένος καρτερεῖ τὸ Μά νὰν τὸν παρακαλέσει νὰν τὸν βοηθήσει, ὅταν ἡ κυρὰ Μά ἔρχεται προτῆτερα γιὰ νὰ ἐτοιμάσει τὴν ἐγδοικῆσὴ τῆς καὶ βλέπει τὸ Λιν. Ὁ Λιν τῆς κλαίγεται: ἐκεῖνη βρίζει τάχα τὴν ἀσπλαχνιὰ τῆς ἀδερφῆς του καὶ μπαίνει στὸ σπίτι, ὅπου μαλόνει τὴ Χάι-τάνγκ καὶ τὴν πείθει νὰ δώσει ὅλα τὰ χρυσαφικά τῆς καὶ τὰ στολιδία τῆς καὶ τοὺς πέπλους τῆς στὸ Λιν, καὶ γιὰ νὰ εἶναι μάλιστα ἀσφαλισμένη ἀπὸ τὸ Μά θὰν τὰ προσφέρει ἡ ἴδια. Κ' ἡ κυρὰ Μά βγαίνει καὶ τὰ δίνει στὸ Λιν, λέγοντάς του «Τίποτε» δὲν κατάφερα ἀπὸ τὴν ἀδερφῆ σου. Εἶνε ἄπονη, σκληρῆ. Μὰ ἐγὼ τὸν κουνιάδου μου δὲν τὸν ἀφίνω εἶσι. Ὅριστε σοῦ προφέρω τὰ στολιδία μου ποὺ οἱ γονεῖς μου μοῦ ἐχάρισαν, ὅταν παντρεύτηκα». Ὁ Λιν κάνει τεμενάδες καὶ πωλῶντας μέρος τῶν στολιδιῶν θάγοράσει τὴ θέσιν τοῦ γραμματικοῦ τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου τοῦ Χάι-φόνγκ-φου. Καὶ σὲ λίγο ἔρχεται ὁ Μά μὲ τὸ παιδί. Βλέπει τὴ Χάι-τάνγκ χωρὶς τὰ στολιδία. Τί πρέχει; «Στὸν ἀγαπητικὸ τῆς τᾶδωκε» λέγει ἡ κυρὰ Μά. Θυμῶναι ὁ Μά. Ἡ Χάι-τάνγκ τὰ χάνει ἀπὸ τὴ διπροσωπία τῆς Μά. Λέγει τί ἔπρεξε, μὰ δὲν πιστεύει ὁ Μά καὶ λιπεθυμῆ ἀπὸ τὸ κακὸ του. Ἐνα ζεστό πρέπει νὰν τοῦ δόσουν. Ἡ Χάι-τάνγκ τὸ ἐτοιμάζει, ἀλλὰ λέγει στὴ Μά: «Δόστο ἐσὺ, γιὰ νὰ μὴν ἐρεθιστεῖ ποὺ θὰ μὲ ἰδεῖ.» Αὐτὸ ἤθελε κ' ἐκεῖνη. Τὸ πέρνει καὶ προφασίζομενη πῶς εἶναι ἀνά-

λατο, τοῦ ρίχνει τὸ φαρμάκι, ποῦ τῆς προμήθεψε ὁ Τσιάο, καὶ τὸ προσφέρει στὸ Μά. Ὁ Μά τὸ πίνει καὶ πεθαίνει. Καὶ τότες ἡ Μά φωνάζει πὼς ἡ Χαϊ-τάγκ τὸν ἐφαρμάκωσε. Μαλώνουν οἱ δύο γυναῖκες κ' ἡ Χαϊ-τάγκ δὲν φοβάται τίποτες. Ὅπως εἶναι ἀθῶα, ἔτσι τὸ δικαστήριο θὰν τὴν ἀναγνωρίσει καὶ φεύγει. Ἡ Μά τότες συλλογίζεται νὰ φανερωθεῖ αὐτῇ μητέρα γνήσια τοῦ Τσιάο, γιὰ νὰ πάρει ὅλα τὰ ὑπάρχοντα τοῦ Μά. Μὰ οἱ γείτονες ποῦ τὸ ξέρουν; ἡ γρηὰ ποῦ ἔκοψε τὸ ἀφάλι; Μπά! Θὰν τοὺς στείλει μερικὲς σὺγκιὲς ἀσχημοῦ κ' ἐκεῖνοι πιά θὰ μαρτυρήσουν ὅ,τι πρέπει. Καλεῖ καὶ τὸν Τσιάο, ποῦ ἀναλαβαίνει τὴν ὑπόθεση στὸ δικαστήριο. Στῇ δεύτερῃ πράξῃ μᾶς ἀνοίγεται τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ δικαστηρίου, Ὁ Σου-ξοῦν μπαίνοντας λέγει: «Εἶμαι ὁ διορισμένος δικαστὴς στὸ Τσίγκ-τσιόι καὶ μὲ λένε Σου-ξοῦν. Κι ἂν εἶμαι δικαστὴς δὲν ξέρω κανένα ἄρθρο γιὰ τίς ποινές. Ὅ,τι ἀγαπῶ μονάχα στὸν κόσμον εἶνε ὁ παρᾶς...» Σ' αὐτὸν λοιπὸν τὸ δικαστὴ πρόκειται νὰ παρουσιαστεῖ ἡ Χαϊ-τάγκ. Ὁ Σου-ξοῦν ποῦ οὔτε νὰνακρίνει γνωρίζει διατάσσει τὸν ἴδιο τὸν Τσιάο τὸ γραμματικὸ του νὰ διεξαγάγει τὴ δίκη. Ὁ καθένας πλέον μαντεύει τί γίνεται. Εἶναι μιὰ εἰκόνα τῆς αἰώνιας σαπίλας. Μπαίνοντας ἔτσι ὁ ἀναγνώστης στὰ ἐσωτερικὰ τῆς κινεζικῆς ζωῆς, αἰστάνεται ὅλη τὴν ἀηδία ποῦ ἀποφέρει. «Αἰ! Κι ὁ Ἕλληνας ἀναγνώστης μὴ δὲν αἰστάνεται κάπιο καθρέφτισμα κάποτες τῆς δικῆς του τῆς ζωῆς; Καὶ περνοῦν οἱ γείτονες καὶ περνάει ἡ γρηὰ κ' ὅλοι ψευδομαρτυροῦν. Εἶναι φριχτὴ ἡ κατηγορία. Ἡ Χαϊ-Τάγκ φαρμάκωσε τὸν ἄντρα τῆς ἀφοῦ προτῆτερα ἔδωκε τὰ στολιδία τῆς στὸν ἀγαπητικὸ τῆς, ἡ ἴδια θέλει νὰρπάξει τὸ παιδί τῆς κυρίας Μά λέγοντας πὼς εἶναι μητέρα του, κ' ἡ ἴδια ἐλῆστεψε τόσα πράγματα τῆς κυρίας Μά. Τοῦ κακοῦ διαμαρτύρεται ἡ δυστυχισμένη κανεῖς, κανεῖς δὲν συγκαίνεται. Τὸ παιδί τῆς μονάχα ὁμολογεῖ τὴν ἀλήθεια γιὰ τὴ μάνα του· μὰ ὁ Τσιάο δὲν ἀναγνωρίζει τὴ μαρτυρία πέντε χρονῶ παιδιοῦ. Καὶ τότες τὴ βάζουν στὰ βασανιστήρια τῇ Χαϊ-Τάγκ γιὰ νὰ μολογήσει τὴν ἀλήθεια. Λιποθυμῆ ἀπὸ τοὺς πόνους κ' ὅταν τὴν ἀναφέρουν στίς αἰσθήσεις τῆς γιὰ νὰ ξαναρχίσουν τὴ βασάνο ἡ Χαϊ Τάγκ δὲν ἀντέχει καὶ φωνάζει: «Οἱ πόνοι μὲ κάνουν νὰ μολοήσω ἔγκλημα ποῦ δὲν ἔκαμα. Ναί λοιπὸν, ναί, ἐγὼ φαρμάκωσα τὸν ἄντρα τῆς, ἐγὼ ἄρπαξα τὸ παιδί τῆς, ἐγὼ ἔκλεψα τὰ πράματά τῆς.»

Κ' ἔτσι ὁ Τσιάο βγάνει τὴν ἀπόφασιν. Ὑπογράφει ὁ Σου-ξοῦν τὸ πρωτόκολλον τῆς ὁμολογίας τῆς κ' ἡ Χαϊ-τάγκ στέλνεται ἀλυσοδεμένη μὲ συνοδεία δύο ἀστυφύλακων στὸν ἀνώτατο δικαστὴ τοῦ Χαϊ-φόνγκ-φου, πὸ μόνος αὐτὸς στὴν περιφέρειά τους ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καταδικάσει τὴν τελευταία ποιῆ, ἐνῶ ἡ Μά κ' ὁ Τσιάο δωροδοκοῦν τοὺς ἀστυφύλακες νὰν τὴν ξεκάμουν ὅπως δῆποτε στὸ δρόμο. Ἡ τρίτη πράξι γίνεται σὲνα καπηλειὸ στὸ δρόμο. Οἱ ἀστυφύλακες ὀδηγοῦν τὴ Χαϊ-τάγκ, μόλις πιά ποῦ μπορεῖ νὰ στηρίζεται στὰ πόδια τῆς ἀπὸ τὰ βασανιστήρια τοῦ δικαστηρίου κ' ἀπὸ τὴν κακοπάθεια τῆς ὀδοπορας. Εἶνε λυπηρὴ πλέον ἡ θέσις τῆς. Ἐκεῖ παρουσιάζεται ξάφνου ὁ Αἰν ὁ ἀδερφός τῆς φερώντας τὰ διάσημα τοῦ ἀξιώματός του. Τώρα εἶνε γραμματικὸς τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου τοῦ Χαϊ-φόνγκ-φου, ποῦ ἀγόρασε μὲ τὸ πούλημα

μέρους τῶν στολιδίων τῆς Χαϊ-τάγκ. Τὸν ἀναγνωρίζει ἡ Χαϊ-τάγκ καὶ πέφτει στὰ πόδια του. Ψυχρὸς ἐκεῖνος, δὲν ξεχάνει τὴν ὑποδοχὴ ποῦ τοῦ ἔκαμα, δταν κουρελιαρῆς τὴν παρακαλοῦσε νὰν τὸν βοηθήσει. Ὅμως μὲ τὰ πολλὰ, ἀρχίζουν οἱ ἐξηγήσεις κ' ὁ Αἰν πράγματι βεβαιώνεται τὴν ἀλήθεια. Τὰ στολιδία δὲν εἶταν τῆς κυρίας Μά, ἡ ἀδερφὴ του δὲν εἶχε ἐρωμένο, οὔτε λόγο νὰ φαρμάκωσε τὸν ἄντρα τῆς. Τὸ παιδί εἶταν δικό τῆς. Αὐτὸς λοιπὸν θὰν τὴ σώσει. Ἀλλὰ στὸ μεταξὶ ἔρχονται στὸ καπηλειὸ κ' ὁ Τσιάο κ' ἡ Μά, παρακολουθώντας γιὰ νὰ βεβαιωθοῦν ἂν οἱ ἀστυφύλακες θὰ ἔχτελοῦσαν τὴν ἀπόφασίν τους. Τοὺς ἀναγνωρίζει ὁ Αἰν καὶ διατάσσει μὲ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀξιώματός του νὰν τοὺς συλλάβουν οἱ ἀστυφύλακες, ἀλλὰ ἐκεῖνοι τοὺς κάνουν νόημα καὶ δραπέτευουν. Ὁ Αἰν θυμώνει καὶ δέρνει τὸν ἕνα ἀστυφύλακα κ' αὐτὸς γιὰ ἐγδίκησιν δέρνει τὴ Χαϊ-τάγκ λέγοντας: «Ἄν ἐσὺ ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ μὲ δέριεις κ' ἐγὼ ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ δέρω τὴ φυλακισμένη, ποῦ μοῦ παράδωκαν νὰν τὴν προσέχω...» Τὴν ἴδια ὥρα ὁ κάπελας τοὺς καλεῖ νὰ πλερώσουν τὸ κρασί, ἀφοῦ μάλιστα οἱ ἄλλοι ἐδραπέτεψαν, ἀλλὰ ὁ δεῦτερος ἀστυφύλακας τοῦ δίνει μιὰ κλωτσιὰ καὶ στὸ ἀνακάτωμα ἐκεῖνο φεύγουν ὅλοι βιαστικά, ἐνῶ ὁ δυστυχὴς κάπελας βλαστημάει κ' ἀποφασίζει νὰλλάξει πιά ἐπάγγελμα, ἀφοῦ ὅλοι πίνουν τὸ κρασί του καὶ κανεῖς δὲν τὸν πλερώνει. Στὴν τέταρτῃ πράξῃ εἴμαστε στὸ ἀνώτερο δικαστήριο τοῦ Χαϊ-φόνγκ-φου. Ὁ ἀρχιδικαστὴς Πάο-Τσίγκ εἶναι ὁ ἀπεσταλμένος κ' ἀντιπρόσωπος τοῦ αὐτοκράτορα, προωρισμένος νὰπονέμει τὴ δικαιοσύνη, αὐστηρὸς καὶ δίκαιος. Προμελετᾶ τίς ὑποθέσεις καὶ σήμερα προκειμένου νὰ δικάσει μιὰ τόσο σπουδαία ὑπόθεση μελετᾶει καὶ ψυχολογεῖ ἀπάνου στὸ πρωτόκολλον. Τοῦ φαίεται βαρεῖα ἡ κατηγορία κ' ἀμφιβάλλει γιὰ τὸ στήριγμά τῆς. Ἀφοῦ σκέφτεται διάφορα, συλλογιέται κιάλας: «Ἐπειτα γιὰτὶ νὰ μὴν ἀναφέρουν καθόλου τὸνομα τοῦ ἀγαπητικοῦ;...» Σὲ λίγο ὁ Αἰν μπαίνει καὶ πίσω του οἱ ἀστυφύλακες μὲ τὴ Χαϊ-τάγκ. Ἡ Χαϊ-τάγκ μπρὸς στὸν Πάο τὰ χάνει καὶ δὲν τολμᾶ νὰνοῖξει τὸ στόμα τῆς καὶ μόνον ὁ Αἰν ἀναπτύσσει τὴν ὑπεράσπισή τῆς—μπρὸς στὸ δικαστὴ πάντα ὅλοι κατήγοροι, κατηγορούμενοι καὶ μάρτυρες πρέπει νὰ εἶνε πεσμένοι γονατιστοὶ χάμου—γονατίζοντας. Ὁ Πάο θυμώνει πὼς ὑπάλληλός του ἀναλαβαίνει τέτιο καθήκον καὶ διατάσσει νὰν τὸν ξυλλίσουν, ἀλλὰ μετὰ τὸ ξύλισμα καὶ πάλιν ὁ Αἰν ἐξακολουθεῖ καὶ δικαιολογεῖται πὼς εἶναι ἀδερφὴ του ἡ Χαϊ-τάγκ. Εἰσάγεται ἡ Μά τότες μὲ τὸ παιδί, οἱ γείτονες κ' ἡ γρηὰ μαμμὴ κ' ἐπαναλαβαίνεται ἡ σκηνὴ τῆς ἀνάκρισις στὸ Τσίγκ-τσιόι. Ἀλλ' ὁ δικαστὴς μεταχειρίζεται τὸ ἐξῆς Σολομώντειον μέσον. Διατάσσει καὶ χαράζουν ἕναν κύκλο μ' ἀσβέστη καὶ τοποθετοῦν τὸ παιδί μέσα. Οἱ δύο γυναῖκες ἔπρεπε νὰν τὸ τραβήξουν κ' ἐκεῖνη ποῦ θὰν τὸ ἔβγανε ἀπὸ τὸν κύκλο, ἐκεῖνη εἶταν ἡ γνήσια μάνα. Ἡ Μά τὸ ἀδράχνει ἀμέσως κ' ὁ Τσιόι εὐρέθηκε στὴν ἀγκολιά τῆς ὄζω ἀπὸ τὸν κύκλο. Ἡ Χαϊ-τάγκ οὔτε κινήθηκε καθόλου. Αὐτὴ τὸ γέννησε, τὸ βύζαζε, τὸ ἀνάθρεψε ὡς ποῦ ἔγαινε πέντε χρονῶν, εἴξερε πόσο ἀδύνατο εἶναι καὶ πὼς μόλις τὸ τραβοῦσε κ' ἐκεῖνη ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, τὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ θάβγαζαν, ἐκεῖνο θὰ στραγγαλιζόταν. Ὅχι, κάλλιο

νά πεθάνει αυτή, παρά να πάθει τὸ παιδί της τέτιο κακό...Κι ὁ ἀρχιδικαστὴς ἀναγνωρίζει ὀλοφάνερα πιά τὴν ἀληθινὴ μητέρα. Καὶ τότες ὁ Λιν μπάζει καὶ τὸν Τσιάο καὶ σὲ μιὰ σκηνή, ὅπου ὁ Τσιάο ἀπὸ τὰ βασανιστήρια μέσα ὁμολογεῖ ὅλα, ἀρχίζουσι νὰ βρίζονται οἱ δύο τους ἡ Μὰ κι ὁ Τσιάο. Τέλος ὁ Πάο βγάνει τὴν ὀριστικὴ ἀπόφαση: Καθαριεῖται ὁ Σου-ξουν ἀπὸ τὸ ἀξίωμα του καὶ πέφτει στὴν τάξη τοῦ κοινοῦ ὄχλου καὶ ποτές δὲν θὰ λάβει ἀξίωμα. Οἱ γείτονες κ' ἡ μαμμὴ θὰ φᾶνε 24 ξυλιές καὶ θὰ ἐξοριστοῦν 300 λί μακριὰ ἀπὸ τὸν τόπο τους. Οἱ ἀστυφύλακες, ὡς ἐπιτετραμμένοι τῇ φρουρῇ θὰ τιμωρηθοῦν βαρύτερα. Θὰ λάβουν 100 ξυλιές καὶ θὰ σταλοῦν σὲναν τόπο ἔρημο κι ἀνθυγεινὸ κέκει θὰ προσκληθοῦν στὸ σῶμα τῶν στρατιωτῶν. Οἱ δύο ὀλοφρόνοι θὰ ὀδηγηθοῦν σὲ δημόσιο τόπο καὶ θὰ θανατωθοῦν μὲ θάνατο ἀργεῖο κέξευτελιστικό. Ἐπειτα θὰν τοὺς κόψουν σὲ 120 κομμάτια κι ὅ,τι ἔχουν θὰ δοθεῖ στὴ Χαί-τάγκ τῇ γνήσια μητέρα τοῦ Τσιό-λάνγκ. Ὁ Λιν παύεται ἀπὸ τὴν ὑπερσεία καὶ μπορεῖ τοῦ λοιποῦ νὰ ζήσει μαζὶ μὲ τὴν ἀδερφή του. Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ τελευταῖο τραγοῦδι τῆς Χαί-τάγκ στὸν Πάο: « Ἡ ἱστορία τοῦ ἀσθεστάκικου εἶναι πολὺτιμη. Ὅλοι στὸ βασίλειο πρέπει νὰν τὴ μάθουν. Ναὶ ἀξίζει τόσο πολὺ, ὥστε νὰ ξαπλωθεῖ ἀπάνω στὸν κύκλο τῆς Γῆς ὡς τοὺς τέσσερους ὠκεανούς!» Καὶ τελειώνει τὸ δρᾶμα, μὲ τὴν καθαρὴν του, ὕστερα ἀπὸ τὴς ἀλλεπάλληλες ἐκείνης περιπέτειές του.

Τὸ δεύτερο βιβλίον ποὺ εἶδα εἶναι τὸ περίφημο Schi-King τὸ «Βιβλίον τῶν τραγοῦδιων» ἀπὸ τὴ σειρά τῶν πέντε ἱερῶν βιβλίων (King) ποὺ ὁ μόνος ἄξιος λόγος τῆς Κίνας ὁ Κομφούκιος στὸ τέλος τοῦ θεοῦ καὶ στὴς ἀρχὲς τοῦ 5ου π. χ. αἰῶνα ἐσύνταξε ἢ ἐσύλλεξε. Τὸ Schi-King εἶναι συλλογὴ ἀπὸ 311 ἔθνηκα δημοτικὰ τραγοῦδια. Στὴ συλλογὴ τῶν τραγοῦδιων αὐτὴ ἀπερνᾶται μιὰ χαρακτηριστικὴ ἐρωτομανία. Ἡ φόρμα τους ἔχει ὅλους ὀλοφάνερα ἀπομακρυνθεῖ ἀπ' ὅ,τι θὰ ἐχαρκτηρίζε ἐποχὴ 500 χρόνων π. χ. Ἡ ὁμολογία τῆς ἀγάπης, ἡ διεγερτικὴ κατάστασις τῶν ἐρωμένων, ἡ ἠδυπάθεια, ἡ εἰρωνία στὴ σεμνότητα, ἐκφράζονται μὲ τύπο, ποὺ θὰ ἐθύμιζε κάπως τὴν παρακμὴ τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων ἢ τελευταίων ἐποχῶν. Κ' εἶνε πολὺ βέβαια ἀρχαιότερα ἀπὸ τὸν 6ο αἰῶνα. Κι ἂν ἀληθινὰ εἶνε ὅλα γνήσια δημοτικὰ ἢ ὁ Κομφούκιος ὁ ἴδιος ἔθαλε τὴ σφραγίδα του ὅπως ὀλοφάνερα μέσα τους, δὲν σημαίνει καὶ πολὺ, ἀφοῦ ὑποβάλλεται μιὰ ἐποχὴ κᾶπια Κινεζικῆς ἀκμῆς τέλος πάντων. Αὐτὸ τὸ ξεπέταγμα τοῦ Κομφούκιου καὶ μόνον θάρκοῦσε νὰ στηρίξει τὴ ζωὴ τῆς Κίνας στὸν 6ο π. χ. αἰῶνα, Ἀλλὰ εἶναι περιεργότατο ποὺ τὰ τραγοῦδια τοῦ Schi-King καὶ σήμερα ἀκόμα ἔχουν σὲ πολλὰ δημοτικότητα. Εἶναι κι' αὐτὸ ἓνας χαρακτηρισμὸς τοῦ Κινεζισμοῦ, τῆς στασιμότητος δηλαδὴ καὶ τῆς ἀρχαίας. Δυσμυσία χιλιάδες χρόνια μακαριότητος, ἐκάστοτε διακοπόμενης ἀπὸ ἐπαναστάσεις κ' ἐκθρονίσεις δυναστεϊῶν. Μιὰ μικρὴ διακοπὴ κι' αὐτὴ Μογγολικῆς καταγωγῆς!...Καὶ τώρα δίδουμε μερικὰ τραγοῦδια γιὰ νὰ δεῖχθεῖ ὅπως ὀλοφάνερα οὐσιαστικώτερα καὶ τὸ Κινεζικὸ πνεῦμα.

Ἐγδίκουθα

Εἶπεν ἐκείνη: — Ὁ πετεινὸς κράζει! Εἶπεν ἐκεῖνος: — Εἶν' ἀκόμα νύχτα, ἡ μέρα ἀκόμα κοιμᾶται!

Σῆκω, λέγει ἐκείνη, καὶ κοίτα! Ἡ μέρα πλησιάζει, ἄχ! νὰ ὁ Αὐγερινὸς ἔφτασε!

Ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ νᾶτη, πρέπει νὰ χωριστοῦμε, ὦ, σκότωσέ μου τὸν πετεινὸ!

Ἡ πρόθυμη

Ὁ ἀγέρας κινεῖ στὸ δένδρο τὰ φύλλα, ποὺ μόλις πιά κρατιοῦνται.—Ἦ! Πέχη πολυαγαπημένε μου, θέλεις τὴ θέλησή μου; Θέλω νὰ σοῦ πῶ τὸ καί.

Πέφτουν πιά φυλλάκια, πέφτουν κι' ὁ ἀγέρας τότε γλυκοπαίζει μαζίτους.—Ἦ Πέχη πολυαγαπημένε μου, θέλεις τὴ θέλησή μου; Θὰ πῶ σὲ σένα!...

Σεμνὴ κι' ἀδιάκριτη

Περναῖς ἀπὸ βραθεῖα νερά καὶ τὸ νερὸ εἶναι ὡς τὰ γόνυα: τὸ ροῦχο σου μὴν τὸ σηκόνεις. Μὰ σὰν διαθεῖς ἀπὸ ρηχὰ, ἀφοῦ σῆκωσ' το ψηλά, πολὺ ψηλά καὶ πολὺ ἐλεύθερα!...

Οἱ γυιοὶ γιὰ τὴ μητέρα τους ποὺ ἐξουθε ἐλεύθερα

Γλυκειὰ νοτιὰ φυσάει καὶ θερμαίνει τὴν φύχα τούτου τοῦ ἀγκαθιοῦ. Νὰ, ἐκεῖ πρασινίζει κι' ἀνθίζει τὸ ἀγαθόθαμο, ποὺ φαίνεται σὰ νὰ ξαναγιώνει. Μὰ ἡ μάνα μας κυμαίνεται πάντα σὲ φροντίδες καὶ σ' ἀνάγκες.

Γλυκειὰ νοτιὰ φυσάει καὶ θερμαίνει τούτου τοῦ ἀγκαθιοῦ τὸ ξύλο καὶ τὴν φύχα. Ἡ μάνα μας εἶναι ἐξαιρετὴ στὸ μυαλὸ καὶ στὰ πνευματικὰ χροῖσματα. Μὰ ἐμεῖς τὰ παιδιὰ τῆς εἴμαστε ἄνθρωποι χωρὶς προκοπὴ καὶ χωρὶς ἀρετὴ.

Ἐρωτικὰ καὶ μελωδικὰ κελαιδεῖ τὸ κίτρινο πουλὶ ἐκεῖ στὸ ἄλσος μὲ ἀδιάκοπον ἤχο. Μὰ ἐμεῖς ἐφτά κακὰ παιδιὰ κίμα γλυκειὰ παρηγοριὰ δὲν μποροῦμε νὰ δώσουμε στὴν τιμημένη μας τὴ μάνα!..

Ἡ πηγὴ τῶν πόνων

Μὲ δυνατὸ σπρώξιμο ὀρμαίει ὅσο μπορεῖ φερθεῖα ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς ἡ γάργερη ἢ ἀνάθρα καὶ γλήγορα ὕστερα ξεχειλίζει σὲ βάθος.

Ἐταῖ ἡ καρδιά μου ἀπὸ θλίψη προσβάλλεται, ἐνῶ λύπη ἀπάνου σὲ λύπη σιβάζεται κ' ἡ καρδιά στὸν πόνο ξεχύνεται καὶ μὲ κύματα στὸν ἴδιο τῆς τὸν ἐαυτὸ βυθίζεται.

Δὲν εἶναι καινούργια ἡ λύπη σ' ὅλους μας. Δὲν ἄρχισε σήμερα· δὲ θὰ τελειώσει σήμερα. Ἦθε μὲ τὸν ἔροχμό μου καὶ τελειώνει, σὰν ἐγὼ πιά δὲν θὰ ζῶ.

Ὁ Κι-λινγκ

Ποῖς δὲν κμακρὸναι τὸ θερίο Κι-λινγκ, μὲ τὰ πόδια του; Ἦ! τί θαῦμα! τί

(*) Ὁ Κι-λινγκ εἶναι ὁ κινεζικὸς Μονόκερος, ποὺ περπατῶντας, προσέχει νὰ μὴν πατήσει μὲ τὰ πόδια του οὔτε χλόη οὔτε ἔντομα καὶ νὰ μὴ σκουντρίσει μὲ τὸ κέρατό του κανένα ζῶο.

θαῦμα ! Ὁ αὐτοκράτορας γεννάει παιδιά μὰ δὲν τὰ βρίσκει καλλίτερα ἀπὸ τὸν Κι-λίγγχ !

Ποῖός δὲν σὲ καμαρώνει, ὦ Κι-λίγγχ, μὲ τὸ μέτωπό σου ; ὦ ! τί θαῦμα ! τί θαῦμα ! Ἀπὸ τοὺς πῖθ στενοὺς συγγενεῖς τοῦ αὐτοκράτορα, οἱ πῖθ καλλίτεροι ποὺ ξέρουμε, εἶνε σὰν ἓνας Κι-λίγγχ !

Ποῖός δὲν σὲ καμαρώνει, ὦ Κι-λίγγχ, μὲ τὸ κέρατό σου ; ὦ ! Τί θαῦμα ! τί θαῦμα ! Ἡ πολυὺμνητὴ γενεὰ τοῦ αὐτοκράτορα μ' ὄλα τῆς τὰ μέλη, καλὰ καὶ κακὰ, εἶ·αι μονάχα ἓνας Κι-λίγγχ ! . . .

Μέσα στὰ ἔξη αὐτὰ τραγοῦδια, ποὺ ἀναφέραμε, μπορεῖ νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς τὸ πνεῦμα ὅλης τῆς συλλογῆς τοῦ Schi-King. Μπορεῖ νὰ κρίνῃ, ἅμα συλλογιστῆί πὼς τὸ Schi-King εἶναι καὶ τὸ μοναδικὸ τῶν Κινέζων ἄξιο λόγου ποιητικὸ δοκουμεντό, ποῖα καὶ πόση ἡ Κινέζικη ποιητικὴ ἀντίληψη. Ὑπάρχει ἀλήθεια μερίδα παρατηρητῶν, ποὺ προσπαθεῖ νάναγνωρίσῃ πολιτισμὸ Κινέζικο. Ὅχι λοιπόν. Κινέζικος πολιτισμὸς δὲν ὑπάρχει. Ὅ,τι γίνεται ἐκεῖ ἀπὸ χιλιετηρίδες εἶναι ἀπλῆ ἐνέργεια μιᾶς μηχανικῆς κίνησης. Οἱ Κινέζοι δὲν εἶνε κἄν οὔτε λαὸς ἐπιμιξίας. Εἶνε ἄριστοι μεταξουργοὶ καὶ γεωργοί. Ἄν εἶναι ἀλήθεια πὼς τὸ Κινέζικο Τεῖχος θὰ γκρεμιστῆί τέλος πάντων μιὰ μέρα, πόσο ἡ Εὐρώπη θάναγαλλιάτῃ, ἅμα ὁ ἀχρησιμοποίητος αὐτὸς συρφετός, μὲ τὸ ποδηγέτημα τῶν παιδιῶν τῆς, χρησιμοποιοῦθῃ νὰ λιπᾶναι τὸ χῶμα τῆς τ' ἄγονο τόρα !.

Γιάνης Α. Καμπύσης

ΑΠΟΛΟΓΟΙ

ΥΠΟ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

ΕΝΑΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ Σ' ΕΝΑ ΧΩΡΙΟ

Ἀπὸ τόπον ἄλλον ἓνας ἄνθρωπος ἤρθε σ' ἓνα χωριό.

Τὸ χωριὸ σὰ βυθισμένο σὲ λαγκαδι. Γύρω τοῦ χωριοῦ οἱ πλαγιές, τοῖχοι φυλακῆς χλωροπράσινης.

Κ' εἶπεν ὁ ἄνθρωπος πρὸς τοὺς χωριάτες :

— Τί ὠραῖος καὶ τί μεγάλος ποῦ δείχνεται ὁ κόσμος γύρω σας !

Καὶ τοῦ ἀποκρίθησαν οἱ χωριάτες :

— Ἀλήθεια ! Ὅλο πρασινάδες μᾶς περιζώνουν. Τὰ βουνά μας ἔχουμε, τὰ βουνά μας. Ἐχουμε καὶ τὰ λιοστάσιά μας. Ζοῦμε ἀπ' αὐτά. Πέρα ἐκεῖ στὴ ρίζα τοῦ βουνοῦ δυὸ τρεῖς φορές τὸ χρόνο σταίνουμε ζωηρότατα πανηγύρια, καὶ γλεντοκοποῦμε. Τὸ στρώνουμε στὸν ἴσκιό τῆς κουκουναριᾶς. Πλέκουμε στεφάνια καὶ φοροῦμε ἀπὸ μυρτιές. Τὸ μεγάλο πράσινο ζουνάρι τοῦ λαγκαδιοῦ μᾶς σφιχτοδένει χειμῶνα καλοκαίρι. Σὰ δὲ σκάφτουμε καὶ σὰ δὲν ὀργώνουμε, τὸ χαιρόμαστε ἀπὸ τὰ παράθυρά μας.

Καὶ τοὺς εἶπε τότε ὁ ἄνθρωπος :

— Κάτι ἄλλο ἤθελα νὰ σὰς πῶ. Τὸν κόσμο γύρω σας, τὸν ὠραῖο καὶ τὸ μεγάλο, δὲν εἶνε μπορετό, ἄνθρωποι μου, νὰ τότε χαρῆτε ἀπὸ τὰ παραθύρια σας. Τραβάτε, σκαρφαλώστε στὸ βουνό, τραβάτε παραπέρα ἀπὸ τὰ πανηγύρια σας κάτω στὴ ριζοβουνιά, ψηλότερα, ψηλότερα, κι ὡς τὴν κορφή του φτάστε. Κι ἀφοῦ φτάστ' ἐκεῖ, τότε ρίχτε μιὰ ματιὰ πλατειὰ μακρὰ τριγύρω σας πρὸς τὰ βᾶθη καὶ πρὸς τὰ πλάτη, πρὸς τοὺς ὄριζοιτες ποῦ δὲν τοὺς βλέπετε καὶ δὲν τοὺς ἔχετε ἀπὸ τὰ παραθύρια σας. Οὐρανοὺς, ὤκεανούς, ὄλα τὰ χρώματα, κι ὄλο τὸ φῶς, τὴν πλάση ἀκέριαν, ἀκομμάτιστην ὀλόγουρά σας. Θὰ ἰδῆτε τότε κάτω κάτω, παράμερα βαθειὰ, ἓνα μικρὸ σημάδι ἀσπροδερό, ποῦ μιὰ λυγνὴ λουρίδα θὰ τὸ φασκιῶνῃ βαθυπράσινη. Καὶ θὰ εἶνε τὸ χωριὸ σας, μὲ τὴ λαγκαδιὰ του. Ὅμως τότε σὰ θὰ τὸ ματιάσετε ἀπὸ μακρὰ μακρὰ, σὰν κάτι λιγοστό καὶ σὰν κάτι ξένο, καὶ σὰν κάτι μακρυσμένο, τότε ποῦ θὰ τὸ ἰδῆτε ὀλάκκιρο, συμμαζεμένο, σὰν κάτι ζωντανὸ καὶ ὀργανικὸ, ἢ σὰ μιὰ καλοδουλεμένη ζωγραφιὰ μὲ τὴν κορνίζα τῆς εἰκόνα ποῦ μικροῦλα κι ἂν εἶνε, δὲ χάνει τίποτε ἀπὸ τὴ χάρη τῆς· τότε, ἄνθρωποι μου, τότε ποῦ θὰ ξανοίξετε τὴ μικράδα του καὶ τὴν ταπεινοσύνη τοῦ χωριοῦ σας μπροστὰ στὸν ὀλόκοσμο, τότε μὰζι θὰ νοιώσετε μέσα σας

πιό βαθειά τὴν ἀγάπην τοῦ χωριοῦ σας. Γιατὶ θὰ ἰδῆτε πῶς δὲ μπορεῖ νὰ υπέρβῃ χωρισμένη ἡ πατρίδα σας, πῶς εἶνε κι' αὐτὴ σφιχτοδεμένη μὲ τὰ πετρώδια τᾶλλα γύρω στὸ δαχτυλίδι τοῦ κόσμου· πῶς εἶνε κάτι δυσκολοξεχώριστον ἀπὸ τὰ ὅλα. Ἐκτὸς τὴν ἀγάπην τοῦ χωριοῦ ποῦ δὲν ξέρει καὶ δὲ βλέπει ὀρίζοντες, ποῦ δὲν ξεχωρίζει τίποτε μακρῶν, εἶνε ἀσύγκριτα σπουδαιότερη, καὶ καρπεριώτερη εἶνε ἡ ἀγάπη ποῦ τὴν πατρίδα δὲν τὴν ἀποχωρίζει ἀπὸ τὸ πᾶν· εἶνε ἡ ἀγάπη ποῦ ἀγαπᾷ ὅχι ἀπὸ τὰ χαμηλὰ τὰ παραθύρια, εἶνε ἡ ἀγάπη ἀπὸ τὰ κορφοβούνια».

Τὰ λόγια τοῦ ἀνθρώπου πήρανε δρόμο στὸ χωριό. Κι ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, καθὼς ἦτανε καὶ δυσκολονόητα κάπως γιὰ τοὺς καχημένους τοὺς χωριῶτες, παράλλαξαν, πήρανε κι' ἄλλα νοήματα. Κι ἀπὸ στόμα σὲ στόμα φθάσανε στ' αὐτιὰ τοῦ ἀρέντη ποῦ εἶχε τὸ χωριὸ τοιφλίκι του καὶ τοὺς χωριῶτες ὑποταχτικούς του. Καὶ εἶπε μὲ τὸ νοῦ του ὁ ἀρέντης :

— Τώρα θὰ τοὺς γητέψῃ αὐτὸς ὁ πλάνος τοὺς ἀνθρώπους μου. Θὰ τοὺς ἀνάψῃ τὸν καημὸ γιὰ τοὺς μακρυνούς τοὺς δρόμους, καὶ τὸν πόθο γιὰ τὰ ψηλὰ ἀνεβάσματα. Θὰ τοὺς πάρῃ ἀπὸ τὴ δουλιὰ τους, θὰ τοὺς βγάλῃ ἀπὸ τὰ μεροκάματα, θὰ τοὺς κάμῃ ἀκαμάτηδες καὶ φωροπερήφανους. Ἀδιάφορους θὰ τοὺς κάμῃ πρὸς τὰ σπιτία τους, καὶ πρὸς τὴ δούλεψή μου. Θὰ μού σηκώσουνε κεφάλι. Ἀπὸ δουλευτάδες μου θὰ γίνουιν καταφρονητάδες. Θὰ μού λιγοστεφουιν τὰ χέρια, καὶ θὰ τρέξουιν μογάλο κίντυνο τὰγαθὰ μου.

Καὶ βροντοφώνησε πρὸς τοὺς ὑποταχτικούς του :

— Διῶχτε, καὶ γαρειμίστε τον ἀπὸ ἐδῶ πέρα τὸν κακὸν αὐτὸν ἄνθρωπο, τὸν πλάνο, τὸν ἀερολόγο, τὸν ἀτσιγγάνο, καὶ τὸν ἀκάθαρτο. Θὰ μολέψῃ τὸ χωριὸ μας. Δὲν ἔχει αὐτὸς πατρίδα, κ' ἤρθε νὰ μᾶς δασκαλέψῃ τὴν καταφρόνηση πρὸς ὅ,τι ὁ θεὸς μᾶς ἔδωκε πιὸ ἅγιο, καὶ πιὸ τίμιον ! Πρὸς τὴν πατρίδα !

Κ' ἔβαλε τοὺς δούλους καὶ τὸν πετροβόλησαν τὸν ἄνθρωπο.

ΤΟ ΣΚΑΨΙΜΟ ΓΙΑ ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ

Ἄνεθκα στὸ ψήλωμα. Μὲ ὀδηγοῦσεν ὁ λόγος τοῦ ἀρχαίου κοσμογυριστή. Μὲς ἀπὸ τὸ βιβλίον ποῦ κρατοῦσα κι' ὅλο ποῦ διάβαζα καὶ ξαναδιάβαζα σκυρτός, χύνονταν μιὰ φωγιή, σὰ νᾶρχονταν ἀπὸ βαθὺ πηγάδι μέσα, ξεσκεπάζονταν τῶν χαμένων θησαυρῶν.

Ἐδῶ ἦταν ὁ ναὸς τῆς Μητέρας. Κ' ἔστεικε τὸ ἄγαλμα τὸ μέγα τὸ θαματοουργό. Καὶ ἦταν ἡ Μητέρα ἡ θεὰ τῶν θεῶν. Καὶ καθαλίκευε

λιοντάρι ἄγριον, ὅσο γαλήνια δαίχνονταν ἐκεῖνη. Ὅμως ποτὲ τρικυμία δὲν ἦτανε τόσο φοβερὴ σὰν τὴ γαλήνη της. Καὶ ἦτανε πύργος τὸ στεφάνι της κι' στὸν πέπλο της ἀπλώνονταν ὁ οὐρανὸς κ' ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα. Καὶ λαὸς νύχτα καὶ μέρα θαλασσοδάρατος ἀπὸ τὰ τετραπέρατα σκόρπιζε τῆς γῆς καὶ τοῦ πελάου τὰγαθὰ, ἔφευγε τάματα στὰ πόδια τῆς θεᾶς, ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῶν θησαυρῶν.

Ἐδῶ ἦταν ὁ ναὸς· κυκλώπεια θέμελα, σεβάσμια χαλάσματα. Κι ὁ ἀρχαῖος κοσμογυριστὴς μὲ τραβοῦσε νὰ σκάβω, βαθειὰ κι ἀγύριστα κι ὀλημερῆς κι ὀλονυχτῆς ὅσο ποῦ νὰ σκοντάψ' ἡ ἀξίνα μου σὲ κάτι μέγα καὶ ἀναπάντεχο, στὸ διαλαλημένο ἄφαντον ἄγαλμα.

Κι ἄρχισα νὰ σκάβω, καὶ νὰ σκάβω, καὶ νὰ σκάβω. Κι ἀνατρίχιαζα παράξενο ἀνατρίχισμα, καθὼς ὀνειρευόμουν, σὰν ἀνατολὴ πρωτοφανέρωτου ἄστρου, ὕστερ' ἀπὸ τῶν αἰώνων τὸ βασίλειμα, τὸ ξεφανέρωμα τῆς Μητέρας, μὲς ἀπὸ τὰ χέρια μου, τῆς θεᾶς τῶν θεῶν.

Κι ἀνέθικεν ὁ ἥλιος τοῦ κλοκαριοῦ. Κ' ἤρθε τοῦ μεσημεριοῦ τὸ κάμα. Κ' ἦτανε ξέρα ὀλόγυρα, ἀπὸ τὴ μακρυνὴν ἀναβροχιά. Καὶ εἶχε σωθῆ κάθε δροσοῦλα. Καὶ τὰ στόματα διψοῦσανε γιὰ νεράκι. Καὶ σὲ μιὰ βρυσούλα ἀπόμειρα ποῦ στάλαζε σὰ δάκρυ τὸ νεράκι, κοσμάκης γύρω καὶ κόσμος χύνονταν καὶ πάλευεν ἀνήμερα, μὲ τὰ δόντια, καὶ μὲ τὰρματα, γιὰ νὰ δράξῃ μιὰ ὀροσοσταλιά.

Κ' ἐγὼ σὰν ἀπειράχτος ἀπὸ τὴ δίψα, γύρευα τὸ ὑπέρτατο ξεδιψάσμα, κι ἔσκαφτα. Ὅμως τίποτε, τίποτε. Κι ἔσκαφτα γύρω, μέσα στὰ χαλάσματα, κι ὅλο κρατοῦσα βυθισμένο τὸ νοῦ στὸ λόγο τοῦ ἀρχαίου κοσμογυριστή.

Ὅμως τίποτε, τίποτε. Πέρασεν ἡμέρα, κ' ἤρθε ἡ νύχτα, καὶ ξαναξημέρωσε. Καὶ τὴν τρίτη ἡμέρα, στὴν ὥρα τῆς στοχαστικῆς τοῦ δειλινοῦ, κράτησεν ἐξαφνα τὴν ἀξίνα μου, ὅχι τῆς πέτρας κράτημα, μὰ πάφλασμα νεροῦ ἀναβρυστικοῦ. Κι ἀνάδωκε μιὰ πηγῆ, πλοῦσια πηγῆ ἀπὸ νερὸ ποῦ ἔρρεεν ἀκράτητο, πλημμυριστό, σὰ νᾶθελε νὰ τὰ σκεπᾶσθαι ὀλαγύρω του.

Κι ἔσκυψα καὶ εἶδα μέσα της λαὸν ξεδιψασμένον, κόσμον ὀλόκληρον, ἀνατολὴς ἐλεύτερες καὶ ξεφαντώματα ὀλοκάθαρα. Ἀκλούθα τὸ βαθὺ τὸ μυστικὸ σου ὕπνο μέσα στὰ σκοταδερά καὶ στᾶσκαφτα, ἀνεύρετον ἄγαλμα. Δὲν εἶμ' ἐγὼ ὁ ὑπεράνθρωπος ποῦ γράφτηκε νὰ φέρῃ ἐδῶ ἀπάνου τὸ ὑπέρτατο ξεδιψάσμα. Ἄνθρωπος εἶμαι. Κ' ἔχω καὶ μὲ φτάνει ἡ ὀδῆ μου ποῦ βλέπω τώρα γύρω μου τόσα χειλάκια, τόσα χέρια, τόσα μέτωπα, πρὸς τὴν πηγῆ σκυμμένα, ὅλα αὐτὰ τὰ ταπεινὰ τὰ ξεδιψάσματα, ποῦ κάνουν ἕνα εὐλογητὸ ξεδιψάσμα κι' αὐτὰ, ἔτσι καθὼς στέκουνε κλιτὰ πρὸς τὴν πηγῆ, σὰ νᾶπόμειναν κ' ἐμπρὸς σ' ἐμὲ γονατισμένα.

ΜΕ ΜΙΑΝ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑ

Ἐρωτεύτηκα μὲ μιὰν ἀκρογιαλιά.

Τὴν ὥρα ποῦ ἔφευγεν ἡ μέρα καὶ δὲν ἔφθανεν ἡ βραδιά.

Τὸ δειλινὸ ἄπλωνε τὰ χέρια του καὶ κοίταζε μὲ τὸ καθίνα νὰ σύρη καὶ τίς δύο μητέρες του σιμὰ του, τὴ μελαχροινὴ καὶ τὴν ξανογάλανη.

Τῆς γλύκας ὁ τεχνίτης, τῆς μελαγχολίας ἡ ψυχὴ. Ἐρωτεύτηκα μὲ μιὰν ἀκρογιαλιά.

Κανενὸς ἀνθρώπου μίλημα. Μόνο τῆς θάλασσας ἡ μουσικὴ. Στὸν ἴσκιό μιᾶς πλατύκλωνης συκιᾶς κοιμοῦνται γλυκανάστατα παιδάκια. Τῆς ἀμμουδιᾶς τὰ χαλίκια μαλακώτερα ἀπὸ τὴν ἀπείραχτη χλωρασιά.

Τί θέλαν νὰ μοῦ ξαναθυμίσουνε καὶ τί νὰ μοῦ ἀναστήσουν τῆς ἀκρογιαλιᾶς τὰ κύματα, πάντα μὲ ρυθμούς κι ὄλο μὲ στίχους πρωτογοροίκτηους; Μὲ τίς προκόσμιες ἀγάπες νὰ μὲ γνωρίσουνε ζητοῦν; Μὲ τί λαχτάρες καὶ μὲ ξεψυχίσματα, ἄλλα πεθαρμένα κι ἄλλ' ἀγέννητα, νὰ μὲ μεθύσουνε γυρεύουν;

Στὴν πλάσῃν εἶνε περιχυμένον μπάλαμον ὀλοεῦωδο.

Ἄγνάντια στὸ βουνὸ, μέσα στὸ βαθυπράσινο πευκότοπο μισοκρυμμένον μισοξανοίγεται τὸ λευκὸ μοναστήρι.

Νησοθησαυρισμένον πέλαγος. Τὴν ὥρ' αὐτὴν ἡ ὠμορφιά του δείχεται ντυμένη μὲ ἀχνόφαντον πέπλο βιολετόθαφο. Στὸν ἔρημο βράχο ποῦ ἀφισμένος εἶνε σὰν ἀπὸ τὰ νύχια κανενὸς ὀρνέου μυθικοῦ ὀλομεσῆς ἀπὸ τὸ μεγάλο στόμα τοῦ λιμανιοῦ, στὸν ἔρημο βράχο τὸ βενέτικο καστέλι τὴ συντριμένη του κρατεῖ περηφάνια, καὶ μ' ὄλα τὰ χτυπήματα τοῦ χρόνου. Καὶ πρᾶπερα, πῶς βαθεῖα ξανοίγοντας τὸ πλαστικὸν ἀροτόπι, φαντάζεσαι πῶς πέρασεν ἕνας τεχνίτης μεγαλοουργὸς καὶ τοῦ ἤρθε καὶ τὸ σκάλισε καὶ τόπλασεν ὠραῖο ροδογάλαζο λιοντάρι καθισμένον μεγαλόπρσπα, σὰ νὰ φυλάῃ σὲ δούλεψῃ κανενὸς θαλασσινοῦ θεοῦ κάποια παλάτια κοραλλένια μέσα σὲ βάρη ἀπάτητα.

Κι ὅσα βλέπω γύρω μου, σιμὰ στὴ δυσκολόπισστη εὐγενικιά τῆς λυγρότητας, δείχνουνε κάποια ἀνθρώπινην ὠδὴ, κάποια χάριν ἀνθρωπόμορφῃ, ποῦ σὰ νὰ θέλῃ νὰ μᾶς εἰπῇ τὰ πῶς γλυκόλογα παραμύθια.

Καὶ μιὰ νυφοῦλα τοῦ γιαλοῦ, μιὰ ποῦ τὴ λένε Κυμοθὴν ἢ Ἀφρογένεια, στὴν ἀπαλώτατην ἀμμουδιᾶν ἀράδισε σὰν κρίνα ὀλάσπρα τᾶσημένα τῆς τὰ κύπελλα γιομᾶτα ἀπὸ νέκταρ τόσο γλυκόπιστο, ποῦ μᾶς ἔρχεται στὴν αἴσθησιν ὄχι σὰν πιετό, ἀλλὰ σὰν ἄρωμα.

Ἐρωτεύτηκα μὲ μιὰν ἀκρογιαλιά.